

రుద్రసూక్తము

కులపతి ఎక్కిరాల కృష్ణమాచార్య

రు ద్ర సూ క్త ము

[టీకా, తాత్పర్య, రహస్య వివరణములతో]

వ్యాఖ్యానము :

కులపతి ఎక్కిరాల తృప్తమాచార్య

ది వరల్డ్ బీచర్ ట్రస్ట్ ప్రచురణ

విశాఖపట్టణము - 530 016.

ప్రథమ ముద్రణ : 1979

తృతీయ ముద్రణ : 1997

ప్రతులు : 2000

వెల : రూ. 20.00

ప్రొఫైటైనము :

డి వరల్డ్ టీచర్ బ్రస్ట్

45-40-38/1, అక్కయ్యపాలెం,

విశాఖపట్నం - 530 018.

ఫోను : 565291.

ముద్రణ :

ఎక్వైరియన్ ప్రింటింగ్ స్కూల్

విశాఖపట్నం - 16, ఫోన్ : 547320.

మ న వి

“నేను భూమికి దిగివచ్చిన ముఖ్యమైన కారణము రచనా కార్యక్రమము. ఇది తరతరములకు, రాబోవు యుగములకు కూడ సంబంధించినది. కనుక నా జీవిత కాలములో కనీసము ఒక్కరోజు కూడ వృథా చేయుటకు వీలువడనిది.” అని 15-9-1978వ తేదీన కులవతి ఎక్స్కిరాల కృష్ణమాచార్య (మాస్టర్ ఇ. కె.) గారు విదేశ యాత్ర నుండి మాకు పంపిన డైరీలో వ్రాసిరి.

ఆ మహాత్ముని రచనా ప్రణాళికలో భాగముగా సుమారు 100కు పైగా తెనుగు, ఆంగ్ల గ్రంథములను రచించిరి. వాటిని ది వరల్డ్ టీచర్ బ్రస్ట్ ప్రచురించినది. పేద జీవనమే మానవాళికి శరణ్యమని విశ్వసించిన మాస్టర్ ఇ. కె. గారు పేద మార్గమును సులభముగా వివరించుటకుగాను పేద గ్రంథములలో గల కొన్ని సూక్తములకు చక్కని వ్యాఖ్యానములను అందించిరి. పేద మంత్రములకు అర్థము, అంతరార్థము, పరమార్థములను విజ్ఞానాత్మకముగా ఇచ్చుటలో భాగముగా మాస్టర్ ఇ. కె. గారు పురుష సూక్తము, త్రీ సూక్తము, విష్ణు, రుద్ర, సుపర్వ సూక్తములకు వ్యాఖ్యానములను రచించిరి.

తృతీయ ముద్రణమైన ఈ “రుద్ర సూక్తము”ను సాధక భక్తులకు సమర్పించుచున్నాము. ఈ గ్రంథమును ముద్రించిన ఎక్వెరియన్ ప్రింటింగ్ స్కూల్ వారికి మా కృతజ్ఞతలు.

22-10-1987

విశాఖపట్నం

—చింతలపాటి సత్యదేవ్

ది వరల్డ్ టీచర్ బ్రస్ట్

• కులపతి బుక్ ట్రస్ట్ •

* కులపతి ఎక్కిరాల కృష్ణమాచార్యగారిచే రచింపబడిన అన్ని గ్రంథములపైనను హక్కులు కలిగియున్న 'కులపతి బుక్ ట్రస్ట్', 14-38-2, రాధామాధవమ్, ముప్పిడి కోలనీ, విశాఖపట్నం-2 నకే ఈ గ్రంథము యొక్క హక్కులు కూడ చెందియున్నవి. ఇందలి ఏ అంశము నైనను, ఏ విధమైన ముద్రణ వినియోగమునకైనను, ఈ ట్రస్టువారి లిఖితమైన అనుమతిని పొందవలెను.

* ఈ గ్రంథమును ప్రచురించు హక్కు 'ది పబ్లిక్ టీచర్ ట్రస్ట్', 14-38-2, రాధామాధవమ్, ముప్పిడి కోలనీ, విశాఖపట్నం-2 వారికే అనుమతింపబడినది.

* యుగముల తరబడి మానవునకు ప్రసాదింపబడిన శాశ్వత జ్ఞానమును వెదజల్లుటకై స్థాపించబడినదీ గ్రంథ ప్రచురణ సంస్థ. ఈ గ్రంథము వలన కలుగు అదాయము ఇట్టి గ్రంథముల వునకే ప్రచురణచేసి సత్యమును వెదజల్లుటకై మాత్రమే వినియోగింపబడును.

ప రి చ య ము

సమకమను పేరుతో జగత్ప్రసిద్ధమైన ఈ రుద్ర
సూక్తము యజుర్వేదము నందలి ప్రథాన మంత్రభాగము
లోనిది. ఋగ్వేదమునందును, ఆధర్వణ వేదమునందును
గూడ నిందలి మంత్రభాగము లున్నవి. శ్రీ సూక్త, పురుష
సూక్తములతో సమానమైన బహుళప్రచారము దీనికి గలదు.
దీని ప్రభావము గూడ అమోఘము. ఆపదలు, రోగములు,
దారిద్ర్యాది పీడలు, ఆకాలమరణములు వెన్నాడుచున్న వారు
దీనిని భక్తితో అనుష్ఠానము చేసి రుద్రు నుపాసించి తమ పూర్వ
జన్మ కర్మ ఫలములను రహిత మొనరించుకొని సుఖములను
పొందుచున్నారు. వారికి ఇహపర సౌఖ్యములకు మనస్సు
నందు బాట యేర్పడుచున్నది. కనుకనే ఈ వేద మంత్ర
మును బహు సంప్రదాయములలో బహు విధములుగా నుపా
సించు భక్త జనులున్నారు. రుద్రాభిషేకము, మహాన్యాసము,
రుద్రయాగము, లింగ ప్రతిష్ఠ, నిత్యార్చనము, ఈ మహా
మంత్రము యొక్క వినియోగముతో నిండియున్నది.

వేదసంహితల వ్యాఖ్యానములందు దీనికిని వ్యాఖ్యానము లున్నవి. అందు మహామహులైన వ్యాఖ్యాతలకు గూడ దురపగాహములైన విషయములు దీనియందున్నవి. అట్టి సందర్భమున నవీనులైన పాశ్చాత్య వ్యాఖ్యాతలు గూడ దీనికి వివరణము, అనువాదము చేసి యున్నారు. కీత్, గ్రీఫిత్ మున్నగువారు వేదసంహితలతో పాటు రుద్రసూక్తమును గూడ ఆంగ్లమున కనువదించియున్నారు. కాని ఆ అనువాదములు పదముల కనువాదములే తప్ప భావమును వివరింప గలిగినవి కావు. వానిని చదువుకొనినపుడు మూలము తెలియని నవీనులకు కొందరికి వేదముపై చులకన అభిప్రాయములు కలుగుటకు వీలున్నది. దానిని చూచి నిజమైన భక్తులు బాధపడుట కూడ గలదు. వారందరికిని సంతోషము కలిగించు నట్టి టీకా తాత్పర్య వివరణములు రచించుట యనగా వారిలో నున్న రుద్రుని ఆరాధించుటయే ! అందులకే ఈ పుస్తకము ప్రచురింపబడినది.

భక్తులు తనను భగవంతునకు సమర్పణ చేసికొను సాధనలో తామును భగవంతుని మూర్తులగుచున్నారు. వీరందరును సృష్టికర్మయందలి యజ్ఞమునందు ఋత్విక్కులుగా తమ తమ పనుల నాచరించు రుద్రమూర్తులుగనే జీవితము గడుపుదురు. దానిని తెలుపునట్టి మంత్రపార్థనమే “రుద్ర సూక్తము”.

ప్రకృతిలో పుష్పములు విచ్చుకొను ఆకారములును, నీతాళోక చిలుకల చెక్కలపై ప్రకృతి పెట్టిన ముగ్గులను గమనించినచో ప్రకృతిలోని శక్తులయందు యెంత సౌందర్య భావమున్నదో తెలియును. ఆ శక్తులే దేవతలుగా మానవుని మనస్సున గూడ పనిచేసి వైవ సౌందర్యమును మంత్రముల రూపమున నేర్పి ఆరాధన సంప్రదాయములను క్రమశిక్షణము జేసిరి. వానిని స్వీకరించిన మానవుడు వేద గ్రంథములను అందిపుచ్చుకొనెను. సృష్టిలో మొదటి వాక్కులే సారవంత ములై ఈ వేద మంత్రములుగా దర్శనమిచ్చినవి. అందు ప్రత్యక్షములైన దేవుని రూపములే దేవతలు. వేద దేవత లలో విష్ణువు, రుద్రుడు ప్రథమగణ్యులు. వారే ఉపనిషత్తుల లోను, పురాణములలోను, ఇతిహాసములలోను ముఖ్యస్థాన మాక్రమించిరి. వారి ప్రభావమే వైష్ణవము, శైవము అను సంప్రదాయములుగా ప్రజలలోనికి దిగివచ్చినది. ఇది తెలి యక శైవులు, వైష్ణవులు వేరువేరు మతములవారనుకొను చున్నారు. పాశ్చాత్యులలోనే గాక భారతీయులలో గూడ పూర్వాచార పరాయణులైన శైవులు, వైష్ణవులు ఇట్టి భ్రమకులొనై వాదించుకొనుచున్నారు. వారిని చూచి శివుడు, విష్ణువు నవ్వుకొనుచుండ వచ్చును. ఇట్టి దుర్భ్రమలను పోగొట్టు కొనుటకు వేదమందలి రుద్రుని, విష్ణువును పరిచ యము చేయుటాక్కటే మార్గము. ఈ సూక్తములలోని భావమును సులభశైలిలో వివరించుట దాని కుపకరించును.

ఈ సూక్తమునందు సృష్టిలోని నరులును, పశుపక్ష్యాదులును, ప్రకృతి శక్తులును, రుద్రీమూర్తులుగా భావన చేయు సాధన విధానమున్నది. మానవులలో గూడ వివిధ జాతులు, వివిధ వృత్తులవారు రుద్రీమూర్తులే! యుద్ధము చేయువారు, శాంతిని ప్రసాదించువారు, దొంగలు, మోసకాండ్లు, దొరలు, సజ్జనులు, కుక్కలు, కుక్కలను పెంచువారు, అందరును రుద్రీ పరబ్రహ్మము యొక్క సగుణ మూర్తులే! ఇంతకన్న విశాలతరమైన దైవభావన ఏమి యుండును? ఇంతకన్న సంసారతరణ సాధన మేముండును? ఇట్టి జగత్కల్యాణమైన వేదమంత్ర వివరణము చదువరుల రూపమున నున్న రుద్రీనకు సంతోషము కలిగించును గాక! భక్తులకు ఆయురారోగ్యైశ్వర్యములను ప్రసాదించును గాక!

విశాఖపట్టణము

ఇట్లు

5-12-1979

ఎక్కిరాల కృష్ణమాచార్య

శ్రీమద్విష్ణుఁడు శ్రీమద్బ్రహ్మసంహితఁడు శ్రీమద్విష్ణుఁడు శ్రీమద్విష్ణుఁడు : శ్రీమద్విష్ణుఁడు
 శ్రీమద్విష్ణుఁడు శ్రీమద్బ్రహ్మసంహితఁడు శ్రీమద్విష్ణుఁడు శ్రీమద్విష్ణుఁడు : శ్రీమద్విష్ణుఁడు
 శ్రీమద్విష్ణుఁడు శ్రీమద్బ్రహ్మసంహితఁడు శ్రీమద్విష్ణుఁడు శ్రీమద్విష్ణుఁడు : శ్రీమద్విష్ణుఁడు
 శ్రీమద్విష్ణుఁడు శ్రీమద్బ్రహ్మసంహితఁడు శ్రీమద్విష్ణుఁడు శ్రీమద్విష్ణుఁడు : శ్రీమద్విష్ణుఁడు
 శ్రీమద్విష్ణుఁడు శ్రీమద్బ్రహ్మసంహితఁడు శ్రీమద్విష్ణుఁడు శ్రీమద్విష్ణుఁడు : శ్రీమద్విష్ణుఁడు
 శ్రీమద్విష్ణుఁడు శ్రీమద్బ్రహ్మసంహితఁడు శ్రీమద్విష్ణుఁడు శ్రీమద్విష్ణుఁడు : శ్రీమద్విష్ణుఁడు
 శ్రీమద్విష్ణుఁడు శ్రీమద్బ్రహ్మసంహితఁడు శ్రీమద్విష్ణుఁడు శ్రీమద్విష్ణుఁడు : శ్రీమద్విష్ణుఁడు
 శ్రీమద్విష్ణుఁడు శ్రీమద్బ్రహ్మసంహితఁడు శ్రీమద్విష్ణుఁడు శ్రీమద్విష్ణుఁడు : శ్రీమద్విష్ణుఁడు

శాంతి పాఠము

శన్నో మిత్ర శ్శం వరుణః । శన్నో భవ త్వర్యమా ।
 శన్న ఇష్టో బృహ స్పతిః । శన్నో విష్ణు రురుక్రమః ।
 నమో బ్రహ్మణే । నమస్తే వాయో ।
 త్వమేవ వ్రతశ్శక్షం బ్రహ్మసి ।
 త్వామేవ వ్రతశ్శక్షం బ్రహ్మ వదిష్యామి ।
 ఋతం వదిష్యామి । సత్యం వదిష్యామి ।
 తన్నామవతు । తద్వక్తార మవతు ।
 అవతు మామ్ । అవతు వక్తారమ్ ।
 ఓం శాంతి శాంతి శాంతిః ॥

అర్థము : మిత్రుడు, వరుణుడు, అర్యముడు, ఇంద్రుడు, బృహస్పతి, విష్ణువు మాకు సుఖకాంతులను కలిగింతురు గాక : బ్రహ్మమునకు నమస్కారము. ఓ వాయుదేవా : నీకు నమస్కారము. నీవే వ్రతకృత బ్రహ్మము. నీన్నే వాగ్రగ్భహ్మము రూపముగా వలకుచున్నాను. ఋతముగ, సత్యముగ నీన్నే వలకుచున్నాను. కనుక నీవు నన్ను, నన్ను వలకించు వానిని (గురుశిష్యులను) రక్షింపుము.

రుద్ర సూక్తము

(సమకము)

పూర్వ పీఠికా

ఓం నమోభగవతేరుద్రాయ । నమస్తే రుద్ర మన్యవ ఉత
ఇవే నమః । నమస్తే అస్తు ధన్వనే తామశ్యాముత తేనమః ।
యా త ఇమశ్చివ తమా శివం బహువ తేధమః । శివాశరవ్యాయా
తవ తయా నో రుద్ర మృదయ । యాతే రుద్రశివా తమా ర
మోరాఽపివశాశినీ । తయా న స్తమవా శంతమయా గిరిశన్తాభి
చాకశీహి । యామిమం గిరిశ స్త వస్తే విభర్ష్యస్తవే ॥ ౧ ॥

శివాం గిరిత్ర కాం కురు మా హిగంపిః పురుషం జగత్ ।
శివేన వచసా త్వా గిరిశాచ్ఛ వదామసి । యథానవ్సర్వ
మిజ్జగదయక్ష్యగం నుమనా అసత్ । అధ్యవోచదధివక్తా ప్రథమో

దై॒వ్యో॑భి॒షక్ । అ॒హిగో॑శ్చ॒ సర్వా॑శ్చ॒ మృ॒యః॒ స్థి॒ర్యాశ్చ॑యాతు
 ధా॒న్యః॑ । అ॒సో య॒స్తామో॑ అ॒రుణ॑ ఉ॒త బ॒భ్రు॒స్సు మ॒జ్గః॑ ।
 యే॒ చే॒మాగ్ం॑ రు॒ద్రా అ॒భి॒తో ది॒క్షుః॑ ॥ ౨.

శ్రీ॒తా స॒హ॒స్ర॒కోఽ॒వై షా॒గ్ం హి॑డ॒తమ॑హి । అ॒సో
 యో॒ఽవ॒సర్ప॑తి॒ నీల॑గ్రీ॒వో వి॒రోహి॑తః । ఉ॒తై॒నం గో॒పా
 అ॒దృశ॑న్న దృశ॒న్ను ద॒హర్యః॑ । ఉ॒తై॒నం వి॒శ్వా భూ॑తా॒నిస
 దృ॒ష్టో మృ॑డయాతి॒ నః । స॒మో అ॒మృ నీల॑గ్రీ॒వాయ॑ సహ॒స్రాక్షా॑య
 మీ॒ధుషి॑ । అ॒థోయే॑ అ॒న్య స॒త్వా నో॒ఽహం తే॒భ్యోఽక॑రం॒ సమః॑ ।
 వ్ర॒వము॑శ్చ॒ధన్వ॑న॒స్త్వము॑భయో॒రాత్నీ॑ యో॒ర్భ్యామ్ । యాశ్చ॑ తే
 వా॒స్త ఇ॒షవః॑ ॥ వ॒రా తా॑భగ॒వోవవ॑ ॥ ౩.

అ॒వత॑ త్యధను॒స్త్వగ్ం॑ సహ॒స్రాక్ష॑ తతీ॒మధే॑ ।
 నిశీ॒ర్యక॑ల్యా॒నాం ము॒ఖాశి॑వో॒ నస్సు॑మనా॒భవ॑ వి॒జ్యం॑ ధనుః

తవర్తి¹నో² వి³శ⁴క్యో⁵ బా⁶ణ⁷వా⁸గ్ం⁹ ఉ¹⁰త¹¹ । అ¹²నే¹³శ¹⁴న్న¹⁵ స్యే¹⁶ష¹⁷వ¹⁸ ఆ¹⁹భు²⁰ర²¹స్య²²
 ని²³ష్క²⁴ధిః²⁵ । యా²⁶తే²⁷హే²⁸తి²⁹ర్కి³⁰రు³¹ష్ట³²మ³³ హ³⁴స్తే³⁵ బ³⁶భూ³⁷వ³⁸ తే³⁹ ధ⁴⁰నుః⁴¹ ।
 తయా⁴²స్సా⁴³న్ వి⁴⁴శ్వ⁴⁵త⁴⁶స్త్వ⁴⁷మ⁴⁸య⁴⁹క్ష⁵⁰ యా⁵¹వ⁵²రి⁵³బ్ధు⁵⁴ః । న⁵⁵మ⁵⁶స్తే⁵⁷
 అ⁵⁸స్త్వా⁵⁹యు⁶⁰రా⁶¹యా⁶²నా⁶³ త⁶⁴తాయ⁶⁵ ద్భ⁶⁶ష్ట⁶⁷వే⁶⁸ । ఉ⁶⁹భా⁷⁰క్యా⁷¹ము⁷²త⁷³
 తే⁷⁴న⁷⁵మో⁷⁶ బా⁷⁷హు⁷⁸క్యా⁷⁹ం త⁸⁰వ⁸¹ధ⁸²న్వ⁸³నే⁸⁴ । వ⁸⁵రి⁸⁶ తే⁸⁷ ధ⁸⁸న్వ⁸⁹నో⁹⁰ హే⁹¹తి⁹²
 ర⁹³స్సా⁹⁴న్వ⁹⁵జ⁹⁶క్తు⁹⁷ వి⁹⁸శ్వ⁹⁹తః¹⁰⁰ । అ¹⁰¹థో¹⁰²య¹⁰³ ఇ¹⁰⁴మ¹⁰⁵ధి¹⁰⁶స్త¹⁰⁷వా¹⁰⁸రే¹⁰⁹ ఆ¹¹⁰స్మ¹¹¹న్ని¹¹²
 ధీ¹¹³హి¹¹⁴త¹¹⁵మ్ ॥

న¹మ²స్తే³ అ⁴స్తు⁵ భ⁶గ⁷వ⁸న్వి⁹శ్వే¹⁰శ్వ¹¹రాయ¹² మ¹³హా¹⁴దే¹⁵వాయ¹⁶
 త్ర¹⁷్యం¹⁸బ¹⁹కాయ²⁰ త్రి²¹పు²²రా²³ంత²⁴కాయ²⁵ త్రి²⁶కా²⁷గ్ని²⁸కా²⁹లాయ³⁰ కా³¹లా³²గ్ని³³
 రు³⁴ద్రా³⁵య³⁶ నీ³⁷ల³⁸కం³⁹తాయ⁴⁰ మృ⁴¹త్యు⁴²ం⁴³జ⁴⁴యా⁴⁵య⁴⁶ వ⁴⁷ర్వే⁴⁸శ్వ⁴⁹రాయ⁵⁰
 స⁵¹దా⁵²శి⁵³వా⁵⁴య⁵⁵ శ్రీ⁵⁶మ⁵⁷న్మ⁵⁸హా⁵⁹దే⁶⁰వాయ⁶¹న⁶²మః ॥

న మ క ము

నమో హిరణ్యబాహవే పేనాన్యే దికాం చ వతయే నమో
 నమో వృక్షేభ్యో హరితేశేభ్యః వశూనాం వతయే నమో
 నమస్సస్పృశ్యరాయ త్విషమతే వధీనాం వతయే నమో నమో
 బల్లుకాయ వివ్యాధినాన్నా నాం వతయే నమో నమో
 హరితేశాయోవవీతినే పృష్ఠానాం వతయే నమో నమో భవస్య
 హేత్యై జగతాం వతయే నమో నమో రుద్రాయాఽఽతతావినే
 క్షేత్రాదాం వతయే నమో నమస్సూతాయాఽహన్తాయ వనానాం
 వతయే నమో నమః :

రోహితాయ స్థవతయే వృక్షాదాం వతయే నమో నమో
 మన్త్రిణే వాణికాయ కక్షాదాం వతయే నమో నమో భవస్య
 వారివస్కృతాయాషధీనాం వతయే నమో నమశ్చైర్హోషాయా

22. క్ర॒న్తయ॑తే॒ వ॒త్తి॒నాం॑ వ॒తయే॑న॒మో న॑మః కృ॒త్స్న॒వీ॒శాయ॑
ధా॒వతే॑ ప॒త్వ॒నాం॑ వ॒తయే॑ న॒మః॑ ॥ ౬.

నమ॑స్ప॒హమా॑నాయని॒వ్యాది॑న॒ ఆ॒వ్యాధి॑వీ॒నాం వ॒తయే॑
న॒మో న॑మః కకు॒భాయ॑ ని॒షణ్ణి॑జే॒స్తి॒నానాం॑ వ॒తయే॑ న॒మో న॑మో
ని॒షణ్ణి॑జ ఇ॒మధి॑మతే క॒ష్కరా॑దాం వ॒తయే॑ న॒మో న॑మో వ॒శ్చ॒తే
వరి॑వ॒శ్చ॒తే స్త్రా॒యూ॒నాం వ॒తయే॑ న॒మో న॑మో ని॒శేర॑పే
వరి॑వ॒రా॒యా॒ర॒ద్యా॒నాం వ॒తయే॑ న॒మో న॑మస్పృ॒కావి॑భో॒శి॒ఘాగ్ం
పద్యో॑ము॒ష్ణ॒కాం వ॒తయే॑ న॒మో న॑మో॒సి॒మద్యో॑ న॒క్తం
చ॒రద్యం॑ వ్ర॒కృ॒న్తానాం॑ వ॒తయే॑ న॒మో న॑మః ఇ॒ష్టి॒మి॒దే
గిరి॑వ॒రా॒య॒కు॒లు॒శ్చా॒నాం వ॒తయే॑ న॒మో న॑మః ॥ ౭.

ఇ॒మమద్యో॑ ధ॒న్వావి॑భ్యశ్చ॒వో న॑మో న॒మ ఆ॒తన్వా॑ నే॒భ్యః
ప్రతి॑ద॒ధా నే॑భ్యశ్చ॒వో న॑మో న॒మ ఆ॒యచ్ఛద్యో॑

వి॒ష్ణుః॑ ద్వి॒ధ్యశ్చ॑ వో॒ నమో॑ నమో॒ఽవ్య॑ద్భ్యో వి॒ద్యద్య॑శ్చ వో॒ నమో॑
 నమ॑ అ॒సీనే॑భ్యశ్చ॒ యా నే॑భ్యశ్చ॒ వో నమో॑ నమ॑స్స॒వద్భ్యో
 జా॒గ్రద్భ్య॑శ్చ వో॒ నమో॑ నమ॑స్తి॒ష్ఠద్భ్యో॑ రా॒వద్భ్య॑శ్చ వో॒ నమో॑
 నమ॑స్స॒భాభ్య॑ స్స॒భావతి॑భ్యశ్చ॒ వో నమో॑ నమో॒ అశ్వే॑భ్యో
 ఽశ్వ॑వతి॒భ్యశ్చ॑ వో॒ నమః॑ ॥

౮.

నమ॑ అ॒వ్యాధి॑భ్యో వి॒విధ్య॑న్తీ భ్యశ్చ॒ వో నమో॑ నమ॑
 ఉ॒గదా॑భ్యస్తృగ్ం హ॒తిభ్య॑శ్చ॒ వో నమో॑ నమో॒గృత్పి॑భ్యో
 గృ॒త్స॒వతి॑భ్యశ్చ॒ వో నమో॑ నమో॒వ్రాతే॑భ్యో వ్రా॒తవతి॑భ్యశ్చ
 వో॒ నమో॑ నమో॒ గదే॑భ్యో గ॒దవతి॑భ్యశ్చ వో॒ నమో॑ నమో॒
 వి॒రూపే॑భ్యో వి॒శ్వరూ॑పేభ్యశ్చ॒ వో నమో॑ నమో॒ మహా॑ద్భ్యః ॥
 క్షు॒ల్లతే॑భ్యశ్చ వో॒ నమో॑ నమో॒ రథి॑భ్యోఽర॒థేభ్య॑శ్చ వో॒ నమో॑
 నమో॒ రథే॑భ్యః ॥

౯.

రథవతిభ్యశ్చ వో నమో నమస్పిహాభ్య స్పేనానిభ్యశ్చ
 వో నమో నమః క్షత్తుభ్య స్సంగ్రహిత్తుభ్యశ్చ వో వమో
 నమస్త క్షభ్యో రథకారేభ్యశ్చ వో వమో నమః తులారేభ్యః
 కర్మారేభ్యశ్చ వో నమో నమః పుష్కాష్టిభ్యో నిషాదేభ్యశ్చ వో
 నమో నమ ఇమకృద్భ్యో ధన్వకృద్భ్యశ్చ వో వమో నమో
 మృగయుభ్యశ్చవిభ్యశ్చ వో నమో నమశ్చ్యుభ్యశ్చ్యవతి
 భ్యశ్చవో నమః ॥

౧౦.

నమో భవాయ చ రుద్రాయ చ నమశ్శర్వాయ చ
 వశువతయే చ నమో నీలగ్రీవాయ చ శితికర్ణాయ చ నమః కవర్ణినే
 చ ప్యుత్తకేశాయ చ నమస్పహస్రాక్షాయ చ శతధన్వనే చ
 నమో గిరికాయ చ శివివిష్ణవాయ చ నమో మీరుష్ణమాయ
 చేమమతే చ నమో హ్రస్వావాయ చ వామనాయ చ నమో

బృహతీ చ వర్షీయసే చ నమో వృద్ధాయ చ సంవృద్ధ్యనే
చ ॥ ౧౧.

నమో అగ్రియాయ చ వ్రథమాయ చ నమ అశవే చాజి
రాయ చ వమశ్శీమియాయ చ శీఖ్యాయ చ నమ ఉర్మాయ
చావస్వన్యాయ చ నమ స్సోత్తస్యాయ చ ద్వీప్యాయ చ ॥ ౧౨.

నమో జ్యేష్ఠాయ చ కనిష్ఠాయ చ నమః పూర్వజాయచా
వరజాయ చ నమో మధ్యమాయ చావగల్భాయ చ నమో
జమన్యాయ చ బుద్ధియాయ చ నమస్సోఖ్యాయ చ వ్రతి
సర్వాయ చ నమో యామ్యాయ చ క్షేమ్యాయ చ నమ ఉర్వ
ర్యాయ చ ఖల్యాయ చ నమశ్లోక్యాయ చావసాన్యాయ చ
నమో వన్యాయ చ కక్ష్యాయ చ నమశ్శ్రవాయ చ వ్రతిశ్రీ
చాయ చ ॥ ౧౩.

నమ అశవేజాయ చాశరథాయ చ నమశ్శూరాయచావ

భి॒స్త్వ॑తే॒ చ॒ న॒మో॑ వ॒ర్మి॑తే॒ చ॒ వ॒రా॒ధి॑నే॒ చ॒ న॒మో॑ భి॒ర్మి॑నే॒ చ॒ క॒వ॒చి॑నే॒
చ॒ న॒మ॒శ్శృ॑కాయ॒ చ॒ శ్రు॑క॒సే॒నాయ॒ చ॒ । ౧౪.

న॒మో॑ దు॒స్త్వ॑భ్యా॒య॒ చా॒వ॒న॒న్యా॑య॒ చ॒ న॒మో॑ ధృ॒ష్ట॑వే॒ చ॒
ప్ర॒మృ॑కాయ॒ చ॒ న॒మో॑ దూ॒కాయ॒ చ॒ ప్ర॒హి॑కాయ॒ చ॒ న॒మో॑
ని॒ష॒డి॑తే॒ చే॒మ॒ధి॑మ॒తే॒ చ॒ న॒మ॒స్త్రి॒క్షే॑ష॒ వే॒దా॒యు॒ధి॑నే॒ చ॒ న॒మ॒
స్పృ॒యు॒ధా॒య॒ చ॒ సు॒ధ॒న్వ॑నే॒ చ॒ న॒మ॒స్సు॒త్యా॑య॒ చ॒ వ॒థ్యా॑
య॒ చ॒ న॒మః॑ కా॒త్యా॑య॒ చ॒ నీ॒ప్యా॑య॒ చ॒ న॒మ॒ స్పా॒ద్యా॑య॒ చ॒
న॒ర॒స్యా॑య॒ చ॒ న॒మో॑ నా॒ద్యా॑య॒ చ॒ వై॒శ॒న్తా॑య॒ చ॒ । ౧౫.

న॒మః॑ కూ॒ప్యా॑య॒ చా॒వ॒త్యా॑య॒ చ॒ న॒మో॑ వ॒ర్ష్యా॑య॒
చా॒వ॒ర్ష్యా॑య॒ చ॒ న॒మో॑ మే॒ఘ్యా॑య॒ చ॒ వి॒ద్యు॑త్యా॒య॒ చ॒ న॒మ॒
ఈ॒ధ్రి॑యా॒య॒ చా॒క॒ప్యా॑య॒ చ॒ న॒మో॑ వా॒త్యా॑య॒ చ॒ రే॒ష్మి॑
యా॒య॒ చ॒ న॒మో॑ వా॒స్త॒వ్యా॑య॒ చ॒ వా॒ను॒హి॑య॒చ॒ । ౧౬.

నమస్సోమాయ చ రుద్రాయ చ నమస్తామాయ చాదు
 దాయ చ నమశ్శుభాయ చ పవనవాయ చ నమః శుభాయ చ
 భీమాయ చ నమో అగ్రేవదాయ చ దూరేవదాయ చ నమో
 హస్తే చ హస్తీయపే చ నమో వృక్షేభ్యోహరి కేశేభ్యో నమస్తా
 రాయ నమశ్శుక్లమృతే చ మయో భవే చ నమః శుక్లరాయ
 చ మయస్కరాయ చ నమశ్శివాయ చ శివతరాయ చ ॥ ౧౭.

వమస్త్రిష్టాయ చ కూలాయ చ నమః పౌరాయ చావా
 రాయ చ నమః వృతరణాయ చోత్తరణాయ చ నమః ఆకారాయ
 చా లాదాయ చ నమః శృష్టాయ చ పేన్ద్రాయ చ
 నమస్స్వికతాయ చ వ్రవాహాయ చ ॥ ౧౮.

నమః ఇరిదాయ చ వ్రవహాయ చ నమః కిగ్ం
 శిలాయ చ క్షయదాయ చ నమః కవర్ణివేచ పులస్తయే చ నమో

గోష్ఠ్యా॑య॒ చ గృ॑హ్యాయ॒ చ నమ॑స్త॒ల్పాయ॒ చ గే॑హ్యాయ॒ చ
 నమః॑ కా॒ద్యాయ॒ చ గ॑హ్వ॒రేష్ఠాయ॑చ॒ నమో॑ హృ॒దయ్యా॑య॒ చ
 ని॒వేష్ఠ్యా॑య॒ చ నమః॑ పా॒గ్ం న॒వా॑య॒ చ ర॒జస్యా॑య॒ చ
 నమ॑ శ్శు॒ష్క్యా॑య॒ చ హ॒రిత్యా॑య॒ చ నమో॑ లో॒ప్యా॑య॒ చోఽ
 ప్యా॑య॒ చ ॥

౮౬.

నమ॑ ఉ॒ర్వాయ॒ చ సూ॒ర్వాయ॒ చ నమః॑ వ॒ర్ణాయ॒
 చ వ॒ర్ణన్ శ॒ద్యాయ॒ చ నమో॑ఽవ॒గుర॒ మాదాయ॑చా॒భిఘ్న॑తే॒ చ
 నమ॑ అ॒భిద॒ తేచ॑ వ॒ర్జిత॑ద॒ తేచ॑ నమో॑వః కి॒రికే॑త్యో దే॒వానా॑గ్ం
 హృ॒దయే॑త్యో నమో॑ వి॒క్షిం కే॑త్యోనమో॑ వి॒చిన్వ॑త్యే॒త్యోనమ॑
 అని॑ర్హ॒ తేత్యో॑నమ॑ అమీ॒వత్యే॑త్యః ॥

౨౦.

ఫ ల క్ష మ్

ద్రాపె అన్తనస్సతేదరిద్ర స్మిలతోహిత । ఏషాం పురు

పా॒తా మే॒షాం ప॒తానాం మా॒భేర్భా॒ఽరోమో వీ॒షాంకించ నామ
 మ॒త్ । యాతే॑ రుద్రా॒శివా త॒నూ క్షి॒వావిశ్వా॒హ భే॒షజీ । శి॒వా
 రు॒ద్రవ్యే భే॒షజీ । తయా॑నో మృ॒డశీ॒వసే । ఇ॒మాగ్ం రుద్రా॒య
 త॒వసే క॒వర్తి॒నేక్షయ॒ద్విరాయ॒ వ్ర॒త రా॒మ హే॒మతి॒మ్ । యథా
 న॒శ్శమన॑ద్వి॒వదే చతు॑ష్పదే॒ విశ్వం॑పుష్టం గ్రా॒మే అ॒స్మిన్ ।
 అనా॑తురమ్ ।

—౧౧.

మృ॒డానో రు॒ద్రోతనో మ॒యన్కృ॒ధిక్షయ॒ద్విరాయ॒ నమ॑నో
 విధే॑మతే । యచ్ఛం॒చయోశ్చ॑మను॒ రాయ॒జేపితా తద॑శ్యామ
 త॒వరు॒ద్రవ్ర॒తజీతా ।

—౧౨.

మా॒నో మ॒హాన్త॑ ము॒త మా॒నో అ॒ర్చకం మా॒న ఉ॒క్షన్త॑ము॒త
 మా॒న ఉ॒క్షితమ్ । మా॒నోవ॒ధిః పిత॑రం మో॒త మా॒తరం॑ వీ॒ర్యా
 మా॒నన్త॑ను॒వః । రు॒ద్రరీ॒రిషః ।

—౧౩.

మానస్తోకేతవయో మాన అయుషిమానో గోమ మానో
 అశ్వేమ రీరిషః । వీరా వ్మానో రుద్ర ఖామికోవధీర్ హవిష్మన్తో
 సమసా విధేమతే । ఆరాత్తే గోమ్ను ఉతపూరుషమ్నే క్షయద్వీ
 రాయ మమ్ను మస్మే త అస్తు । రక్షాదనో అధివ దేవత్రాహ్య
 ధావనశ్శర్మ యచ్ఛద్వీ ఐర్తాః । మ్నుహిశ్శ్రీతంగర్ సదంయువానం
 మృగన్నభీమ ముపహత్ను ముగ్రమ్ । మృడా జరిత్రేరుద్రస్త
 వానో అన్యంతే అన్నన్నివవన్తు సేవాః వరిదో రుద్రవ్య
 హేతిర్వృణక్తువరిత్వేషవ్య దుర్మతిరహాయోః । అవస్థిరామమ
 వద్యస్తనుష్వ మీధ్వస్తోకాయ తనయాయ మృడయ । మీధు
 స్తమశివతమ శివోనస్సుమనాథవ । వరమేవృక్ష ఆయుధం
 నిధాయకృత్తిం వసాన ఆచర వినాకం । భిభ్రీదాగహిః ॥ ౨౪ ॥

విఠిరిద విలోహితవమస్తే అస్తుభగవః । యాస్తేసహవశ్శ్రీగం

హేతయోఽవ్యమన్మన్నిపవస్తుతాః । పహస్మాది నహస్రరా
 బాహువోస్తుపహితయః । తాపామికానోభగవః వరాదీనా ముఖా
 కృధి ॥

పహస్మాది నహస్రకో యేరుద్రా అదిభూమ్యమ్ ॥ తేషా
 గ్గం నహస్రయోజనేఽవధవ్యానితన్మపి । అస్మిన్మహత్యర్థే పే
 ఽన్తరీక్షేభవా అధి ॥

నీలగ్రీవా శ్శీతీకంఠాశ్శుర్వా అధః క్షమాచరాః । నీల
 గ్రీవాశ్శీతీ కంఠాదివగ్గేం రుద్రాశ్శివశ్శ్రీతాః । యేవృక్షేషు
 పస్పిష్ఠరా నీలగ్రీవా విలోహితాః యేభూతానా మధివతయో
 విశితావః కవర్తినః । యే అన్నేషు వివిధ్యని పాత్రేషు విలతో
 జనాన్ । యేవభాం వధిరక్షయ ఐలబృదాయ వ్యుధః । యేతీర్థాని
 వ్రవచరన్తి స్పృశావన్తో నిషక్తిదః । యవితా వప్తకృ భూయాగ్గం

వశ్యదిశో రుద్రావికస్థిరే । తేహగ్ం సహస్రయోజనిఽవధన్వాని
 తన్మసి । నమోరుద్రేభ్యో యే వృథివ్యాం యేఽన్తరిక్షే యేదివియే
 షా మన్నం పాతో వర్ష మిషవస్తేభ్యోదశ ప్రాచీర్దశ దక్షిణాదశ
 నతీచీర్దశోదీచీర్దశోర్ద్యాస్తేభ్యో నమస్తేనో మృదయగతు తేయం
 ద్విష్కోయశ్చ వో ద్వేష్టితంవో జమ్మేదధామి । ఓం త్ర్యంబకం
 యజామహే సుగంధిం పుష్టివర్ధనమ్ । ఉర్వారుక మివ బంధనా
 న్స్పృశ్యోర్ముక్షీయ మామృతాత్ । యో రుద్రో అగ్నో యో
 అపు య ఓషధీమ యో రుద్రో విశ్వాభువనా వివేకతస్మై
 రుద్రాయ నమో అస్తు ॥

అర.

ఓమ్ కాంతి శాంతి శాంతిః ॥

ఉత్తర శాంతి పాఠము

శన్నో మి॒త్ర శ్శం॑ వరు॒ణః శన్నో॑ తవ॒త్వర్య॑మా ।

శన్న॒ ఇన్ద్రో॑ బృ॒హస్ప॑తిః శన్నో॒ విష్ణు॑ రు॒ద్రక॑రమః

స॒మో బ్ర॑హ్మ॒దే । నమ॑స్తే వాయో ।

త॒వ మే॒వ వ్ర॒త్యక్షం॑ బ్ర॒హ్మసి॑ ।

శ్వా॒మే॒వ వ॒త్యక్షం॑ బ్ర॒హ్మవా॑దిషమ్ ।

ఋ॒త మ॑వాదిషమ్ । స॒త్య మ॑వాదిషమ్ ।

తన్నా॑మా॒వీత్ । తద్వ॒క్తా ర॑ మా॒వీత్ ।

అ॒వీ న్నామ్ । అ॒వీ ద్వ॒క్తార॑మ్ ।

ఓం శా॒న్తి శా॒న్తి శా॒న్తిః ॥

సూక్త వివరణము

మంత్రము : నమస్తే రుద్ర మన్యవ ఉతోత ఇషవే నమః ।
నమస్తే అస్తుధన్వ నే బాహుభ్యా ముతతే నమః ॥ 1

తా॥ ఓ రుద్రాః : నీ మన్యువునకు నమస్కారము. నీ
ధనుస్సునకు నమస్కారము. నీ బాణమునకు నమస్కారము.
నీ బాహువునకు నమస్కారము.

టీక : హే రుద్ర = ఓ రుద్రుడా : తే = నీ యొక్క,
మన్యవే = మన్యువునకు అనగా కోపమునకు, నమః = నమస్తా
తము, ఉత = మరియు, తే ఇషవే = నీ బాణమునకు, తే
ధన్వతే = నీ ధనుస్సునకు, బాహుభ్యాం = రెండు బాహువులకు,
నమః అస్తు = మా నమస్కారము అగుగాత :

విశేషము : రుద్రుడనగా రోదసి (Ether)కి అధిపతి.
ఇతడు వదునొకండు రూపములలో వ్యక్తమగు సంతరిక్ష దేవత.
వతమాతృ యొక్క వ్రీత్యక్షమూర్తుల (Tangible entities)లో
మొదటివాడు. ఒక్కొక్క బ్రహ్మాండమున దేవతలు మూడు
గణములుగా వ్యక్తమగుదురు. (A) దివి దేవతలు లేక ఆదిత్యులు
(Gods of Radiation); (B) అంతరిక్ష దేవతలు లేక రుద్రులు
(Gods of Vibration); (C) వృధివీ దేవతలు లేక వసువులు
(Gods of Materialisation). ఆదిత్యులు పండ్రిందుగురు,
రుద్రులు వదునొకండు, వసువులు ఎనిమిది మంది. ఈ సంఖ్య
లనుబట్టి వరుసగా జగతి, త్రిష్టుప్, అనుష్టుప్ అను ఛందస్సులు

పుట్టినవి. వదునొకండుగురు రుద్రుల రూపమున వ్రత్యక్షమగు రుద్రు డనబడు వరమాత్మతత్త్వము ఈ వేదమంత్రమున స్థాపింపబడును. ఈ మంత్రముతో మొదలై న సూక్తము “రుద్రా ధ్యాయము” అనబడును. ‘నమః’ అను పంబోధనవలన దీనికి ‘నమకము’ అని పేరు వచ్చివది. ఇది శుక్ల యజుర్వేదమందలి వదునారవ అధ్యాయము. ఇందు వరమాత్మయొక్క పగుణ ధ్యానముగా సృష్టిలోని పనులైనరూపములు ధ్యానింపబడును.

మంత్రము : యాత ఇష్యశ్శివతనూ శివం బభూవతే ధనుః ।
 శివాశర వ్యాయా తవతయానో రుద్రమృడయ ॥

కా॥ ఓ రుద్రా : నీవు ధరించుటవలన ధనుస్సు శుభ రక్షణమైనది. బాణము శివతరమైన చిహ్నమైనది. ధనుర్విద్య మాకు నీ వలన శివంకర మగునట్లుగా జేయుము.

టీక : తే = నీ యొక్క, ఇమః = బాణము, యా = విడి కరిదో (అది), శివతమా = మిక్కిలి శుభమైనది, తే ధనుః = నీ ధనుస్సు, శివం = శివకరము, బభూవ = అయ్యెను, యా = వీదైతే, శరవ్యా = విలువిద్య కరిదో, తవ = నీ యొక్క (అట్టి విలువిద్య), తయా = దానిచేత, నః = మమ్ము, మృడయ = పంబోషింప జేయుము.

విశేషము : శివకల్పమునకు శుభము, మంగళము, విశ్వ శ్రేయము అని అర్థము. శివతమము అనగా అన్ని దీని మించిన శుభము. అదియే శివత్వము, శివసాయుజ్యము, అంధ మోచ వము అనబడును. రుద్రుడు ధరించిన ధనుస్సు మన శిరస్సున బ్రహ్మరంధ్రమునుండి ముందువై పునకు బ్రహ్మధ్యము వరకు

నుండును. ఇచ్చట మన్యువు అనబడు శక్తి యుండును. శివుని ధనుస్సునకు పెండవ సగము బ్రహ్మరంధ్రము నుండి వెనుకకు మెడవరకు వ్యాపించి యుండును. మన శరస్సున కనుబొమ్మల నుండి మెడవరకు అర్థముగా పుట్టెపై వ్యాపించిన రేఖయే శివ ధనుస్సు. కనుకనే శివుడు కపాలము ధరించెనందురు. శరస్సు పైనున్న ఆకాశమున గూడ నుదయము నుండి అస్తమయము వరకు సూర్యుని దారి (Arc) శివుని ధనుస్సు. అందు అహో రాత్రములు పుట్టను గనుక, శివుని మహాకాలుడు అందురు. మనస్సు, ఇంద్రియ వ్రివృత్తులు కపాలము క్రిందనుండి రుద్ర గ్రంథి (Medulla) మీదుగా పనిచేయును. ఐదు జ్ఞానేంద్రియములను, ఐదు కర్మేంద్రియములను, మనస్సును ఆశ్రయించి రుద్రుని 11 రూపములు వ్యక్తమగును. ఇవియే శివుని బాదములు.

మంత్రము : యీశేరుద్ర శివా తనూ రఘోరా పాపకాశినీ ।

3

తయాన స్తనువాశ స్తమయాగిరిశంతాభిచాశశీహా॥

కా॥ ఓ రుద్రుడా ! నీ మూర్తి శివంకరము, ప్రసన్నము అయినది. పుణ్యస్థితిని ప్రకాశింపజేయునది. ఉత్తమ శాంతిని కలిగించునది. నా వాక్కును వర్వకముగా గ్రహించి అందు శయనించిన ఓ రుద్రమూర్తి ! నీ తనువుచే మాకు వ్రివన్ను దవు కమ్ము.

టీక : గిరిశంక = వర్వకమునందు (కైలాసము నందు) శయనించి శాంతిని చేకూర్చువాడా ! వాక్కునందు శయనించి శాంతిని చేకూర్చువాడా : రుద్ర = ఓ రుద్రుడా : తే = నీ

యొక్క, శివా = శుభమును కలిగించునది, అహారా = మోర
 రూపము కానిది, అనగా సౌమ్య రూపము ధరించినది. అపావ
 కాశినీ = అపావమును అనగా నిర్మల పుణ్యతేజస్సును వ్రకా
 శింప జేయునది అగు, యా తనూ = నీ వ్యాప్తమూర్తికలదో,
 తయా తన్వా = అట్టి నీ తమవుచేత, శంతమయా = శత్రు
 శాంతిని కలిగించు దానిచేత; అభి = మా తనుకూలముగా; చాక
 శీహి = మమ్ములను చూచు చుండుము.

విశేషము : తమవు అనగా రూపము, వ్యాప్తి, సాన్ని
 ధ్యము. గిరిశంత = గిరి + శంత = గిరి వర్వతము
 నందు లేక వాక్కునందు లేక మేఘమునందు. వర్వతమునందు
 శయనించుట అనగా శైలావ నివాసము, వాక్కునందు నివసించు
 చుట యనగా అర్థము, శాశ్వర్యము, అనుభూతి రూపము.
 వాక్కు, అర్థముగా పార్వతీ వరమేశ్వరులు కూడి యుందురని
 రఘువంశమున కాశిదాసు దీనినే కీర్తించెను. మేఘమునందు
 శయనించుట యనగా మెరపు, శరుము, పిడుగు రూపమున
 రుద్రుడు నృష్టి రూపముగా వ్రసన్నుడై భూమిని ఫలవంతము
 చేయుట. ఇచ్చట రుద్రుని ఇంద్రరూపము కీర్తింపబడినది.

మంత్రము : యామిషం గిరిశంత హస్తే బిభర్ష్యస్తవే ।

4

శివాం గిరిత్రతాం కురు మాహిగ్ంసీక

పురుషం జగత్ ॥

కా। మా వాక్కునందు శయనించియున్న ఓ రుద్రుడా !
 నీవు హస్తమున ధరించియున్న బాణమును శివకరముగా
 జేయుము. చరాచర వృష్టిలో నున్న పురుషునకు హింస కలుగ
 నీయకుము.

టీక : గిరిశంక = కైలాసవర్వతము నందు శయనించినవాడా : గిరిశ్రీ = వర్వతమును రక్షించువాడా : యాం ఇమం = ఏ బాణమును, తవ = నీ యొక్క, హస్తే = హస్తమునందు, బిభర్ష్యః = భరించుచుండివా, తాం = దానిని, శివాం = శుభము ఇచ్చుదానినిగా, కురు = చేయుము, జగత్ = లోకముననున్న, పురుషం = జీవపురుషుని, మా హింసిః = హింసింపకుము.

విశేషము : రుద్రుడు కైలాసమున నంకర్యామిగా యోగనిద్రలో శయనించియున్న శివుడు. అతని చేతిలోనున్న అమ్ము జీవుని అహంకరణము. నిర్మలమైన బుద్ధిమయ కోశము, ఆనందమయ కోశము కైలాసము. దానిని రక్షించువాడు గేనుక రుద్రుడు శివుడు. అతడు వక్తయందు వాక్కునుచ్చరించు శక్తిగను, వాక్కు అనుశివుడుగను ఉండి వాక్కును రక్షించుచున్నాడు. కనుక జీవుని అహంకారమును తన మయము చేసి శుభము చేయును. సృష్టిలోని చరాచర జీవులలో ఈ అమ్మ రూపమున పురుషుడుగా శివుడున్నాడు. జీవుని వంచేంద్రియములు, వంచభూతములు తన చేతి ఐదు వ్రేళ్ళుగా అమ్ముమ వట్టుకొనగా ఒకరి నొకరు హింసిండుకొనకుండ, శివుని గుర్తించునువదేశ వాక్కుగా జీవులవాక్కు శుభమగు గాక :

మంత్రము : శివేన వచసాత్వా గిరిశాచ్ఛా వదామహి ।

౨ యథానస్సర్వ మిజ్జగ దయశ్శ్మగ్ం సుమనా

అసత్ ॥

౧౧ కైలాసగిరియందు శయనించిన ఓ రుద్రుడా :

శివంకరమైన వాక్కుచే స్తుతిరూపమైన వచనమున నిన్ను
పొందుటకు మేము నిన్ను స్తోత్రము చేయుచున్నాము. ఈ
సమస్త జగత్తునకును అనారోగ్యము లేకుండనట్లును మంచి
పనుస్సు కలిగి యుండునట్లును చేయుచు మా వాక్కునందు
పనింపుము.

టీక : గరిక = పర్వతమునందు శయనించువాడా :
లేక వాక్కునందు శయనించువాడా : శివేన = శుభకరమైన,
వచనా = వాక్కుచేత, త్వా = నిన్ను, అచ్చ = పొందుటకు,
వదామసి = వలుకుచున్నాము, నః = మాకు, పర్వం =
పమస్తమైన, ఇత్ + జగత్ = ఈ స్థావర జంగమాత్మకమైన
సృష్టి, అయక్ష్యగ్ం = అనారోగ్యము లేకుండనట్లుగా,
సుమనః = మంచిమనసు కలిగియుండునట్లుగా, యథా = వి
విధముగా, అపత్ = అస్తిత్వము చెందునో (అట్లు పనికి
స్తుతించెదము).

విశేషము : శివకరమైన వాక్కు అనగా శోకశ్రేయ
స్సను, శుభమును కలిగించునట్టి వాక్యము. జగత్తు అనగా
స్థావర జంగమాత్మకమైన సృష్టి. యక్ష్య అనగా క్షీడించుట, కలిగి
పోవుట. అయక్ష్య అనగా క్షీడింపకుండుట, తరుగకుండుట.
జీవుల సృష్టిలో క్షీడించు భాగము కొంత, క్షీడింపని భాగము
కొంత యుండును. దేహము, ఇంద్రియములు క్షీడించు భాగము.
ఆత్మ క్షీడింపని భాగము. సుమనస్సు కలిగినప్పుడు ఈ సమస్తము
భగవంతుని తత్త్వమే అను జ్ఞానము కలుగును. అప్పుడు జీవుడు
జీవని న్యరూపమని తెలియును. అట్లు తెలియుటకు, తెలిసినది

జ్ఞప్తి యుండుటకు కావలసిన స్తుతిరూపమగు వాక్కును నిన్ను గూర్చి మే ముచ్చరించు చున్నామని భావము.

మంత్రము : ఆధ్యవోచ దధివక్తా వ్రథమోవైవ్యోభిషక్ ।
 6 అహిగ్శ్చ సర్వాస్తమభయస్థైర్వశ్చయాయా
 ధాన్యః ॥

తా॥ దివ్యులకు మొదటి వైద్యుడైన రుద్రుడు వాక్కుల కధిపతియై అధికారపూర్వకమైన వాక్కును ఆజ్ఞాపించును గాక ! సర్వదుష్ట శక్తులను భయపెట్టి అదుపులో నుంచుచు, సమస్త భూక పికాచాదులను హద్దుపెట్టుచు, తన వాక్కును ఆజ్ఞగా నుచ్చరించును గాక !

టీక : అధివక్తా = అధికార పూర్వకముగ వలుకువాడు, ఆధ్యవోచక్ = అధికార పూర్వకముగ వలుకుగాక ! దైవ్యః = దివ్యులకు సంబంధించిన, వ్రథమః = మొట్టమొదటి, భిషక్ = వైద్యుడు, సర్వాన్ = సమస్తములైన, అహిన్ = సర్పములను లేక శక్తుశక్తులను, సర్వాన్ + చ = మరియు సమస్తములైన, యాతుధాన్యః = యాతుధానములు అనబడు పికాచములను, జంభయన్ = నోరుతెరచి మ్రింగుచు, హద్దు పెట్టుచు.

విశేషము : రుద్రుడు ఇంద్రియములకును, మనస్సునకును అధిపత్యము వహించును. వానిని అనుభవించునపుడు ఇంద్రుడుగను, నియమించునపుడు రుద్రుడుగను చెప్పబడును. ఈ నియమించుట వలన దుష్టశక్తులు దమింపబడును. కామ క్రోధ రాగద్వేషాది బాధలు, దుఃఖము కలసి యొక పెద్ద వ్యాధి లక్షణముగా వ్రబలీయుండును. ఆ వ్యాధినే పంసారము లేక

భవరోగము అందురు. ఆ దుఃఖములను శమింపజేసి భవరోగమును పోగొట్టునట్టి తన వాక్కును కంకార రూపమున మన కంకర్థుని నుండి విడిపింపజేయును. కనుక నతడు దివ్యులకు సంబంధించిన మొదటి వైద్యు డనబడును.

మంత్రము : అసాయస్తామ్రో అరుణ ఉత బ్రభు స్సమంగళః ।
7 తేచేమాగం రుద్రా అభితః ॥

కా॥ కామవర్ణము గలవాడును, అరుణవర్ణము గలవాడును, అనేకవర్ణములు గలవాడును అగు ఈ శుభ స్వరూపుడు రుద్రుడు అనేక దిక్కులయందు మా ఎదుట బహు రూపములతో వ్రత్యక్షమై యున్నాడు. అట్టి రుద్రునకు నమస్కారము.

టీక : యః = ఎవడైతే, కామః = రాగిరంగు కలవాడో, అరుణః = ఎరుపురంగు కలవాడో, ఉత = మరియు, బ్రభుః = రంగుల నమ్మేశనములైన రూపములు కలవాడో (అతడు), సమంగళః = చక్కని శుభరూపము కలవాడు, అభితః = మాచుట్టును, దిక్షు = దిక్కులయందు, ఏచ = ఎవడైతే, ఇమాం రుద్రాః = ఈ రుద్రులు కలరో వారు (వాడందఱును అట్లే).

విశేషము : ఉదయించు సూర్యుడు కామవర్ణము కలవాడు, అస్తమయ సూర్యుడు అరుణవర్ణము కలవాడు. మబ్బులపై నెండపొడ వడుచున్న సూర్యుడు ఇంద్రధనుస్సు రంగులు కలవాడు. ఇట్లు అన్ని ఋతువులందును అన్ని దిక్కులయందును కనిపించు సూర్యుని బింబరూపము అన్నియు కంటికి కనిపించు స్పందనాత్మకమైన రుద్రలోకమునకు సంబంధించిన రూపములు. కనుక రుద్రుని వ్రతిబింబములు, దైవముయొక్క

ప్రత్యక్ష రూపములు. ఇట్టి అనేక రూపములతో భాసిల్లు రుద్రుడు వరమాత్మయొక్క తేజోమయమైన రూపము. సూర్యోదయ సూర్యాస్తమయములు, వర్షము మొదలగు ఋతువులు, లోకము నకు వెలుగును. జ్ఞానమును, వర్ణమును, అన్నమును ఇచ్చు చుండుటచే వరమాత్మయొక్క సుమంగళములైన రూపములు.

మంత్రము : శ్రితా స్సహస్రకోపై షాం హేడ ఈమహే |
అసౌ యోఽవసర్పతి నీలక్రీవో విరోహితః |

తా|| అనేక వర్ణముల రూపములు గల రుద్రులు దిక్కుల యందు ఇతని కభిముఖముగా వాత్రయించియున్నారు. వారు వేలసంఖ్యలో నున్నారు. అట్టి రుద్రుడు మాపై కోపించకుండు నట్లు ప్రార్థించు చున్నాము. వశ్చేమమున దిగిపోవుచున్న ఈ సూర్యుని అస్తమయసంధ్య రూపమున నున్న రుద్రుడు ఎఱ్ఱడన మును విడుచుచు, నీలమైన క్రీవము రూపముతో మాకు ప్రత్యక్ష మగుచున్నాడు.

టీక : స హ స్ర కః + వా = వేల వికల్ప రూపములుగా నున్న, షాం = పీరియొక్క, హేడ = కోవము రంగును, ఈమహే = నివారణ చేయుచున్నాము, యః = ఎవడు, అవసర్పతి = అవాఙ్ముఖముగా దిగుచున్నాడో, అసౌ = అట్టి ఈ రుద్రుడు, నీలక్రీవః = నల్లని కంఠము గలవాడు, విరోహితః = విరిగిన ఎరుపురంగు కలవాడు.

విశేషము : దిక్కులయందు వేలరూపములుగా నున్న రుద్రులనగా కాలవరిదామాత్మకులైన అహోరాత్ర పంధ్యామయ మూర్తులైన వెలుగుల రూపము కలవాడు. కాలస్వరూపుని అహో

రాత్రముల యుచ్చారణ మందు ఉచ్చాస నిశ్వాసలుగా వని చేయుచున్న 'సోఽహం' అను మంత్ర వర్త మూర్తులతో రేపము అగ్నిగా కూడినపుడు "సహస్ర" అను మంత్రము వారి రూపము అగును. ఈ వర్తములచే నూచింపబడిన రంగులతో కూడిన అహో రాత్ర సంధ్యామయమైన సూర్యుని చక్రాకార గమనమే జీవుల కన్నుల దృష్టికి కూడ కారణము గనుక, ఈ 'సహస్ర' అను వదము "సుదర్శనము" అను మంత్రముగా కూడ చెప్పబడును. సంధ్యలో ఎరుపు విరిగి చీకటి వచ్చుటకు వశిష్టమునున దిగు చున్న సూర్యుడు కారణము గనుక అతడు నీలగ్రీవుడనియు, విరిగిన లోహిత వర్తము కలవాడనియు వర్ణింపబడినది.

మంత్రము : ఉత్తై నం గోపా అదృశ న్న దృశ న్ను దహర్యః ।

9

ఉత్తై నం విశ్వాభూతాని సర్వజ్ఞో మృడయాతినః ।

కా॥ మరియు వితనిని గోవకులు వరికించి చూచుచున్నారు. నీడిని కడవలతో ముంచుకొని పోవుచున్న ప్రిలు కూడ చూచు చున్నారు. ఈ సమస్త జీవరాసులను ఉదయాస్తమయ సూర్య మండల రూపుడైన ఈ రుద్రమూర్తిని చూచుచునే యున్నారు. అట్లు చూడబడిన రుద్రుడు మాకు సుఖములను కలుగజేయును గాక :

టీక : ఉత = మరియు, ఏనం = ఇతనిని, గోపాః = గోవ కులు, అదృశన్ = చూచుచున్నారు, ఉదహర్యః = నీడిని గొనివచ్చు వారు, ఉత = మరియు, విశ్వాభూతాని = సర్వజీవులును, ఏనం = ఇతనిని, అదృశన్ = చూచుచున్నారు, దృష్టః = చూడబడినట్టి, సః = అతడు, సః = మమ్ములను, మృడయాతి = సుఖింపజేయును.

విశేషము : సూర్యోదయ సూర్యాస్తమయ సమయము లందు వసుల కావరులును, చెరువులలో నీరు కడవలతో ముంచు కొని పోవునట్టి స్త్రీలును, సూర్యమండల వ్యూహపుడు, కామ్రూరుని వర్షుడు అగు రుద్రుని చూచుచున్నారు. సర్వజీవరాసులును సూర్యుని చూడకుండుటకు నీలులేదు. అతడు కాలమును సూచించు కర్మ సాక్షియై వారి జీవితములను నడిపించుచున్నాడు. మరియు సర్వజీవులును వానిని చూచుచున్నారనగా చూపున కత దధివతి యని అర్థము. అంతేగాక 'గోపాః' అను పదమునకు లోకము లను రక్షించు లోకపాలకులని అర్థము. ఆకాశమునందు తారకా గోళములు కొటానుకోట్లు సూర్యమండలములై తదంతర్వర్తులై న దేవతలను సృష్టిపాలకులుగా వ్యక్తము చేయుచున్నవి. ఈ లోక పాలకులను పేదమున 'గోపాః' అను పదమున వ్యవహరించుట కవి సమయము. గొఱ్ఱెలను, వశువులను కాచుకొనుచున్న గొల్లల వలె ఈ దేవతలు సృష్టిని కాపాడుచున్నారని భావము. ఉదాహరణ : "ఇహ విశ్వస్య భువనస్య గోపాః సమాధీరః పాకమత్రా వివేక" - ఋగ్వేదము 1-184-11. అట్టి గోవులు కాలమును సృష్టించుటకై సూర్యోదయాస్తమయాదుల నపేక్షించు చున్నారని భావము. అట్లే నీటిని కొనిపోవుచున్నావా రనగా మేమములు. అవికూడ తమ ఋతు నిర్ణయమునకై సూర్యమూర్తి నపేక్షించు చున్నవి.

పంచత్రయము: సమోఽస్తి నీలగ్రీవాయ సహస్ర్రాత్రాయ మీధుషే |
 10 అహో యే అస్య సత్త్వానోఽహం
 తేభ్యోఽకరం నమః |

కా। నీలకంఠుడు, సహస్ర్రాత్రుడు, వర్షించు చల్లని దేవుడు

అగు రుద్రునకు నమస్కారము. మరియు వాని సత్త్వము గల
అకర రుద్రరూపు లందరకును నేను నమస్కరించుచున్నాను.

టీక : నీలగ్రీవాయ = నీలకంఠునకు, సహస్రాక్షాయ =
వేయికన్నులవానికి, మీధుషి = వర్షించువానికి, నమః + అస్తు =
నమస్కారము చెందును గాక : అధః = అటుపైని, అన్య = ఇతని
యొక్క, సత్త్వానః = సత్త్వస్వరూపులకు, తేభ్యః = వారికి,
అహం = నేను, నమః = నమస్కారమును, అకరమ్ = చేయు
చున్నాను.

విశేషము : 1) మేఘములతో నలంకరింపబడిన సూర్య
రూపుడు, అస్తమయ కాలమున సూర్యస్వరూపుడు అగు రుద్రుడు
నీలగ్రీవుడు అనబడును. 2) సహస్రాక్షుడు అనగా నిండ్రుడు.
రుద్రుని యొక్క వివిధ రూపములలో మేఘముల నాకర్షించు కిర
ణములు చేలుగా గల సూర్యుని సహస్రాక్షుడైన ఇంద్రుడందురు.
3) మీధుషి అనగా వర్షించు లక్షణము గలవాడు. వర్షకాలమున
సూర్యుడు, మరియు సంతానమునకు గర్భధారణము చేయించ
గల వయస్సులో నున్న పురుషుడు వీరందరును రుద్రుని రూప
ములు. 4) సత్త్వములు అనగా జీవరాతులు, సత్త్వమనగా శక్తి.
జీవులన్నియు రుద్రుని శక్తి స్వరూపములు మరియు సత్త్వ
మనగా సత్త్వగుణము. భగవంతుని తెలిసికొనుటకు వనితీవచ్చు
సత్త్వగుణముగల వారందరు రుద్రుని స్వరూపములే. కనుక
వారికిని నమస్కారము.

మంత్రము : ప్రముఖ ధన్వన స్త్వముభయోగార్చి ॥

||

యోజ్యమ్ ।

యాశ్చ తేహ స్త ఇషవః పరాతా భగవోవప ॥

తా : ఓ భగవానుడా : నీ ధనుస్సు యొక్క రెండంచుల యందు గల అల్లె త్రాడిని తొలగింపుము. మరియు నీ చేతిలో గల బాణములను గూడ దూరముగా తొలగింపుము.

టీక : భగవః = ఓ భగవానుడా : ధన్వనః = ధనుస్సు యొక్క, ఉభయోః = రెండిటియొక్క, అర్చియోః = రెండు కోటల (అంచుల) యందును (ఉన్న), జ్యాం = అల్లె త్రాడిని, త్వం = నీవు, వ్రముంచ = విడుపుము, యాః = ఏవి, తే = నీ యొక్క, హస్తే = హస్తమునందు, ఇషవః = అమ్ములు కలివో, తాచ = వానిని కూడ, పరావప = పారవేయుము.

విశేషము : 1) విల్లములు ధరించినపుడు రుద్రుడు సంహారరూపుడు. వానిని విడిచినపుడు రక్షణస్వరూపుడు. 2) విల్లు జీవుల భ్రామధ్యమునుండి నడినెత్తిమీదుగా వెళ్ళుముకవంట తెలిసికొనదగు భాగము. ఇందు సర్వవృత్తులను దమించు దిట్టతనముండును. అట్లు దమించు రుద్రుని వశువతి యందురు. ఈ విల్లు పుట్టె మీదుగా చుట్టి యుండును గనుక రుద్రుడు పుట్టెను ధరించెనని గూడ చెప్పుదురు. 3) ధనుస్సుయుక్క రెండంచులు అనగా ఉర్ధ్వలోకము, అధోలోకము, జ్ఞానాజ్ఞానములు, సుఖదుఃఖములు మున్నగు ద్వంద్వములు. అందు దివ్యశక్తులు భ్రామధ్యమునను, భూతగణములు నూలాధారమునను ఉండును. ఈ రెండింటిని కలిపి విగించిన త్రాడు సంసారము. దానిని తొలగింపగా బిగువు సడలిపోవును. 4) అమ్ములు అనగా ఇంద్రియములు. ఇవి రుద్రునిచేతిలో నున్నపుడు సాధన జరుగును. వానిని రుద్రుడు తొలగించినపుడు జీవి తానగును. ఇట్లు చేయుట వలన రుద్రుడు వశువతి అనడును.

మంత్రము : అవతత్య ధనుస్త్వం సహస్రాక్ష శతేషుభే ।

12 నిశీర్య శల్యానాం ముఖాశివోనః సుమనా భవ॥

తా॥ వేయి కన్నులు, నూరు అమ్మలపొదులు గల రుద్రుడా : నీ ధనుస్సును దింపి బాణముల ములుకులను ప్రక్కకు వదలచి మా యందు అనుకూల మనస్సు కలిగి శుభమును కలిగించుము.

టీక : సహస్రాక్ష=వేయి కన్నులు గలవాడా : శతేషుభే=నూరు అమ్మల పొదులు గలవాడా : త్వం=నీవు, ధనుః=ధనుస్సును, అవతత్య=అల్లె త్రాటినుండి దింపి, శల్యానాం=అమ్మల ములుకులయొక్క, ముఖాః=వాడియగు కొసలను, నిశీర్య=చెదర గొట్టి (మావై పునకు ఎక్కు పెట్టకుండ త్రిప్పి), నః=మా యెడల, శివః=శుభము కలిగించువాడవు, సుమనాః=మంచి మనస్సు గలవాడవు, భవ=అగుము.

విశేషము : 1) సహస్రాక్షుడు అనగా వేయి కన్నులు గలవాడు అని సామాన్యార్థము. వేయి కిరణములు కల్గవాడని విశేషార్థము. సూర్యుడు రుద్రలోకమున మన కన్నులకు కనిపించు వేయి కిరణములు కలవాడు. రుద్రుని ఈ రూపమునే ఇంద్రుడని పేదములు చెప్పును. మరియు సహస్రాక్షుడు అనగా వేయి అక్షములు (Spokes) కలవాడు. 2) ఇషుధి అనగా అమ్మలపొది, ఇది మనస్సుకు సంకేతము. వాచేంద్రియములు అమ్మలుగను, మనస్సు తూటిరముగను చెప్పబడును. రుద్రుడు నూరు ధనుస్సులు కలవాడు అనగా మనస్సున నున్న అనేకమైన ప్రజ్వల కథివతి.

మంత్రము : విజ్యంధనుః కవర్తినో విశల్యో బాణవాగ్ం ఉత ।

13 అ శ న్న స్యేషవ ఆభురస్య నిషంగధిః ॥

తా। జటాజూటము ధరించిన రుద్రుని ధనుస్సు నుండి అల్లెత్తాడు దింపబడుగాక : అమ్ముల పొదినుండి ములుకులు తొలగింపబడు గాక : ఇతని యమ్ములు ఉవయోగింపబడ కుండుగాక : [అర్థి ఆవశ్యకత కలుగకుండుగాక] ఇతని అమ్ముల పొది ఖాళీగా నుంచబడు గాక : [యుద్ధము లేకుండుగాక యని యర్థము] .

టీక : కవర్తినః = శివునియొక్క, ధనుః = ధనుస్సు, విజ్యం = అల్లెత్తాడు దింపబడుగాక, బాణవాగ్ం = అమ్ములపొది, విశల్యః = ములుకులు లేనిది, ఉత = మరియు, అస్య = ఇతని యొక్క, యాశేషవః = ఏ అమ్ములుగలవో [అవి], అనేశన్ = ఉవయోగించువాడు లేనివి యగు గాక : అస్య = ఇతనియొక్క, నిషంగధిః = అమ్ములపొది, ఆభుః = ఖాళీయగు గాక :

విశేషము : 1) కవర్తము అనగా జడలచుట్ట. రుద్రుడు జడలచుట్ట ధరించినవాడు గనుక కవర్తి. సంకల్పము అన్నియు చుట్టచుట్టి ముడివేయబడిన స్థానము కవర్తమని సంకేతము. రుద్రుని యందు జీవులకు సంయమము చెందుట సిద్ధించును గనుక వతడు కవర్తి.

2) బాహ్య వస్తువులయందు సంకల్పములు నిశ్చయపుడు రుద్రుడు ధనుస్సు నెక్కు పెట్టి బాణముల ములుకులను జీవులవైపు త్రిప్పియుండును. మానవులకు సంకల్పముల బిగువు కలిగినప్పుడు రుద్రుని ధనుస్సు బిణ్ణుగా లాగి పెట్టబడును. జీవులలో నొకరి పంక

ల్పము తొకరిని బాధించినపుడు రుద్దుని బాధములు వారి కామ క్రోధాదులపై వ్రయోగింపబడును. సంకల్పములను రుద్దుని యందు విడిచినపుడు అతడు ధనుస్సు వదులుచేసి అల్లెత్రాడు దించి అమ్ములపొదులు ఖాళీచేయును. అదియే నిర్వికార గుణమాధిస్థితి.

మంత్రము : యాహే నీ శక్తి హస్తము హస్తే బభూవహే ధనుః |
14 తయాస్త్రాన్ నిశ్చలస్త్య మయత్త్వయాపరిబుజ |

కాఁగి నీ హస్తమునందు నిలచియున్న ఆయుధమైన ధనుస్సువలన మా కందఱకును అన్ని దిక్కులయందు హని కలుగకుండ వృద్ధి కలుగునట్లు సంకల్పించుము.

టీక : మీదుష్టము=స్తోత్రము కయదగినవారిలో ఉత్తము డైనవాడా : యా=ఏదైతే, తేహస్తే=నీ హస్తమునందు, ధనుః=ధనుస్సు, హేతిః=ఆయుధముగా, బభూవ-అమృతం, తయా=దానిచే, అయత్త్వయా=తిరుగులేనట్టిదియైన దానిచేత, విశ్వకః+సమస్తమునందును, అస్మాన్=మమ్ములను, పరిబుజ=అన్ని దిక్కుల యందును రక్షించుము.

విశేషము : హేతి యనగా ఆయుధము హస్తముల యందున్న నీ ధనుస్సు నీకు ఆయుధ మయ్యెను. అనగా మా వంచేంద్రియములతో కూడిన శరీరమును నడుపు ధనుస్సు అయిన మా వెన్నెముకను వంచి నీకు సమర్పణము చేయుచున్నాము అని అర్థము. నీ హస్తమునందు ఉన్న ఆయుధమనగా మా హస్తములచే సమర్పించు నమస్కార ముద్రయని అర్థము. దానివలన

మాకు క్షీణత లేకుండ అనుగ్రహింపుమని శాశ్వర్యము. రుద్రుని నకు పనుర్పించిన సమస్తముచేత రుద్రుని యందున్న అస్త్రముగా విశ్వమందలి వారు నిలువ గలరనియు, దానివలన అవ్యయత్న శక్షణము జరుగునని భావము.

మంత్రము : సమస్తే అస్త్వాయుధాయానాతతాయ

15

ధృష్టవే ।

ఉభాభ్యాముతతే నమో బాహుభ్యాం తవధన్వనే ।

॥ ౧ ॥ ఓ రుద్రా : ఎక్కుపెట్టుక భయపెట్టుటకు ధరించిన ఆయుధముగు నీ ధనుస్సునకు నమస్కారము. అట్టి ధనుస్సును ధరించియున్న నీ ఉభయ బాహువులకు వా నమస్కారము.

టీక : అనాతకాయ=ఎక్కు పెట్టినట్టి, ధృష్టవే=భయపెట్టు లక్షణము మాత్రముగల, తే ఆయుధాయ = నీ ఆయుధమునకు, నమః = నమస్కారము, ఉత = మరియు, తే = నీయొక్క, ఉభాభ్యాం, బాహుభ్యాం = రెండు బాహువులకు, తవ = నీయొక్క, ధన్వనే = ధనుస్సునకు, నమః = నమస్కారము.

విశేషము : బాహువు లనగా ఒక కోణమునకు రెండు ప్రక్కల నుండు పరశరేఖలు. ఆకాశమున తూర్పునుండి వడ మరకు సూర్యుడు ప్రౌఢుచూపుచు తిరుగు మార్గము రుద్రుని ధనుస్సుగా ప్రశంసించబడినది. రుద్రుడు కాలస్వరూపుడు. సూర్యోదయమున అరుణవర్ణుడు, సూర్యాస్తమయమున తామ్ర వర్ణుడుగా అతడు వ్యక్తమగును. మననుండి తూర్పును గమనించుటకు ప్రసరించు దృష్టి ఒక బాహువుగా వర్ణింపబడినది. ఈ నడుచు సూర్యుని గమనముచే కాలము మన జీవితముగా

కొలువబడును. ఈ ధనుస్సు జనన మరణముల రూపమున వయస్సు, వ్యాధి, కర్మఫలములు, ముసలితనము మున్నగు వాని రూపమున భయము కలిగించుచున్నను, రు ద్రుని ధ్యానించువారికి కామక్రోధాది శత్రువుల నాశనము మాత్రము కలిగించి, మనలను శాశ్వత స్వరూపులైన రుద్రమూర్తులుగా దర్శింప జేయును.

మంత్రము : పరితే ధన్వనో హే-విరస్మాన్ వృణక్తు విశ్వతః ।
 16 అథోయ ఇష ధన్వనో అస్మిన్ని ధే హితమ్ ॥

తా. ఓ రుద్రుడా : నీ ధనుస్సు నందలి బాణము మమ్ము వి వై పునను తాకకుండ విరుచుగాక : నీ అమ్ములపొది కూడ మాకు దూరముగా నుంచుము.

టీక : తే = నీయొక్క, ధన్వనః = ధనుస్సుయొక్క, హితః = బాణము, అస్మాన్ = మమ్ము, విశ్వతః + పరి = విశ్వము నందంతటను, వృణక్తు = విరుచునుగాక, అథః = మరియు, తవ = నీయొక్క, ఇషధిః = అమ్ములపొది, యః = ఏది కలదో, తం = దానిని, అస్మత్ = మానుండి, ఆరే = దూరముగా, నిధేహి = ఉంచుము.

విశేషము : రుద్రుని ధనుస్సు నందలి బాణము అనగా మనము చేయు నమస్కార ముద్ర. రుద్రునగు చేసిన నమస్కారము విశ్వమంతెక్కడ నున్నను మనలను రక్షించునని భావము. దుష్కర్మకు ఫలముగా మన మనుభవించు శిక్షయే రుద్రుని బాణము మనలను హింసించుట. దుష్కర్మలకు తాప

లేకుండ సర్వదా శివార్పణముగా సత్కర్మ లాచరించు చున్న వృద్ధుడు మన శివార్పణ బుద్ధియే మన మెక్కడ నున్నను ఎద్ది స్థితిలో నున్నను రక్షించును. రుద్రుని అమ్ములపాది అనగా మన దుష్కర్మల యొక్క విలువ. సర్వము శివార్పణముగా సత్కర్మ లాచరించువారి పూర్వ దుష్కర్మలను కూడ శివుడు తొలగించు నని కాత్పర్యము.

మంత్రము : నమస్తే అస్తు భగవన్వి శ్వేశ్వరాయ, మహా
17 దేవాయ, త్ర్యంబకాయ, త్రిపురాంతకాయ,
త్రికాగ్నికాలాయ, కాలాగ్నిరుద్రాయ, నీల
కంఠాయ, మృత్యుంజయాయ, సర్వేశ్వరాయ,
సదాశివాయ, శ్రీమన్నమోదేవాయ నమః ।

తా|| భగవానుడు, సర్వమున కీశ్వరుడు, దేవతలకు దేవుడు, త్రినేత్రుడు, త్రిపురములను దహించినవాడు, మూడ గుణుల కలవాడు, కాలస్వరూపుడు, ప్రళయాగ్ని స్వరూపుడు, నీలకంఠుడు, మృత్యువును జయించిన వాడు, ఎల్లర హృదయ ముల కీశ్వరుడు, ఎల్లప్పుడు శుభముల నిచ్చువాడు, సంపదల కధిదేవత అగువానికి నమస్కారము.

టీక : భగవాన్ = అశ్వర్యముల కధిపతి, మహిమలు కల వాడు అగ, విశ్వేశ్వరాయ = లోకముల కీశ్వరునికి, మహా దేవాయ = దేవతలకు, దేవునికి, త్రి + అంబకాయ = మూడు కన్యలు కలవానికి, త్రిపురాంతకాయ = సూడు పురములు అంతము చేయువానికి, త్రికాగ్ని కాలాయ = మూడగులతోడి

కాల స్వరూపునకు, కలాగ్ని రుద్రాయ = వ్రశయాగ్ని
 స్వరూపునకు, నీలకంఠాయ = నల్లని కంఠము గలవానికి,
 మృత్యుంజయాయ = మృత్యువును జయించినవానికి, పర్వ +
 ఈశ్వరాయ = అందరి హృదయములలోని ఈశ్వరునకు, సదా
 శివాయ = ఎల్లప్పుడు శుభములు కలిగించువానికి, శ్రీమత్ =
 మహాదేవాయ = సంపదలుకల మహాదేవునకు, తే = ఏకు, నమః
 అస్తు = నమస్కరింతును గాక :

విశేషము : ఇది రుద్రమంత్రముల లోనిది కాదు.

మంత్రము : నమో హిరణ్య బాహవే, సేనాన్యే దిశాంచ
 18 పతయే నమః ॥

కా : బంగారు రంగు కిరణములే బాహువులుగా గల
 సూర్యుని రూపమున వెలుగుచున్న దేవుడే రుద్రుడు. అట్టి
 బంగారు బాహువులుగల రుద్రునకు నమస్కారము. దేవతల
 సేనలకు నాయకుడును, దిక్కులకు అధిపతియు అగు రుద్రునకు
 నమస్కారము.

టీక : హిరణ్యబాహవే = బంగారు బాహువులు కలవాని
 కొరకు, సేనాన్యే = సేనలను నడిపించువాని కొరకు, దిశాం = దిక్కు
 లకు, పతయే = అధిపతికొరకు, చ = మరియు, నమః = నమ
 స్కారము.

విశేషము : రుద్రుడు సూర్యుని రూపముగా ప్రార్థించ
 బడుచున్నాడు. వెలుగులను వెదజల్లు సూర్యుని కిరణములు
 బంగారు వెలుగువే నలంకరించబడిన బాహువులుగా కీర్తించబడి

నవి. పెరుగులు చీకటులను పారద్రోలును గనుక రాక్షస సేనలను ఓడించు దేవతల సేనలుగా, రుద్రుడు ఆ సేనల కధివతియైన కుమాదస్వామిగా వర్ణింపబడుచున్నాడు. కిరణములు దిక్కులకు వ్యాపించి వెలిగించును గనుక రుద్రుడు దిక్కుల కధివతిగా చెప్పబడెను.

మంత్రము : నమో వృక్షేభ్యో హరికే శేభ్యః పశూనాం
19 పతయే నమః ।

తా॥ ఆకువచ్చని కేశములవలె గుబురులుగా పెరిగిన ఆకులతో గూడిన వృక్షములకు నమస్కారము. పశువుల కధివతియైన రుద్రునకు నమస్కారము.

టీక : హరికేశేభ్యః = ఆకువచ్చని కేశములు (కేశములవలె పెరుగు వర్ణములు) కలవాని కొరకు, వృక్షేభ్యః = వృక్షముల కొరకు, నమః = నమస్కారము, పశూనాం = పశువుల యొక్క, పతయే = పాలకుని కొరకు, నమః = నమస్కారము.

విశేషము . గుబురుగా పెరుగునట్టి ఆకులు వృక్షములకు కేశములుగా వర్ణింపబడినవి. పెరుగునట్టి శక్తి ఆకులలో లీనమై యుండుటచే వృక్షములు రుద్రుని అనేక రూపములలో నొక రూపము. పశువులనగా పొడికి, వంటకు నుపకరించునవి గనుక రుద్రుని రూపములు. మరియు కట్టబడిన పాశముతో గుంజచుట్టును పశువులు తిరుగుచుండును. అట్లే కిరణముల ఆకర్షణ శక్తిచే బంధింపబడి సూర్యుడను గుంజచుట్టును గ్రహములు, ఇంద్రియముల ప్రవృత్తులు తిరుగుచుండును. ఇవి అన్నియు

వశవులని వేదార్థము. వీని కధివతి వశవతి అనబడును. అతడే రుద్రుడు.

మంత్రము : నమ స్సస్పింజరాయ త్విషీమతే పథీనాం
 20 పతయే నమః ||

తా|| నవనవలాడుచు మొలిచిన లేతవచ్చిక మొక్కల కుచ్చుల రూపమున కనిపించు వన్నెచిన్నెలు కలవాడును, అనేకములైన మార్గముల కధివతియు నగు రుద్రునకు నమస్కారము.

టీక : స్పస్పింజరాయ = లేత వచ్చిక కుచ్చుల రూపము కలవాని కొరకు, త్విషీమతే = వన్నెచిన్నెలు కలవాని కొరకు, నమః = నమస్కారము, పథీనాం = మార్గములయొక్క, మార్గమున బోవువారియొక్క, పతయే = అధివతికి, నమః = నమస్కారము.

విశేషము : 1) ఒక కేంద్రము నుండి అనేక దిక్కులకు గడ్డి మొక్కల ఆకులు కుచ్చులుగా ప్రసరించును. అట్లే చోటులో ప్రతి బిందువు కేంద్రమై దానినుండి అనేక శక్తులు కిరణముల వలె సృష్టించబడి వ్యక్తమగు చుండును.

2) అట్లే సూర్యుడను నొక కేంద్రమునుండి అనేక కాంతులు వన్నెచిన్నెల ఇంద్రధనుస్సులై వర్తించుచుండును. వానినుండి లోకములు గ్రహగోళాదులు పుట్టుచుండును.

3) ఈ గోళములు సూర్యునిచుట్టును తిరుగుచుండగా అనేక

మార్గములు ఏర్పడుచున్నవి. జీవులకు కాలమానము, దూర
మానము, దిక్కులు అను దారు లేర్పడుచున్నవి. ఈ దారుల
కన్నిటికి నధిపతి యగు రుద్రునకు నమస్కారము.

మంత్రము : నమో బభ్రుశాయ వివ్యాధి² అన్నానాం

21

పతయే నమః॥

కా॥ వృషభము వాహనముగా శయనించువాడు, వ్యాధు
లచే స్పృశింపబడని మృత్యుంజయత్వము గలవాడు, అన్న
స్వరూపమైన సంపదలకు పాలకుడు అగు రుద్రునకు నమస్కారము.

టీక : బభ్రుశాయ = ఎద్దు నెక్కినవాని కొరకు, వివ్యాధినే =
వ్యాధులు స్పృశింపని వానికొరకు, అన్నానాం = అన్నముల
యొక్క, పతయే = అధిపతి అగు రుద్రుని కొరకు, నమః = నమ
స్కారము.

విశేషము : 1) వృషభము అవగా వృషభరాశి. ఇది
బ్రహ్మచర్యమున ఉర్ధ్వగతి చెంది బ్రహ్మవర్చస్సునకు కారణ
మైన శక్తమునకు సంకేతము. ఈ వర్చస్సువలన మూడవ
కన్ను తెరచుకొని సాధకునిలో కామదహనము జరుగును. అతడు
శివస్వరూపు డగును.

2) రుద్ర మంత్రములు రోగములను పారద్రోలి ఆయు
రారోగ్యములను వృద్ధిచేయును. కనుక రుద్రుడు వ్యాధిచే
స్పృశింపబడ దని కీర్తింపబడినది.

3) అన్నము, పరమువలన వృక్షసంపద మొదలగునవి
వర్ధిల్లును. వృషభరాశిలో సూర్యుని రూపమున రుద్రుడు చరించు

నపుడు వేషవికారము వచ్చును. భూమిపై జలములు ఆవిరియై వరికుభ్రత చెంది పైకి పోవును. దీనివలన మేఘము లేర్పడును. మేఘముల వలన వర్షము, అన్నము కలుగును.

పంచత్రము : సమో హరికేశాయోపవీతిః పుష్టానాం

22

: తయో నమః ||

తా|| అకువచ్చని వృక్ష సంవద, నవ్య సంవద, భూసము తన కేశములుగా అలంకరించుకొనిన వాడును, వచ్చగా అల్లు కొనిన తీగల దుబ్బులను యజ్ఞోవవీతములైన తన యుత్తరీయములుగా సొగసు చేసికొన్నవాడును, తన కరుణవలన పుష్టి చెందిన నమస్త వృక్ష సంవదను పొలింనువాడును అగు రుద్రు నకు నమస్కారము.

టీక : హరికేశాయ = అకువచ్చని కేశములు కలవాని కొరకు, ఉపవీతినే = యజ్ఞోవవీతములను, ఉత్తరీయములను ధరించిన వానికొరకు, పుష్టానాం = పోషించబడిన వారికి, వతయే = అధిపతియగు వానికొరకు, నమః = నమస్కారము.

విశేషము : 1) నూర్మ్యుడు, భూమి, వర్షసంవదయు రుద్రుని సగుణ రూపములు. సర్వము వలన వచ్చిక, మొక్కలు పెరిగి భూమి వచ్చుచును. ఈ జీవ సంవదయే రుద్రుని కలంకారము లగు కేశములు.

2) పూలతీగెలు పెరిగి అల్లుకొనగా నవియే రుద్రుని యజ్ఞోవవీతములును, ఉత్తరీయములును. పుష్పములు, చిగుళ్ళును ఉత్తరీయముల రంగుల అంశములు.

1) పై పంచద యంతయు సూర్యరూపుడైన రుద్రునిచే సూర్యరశ్మి, జలములు, వాయువులు, ఆహారముగా పోషింప బడినది. కనుక రుద్రుడే ఈ తోటలకును, దొడ్లకును అధిపతి. వానిని తిని జీవించు జంతువులకు, వక్షులకు, నరులకును గూడ అధిపతి. ఈ మొత్తమును యజ్ఞమందురు. కనుక అతడు యజమానుడు లేక యజ్ఞమునకు అధిపతి.

మంత్రము : సమో భవస్య హేత్యైః జగతాం పతన్ సమః :
 ౨ ౩

తా॥ సమసార తావత్రయమును చేదించునట్టి ఆయుధ స్వరూపుడైన రుద్రునకు సమస్కారము. లోకములను పరిపాలించి రక్షించునట్టి రుద్రునకు సమస్కారము.

టీక : భవస్య = సమసారమునకు, హేత్యైః = ఆయుధ స్వరూపునకు (భవస్య = రుద్రునియొక్క, హేత్యైః = ఆయుధమునకు), సమః = సమస్కారము, జగతాం = లోకములకు, పతయే = పాలించువారైన రుద్రునకు, సమః = సమస్కారము.

విశేషము : 1) భవమనగా సమసారము. భవుడనగా రుద్రుడు. అంతర్యామియైన దేవుని విశ్వరూపమే మోహము వలన సమసారముగ కనిపించుచు జీవులు కష్టము తామే బంధించుకొనుచున్నారు.

2) హేతి యనగా నాయుధము. ఈ మంత్రమందలి భవ కబ్ధమునకుగల శ్లేషవలన రుద్రుడే ఆయుధ స్వరూపుడుగ సమసార బంధములను చేదించుచున్నాడని సమత్కరింప బడినది. సమసార మనగా జీవులు పడవ్పరము అరోపణ చేసికొను పరిబంధము.

౧) జగత్తులు అనగా లోకములు. ఇవి వ్రధానముగ
మూడు : భూలోకము, భువర్లోకము, సువర్లోకము. అందు మొద
దీది భౌతికము, ద్రవ్యమయము. రెండవది శక్తిమయము.
మూడవది వ్రజ్ఞమయము. మూడును రుద్రునకు తన్మయ
ములు. ఇంద్రాకోక్కు లోకమున పీడేసి లోకముల చొప్పున
ఆంశర్లోకములు ఇమిడియున్నవి. ఇన్నిటిలో తానేయుండి
రుద్రుడు పోషణ రక్షణాదులను నిర్వర్తింపుచున్నాడు.

మంత్రము : నమో రుద్రాయాఽఽ తతావి శ్చేత్రాణాం
24 పతయే నమః । నమఃసూతాయాఽ హస్తాయ
: నానాం పతయే నమః ।

తా॥ ఎక్కువెట్టిన అల్లెత్రాడుతో కూడిన ధనుస్సు కలి
వాడును, శ్చేత్రముల కధిపతియు, సారథియు, నెవరి చేతను
చంపుటదనివాడును, వనములను పాలించువాడును అగు రుద్రు
నకు నమస్కారము.

టీక : ఆతతావినే = విస్తారమైన అల్లెత్రాడు గలవానికి,
శ్చేత్రాణాం = శ్చేత్రములకు, పతయే = అధిపతికి, సూతాయ =
సారథికి, అహస్తాయ = చంపుటకు శక్యముకనివానికి లేక అహం
కారమును తస్కరించువానికి, వనానాం = వనములకు, పతయే =
అధిపతికి, నమః = నమస్కారము

విశేషము : 1) వెన్నెముక విల్లు. బ్రహ్మరంధ్రము అల్లె
త్రాడు. వానిని ధరించిన యోగవిద్యాధిదేవత రుద్రుడు.

2) శ్చేత్రములనగా శరీరములు. శరీరములలో జీవుని
రూపమున వసించుచు దేవుని రూపమున రక్షించువాడు.

3) జీవయాత్రకు శరీరము రథము. దానికి సారథి అనగా నియమము అను పగ్గము వట్టి, సాధన యను వ్రయాణమున మోక్షమను గమ్యము జేర్చువాడు.

4) దేవుడు అత్మస్వరూపుడు. వానియందు శరీరాదులు, మనస్సు ఉండును గనుక వానిచే నతడు చంపబడడు. వానితో నశింపడు.

5) వనములు, జంతువులు, వృక్షములు, సకల భూచరములును సృష్టికి మూలములు, ఆశ్రయములు. మేఘములకు, వర్షములకు దోహదములు, తవస్సున కనుకూలములు. వాని కధిపతి రుద్రుడు.

మంత్రము : నమో రోహితాయ స్థవతయే వృక్షాణాం
 25 పతయే నమః | నమో మన్త్రిణే వాణిజాయ
 కక్షాణాం పతయే నమః ||

కా॥ ఎఱ్ఱని రంగు గలవాడును, లోకములను స్థాపించు వాడును, వృక్షముల కధిపతియు అగు రుద్రునకు నమస్కారము. తనను మననము చేయువారిని రక్షించువాడును, వాణిజ్యమునకు సంబంధించిన వాడును, పొదరిండ్లను పాలించు వాడును అగు రుద్రునకు నమస్కారము.

టీక : రోహితాయ = ఎఱ్ఱని రంగు గలవానికి, స్థవతయే = లోకములను స్థాపించువానికి, వృక్షాణాం = వృక్షములయొక్క, పతయే = అధిపతికి, మన్త్రిణే = మననము చేయువారిని రక్షించు వానికి, వాణిజాయ = వాణిజ్యమునకు సంబంధించినవానికి, కక్షా

తామ్ర = కొదరింద్రకు, పతయే = అధివతికి, నమః = నమస్కారము.

విశేషము : 1] రోహిణుడు అనగా యజ్ఞనివాడు. ఇచ్చట ఉదయించు, అస్తమించు సూర్యుని రూపమువాడు. ఆరోహణ, అవరోహణలు ఆకాశమున చేయువాడని గూడ అర్థము.

2] స్థవతి : స్థాపించువాడు. సూర్యుని, గ్రహ గోళాదులను స్థాపించువాడు. జీవులను దేహములతో స్థాపించువాడు. మానవులతో గృహములను, ఆలయములను స్థాపించ జేయువాడు.

2] వృక్షముల కధివతి : సూర్యుని రూపమున ఆహార మిచ్చుట, చంద్రుని రూపమున మొలకెత్తించుట, వర్షాన్ని రూపమున పైతుగా నీరు వట్టుట జేయును.

4] మన్త్రి : మననము అనగా ద్యానము. అది చేయు వారిని రక్షించువాడు, మంత్రదేవత. హృదయముల నుండి గురువు, మిత్రుడు మున్నగు రూపములనుండి నలహానిచ్చు వాడు.

మంత్రము : నమో భువన్త్యో వారివస్కృతా యాషఢీనాం

26

పతయే నమః ।

తా|| భూమిపై జీవుల సంవదను వృద్ధి చేయువాడును, వారికి కావలసిన అన్నోదకముల సంవదను సమకూర్చు వాడును, నన్యములకు అధివతియు అగు కుద్రునకు నమస్కారము.

టీక : భువన్తయే = భూమిపై పుట్టుచున్న జీవుల రూపములను వృద్ధి చేయువాడు, వారివస్కృతాయ = జలము, వస్త్రము.

వనిచుటకు కావలసిన పంపద కలిగించువాడు, ఓషధీవాం వతయే
= సన్యసావములగు ధాన్యముల కధివతి అగువానికి, నమః =
నమస్కారము.

విశేషము : 1] భువన్తుడు, పుట్టుక కల ఉపాధిపై జీవుల
రూపములు కలవాడు. ఆ రూపములను కలిగించువాడు, వారుగా
వసించువాడు.

2] వారి వస్కృతుడు : జలము, వనతి, వస్త్రము నిచ్చు
వాడు. వర్షన్యడుగా జలమిచ్చును. భూమి, ఆకాశములుగా
వనతి నిచ్చును. వృక్షములుగా : స్త్రాదు లిచ్చును.

3] ఓషధులకు అధివతి : ఓషధు లనగా వంట వండిన
వెంటనే మొక్కలు చనిపోవునవి. ధాన్యములు మున్నగు సన్య
ములు. పంపత్పరమను యజ్ఞమున ఋతువుల ధర్మములు నిర్వ
హించ బడుచుండగా నస్యాదులు రుద్దునిచే అనుగ్రహంపబడి
జీవుల కాహార మగుచున్నవి.

మంత్రము : నమ ఉచ్చై ఘోషాయాశక్తిస్తయశే

27

పత్తినాం పతయే నమః ।

తా॥ ఉరుముల పిడుగుల రూపమున పెద్ద శబ్దము చేయు
వాడును, జీవులచే కేకలు పెట్టించువాడును, పాదచారులను కాపాడు
వాడును అగు రుద్దునకు నమస్కారము.

టీక : ఉచ్చైః = బిగ్గరగా, ఘోషాయ = శబ్దము చేయు
వానికి, అక్రందయతే = పెద్దగా కేకలు పెట్టించువానికి, పత్తినాం

= పాదచారులకు, పతయే = రక్షకుడయిన వానికి, నమః = నమస్కారము.

విశేషము : 1] ఉచ్చైఃశ్రీమదు : ఆకాశము శబ్దగుణకము, అందు రుద్రుడు అంతర్యామియై ఉండును. వర్షాకాలమున మేఘముగా, విద్యుత్తుగా వెలువడి పెద్ద శబ్దము ప్రబోధించును. దానివలన జీవుల హృదయములలో శబ్దస్వరూపుడయి మేల్కొంచును. ఒకరినొకరు శబ్దముతో పలుకరించు కొనుటకు ఇతడే ఆధారము.

2) అక్రన్దయతుడు : కేకలు పెట్టించువాడు లేక ఏడిపించువాడు. ఒకరి సంతాపణవలన నొకరు కష్టపడుట, నిష్ఠుర పడుట, కర్మలు పెంచుకొనుట వలన అనుభవించు ఫలితములు, తమ మానసిక ప్రవృత్తులుగా దుఃఖపడుట, దుఃఖపెట్టుకొను చుండుట జీవులు చేయుచుందురు. వారి కర్మ స్వరూపుడయి వారిచే స్వకర్మగా సాక్షాత్కరింపజేసికొని, వారిని కర్మ ఫలితములలో ఆడించుచుండువాడు.

3) ఓషధుల కథివతి : ఉరుము ఉరిమిన తరువాత వర్షించి జీవులకు సస్యముల నిచ్చువాడు.

4) పాదచారులకు రక్షకుడు : జీవులు కోరిన చోటికి నడచి వెళ్ళుటకు వారికి పాదములను ప్రసాదించినవాడు. ఈ మంత్రమును ప్రయాణమునకు బయలుదేరుచు పఠింపగా సురక్షితమగును.

మంత్రము : సమః కృత్స్న ఏతాయ ధావతే సత్త్వనామ్

2 శ

పతయే నమః ॥

తా|| సమస్త జీవులచే పరివేష్టించబడిన పరివారము గల వాడును, పరుగెత్తుచున్న వాడును, సొత్తికలను రక్షించు వాడును అగు రుద్రునకు నమస్కారము.

టీక : కృతస్సవీతాయ = సమస్త జీవులచే పరివేష్టించబడిన వానికి, ధావతే = పరుగెత్తుచున్న వానికి, సత్త్వనాం = సత్త్వగుణము ప్రధానముగా కలవారికి, పతయే = అధిపతికి, నమః = నమస్కారము.

విశేషము : కృతస్సవీతుడు : సమస్త జీవులును తనచుట్టు తిరుగుచుండు వాడు. అనగా తాను అదృత్యదై జీవులందరి వ్యక్తస్వరూపులై తిరుగుచుండురు.

2) ధావతే : పరుగెత్తువాడు. జీవులలో కదలికయొక్క స్వరూపము దేవుడు. అకాశమున వాయువుగా, జీవులలో మనస్సుగా, ఇంద్రియములుగా పరుగెత్తుచుండును. అణువులుగా దేహములను పరగెత్తించు చుండును. ఇవన్నియు తనయందే పరుగెత్తుచున్నవి గనుక తాను స్థిరముగానే యుండును.

3) సత్త్వలకు పతి : రజస్తమస్సులను శమింప చేసి కొనుట యను దమము మంచి పనులు చేయుటవలనను, యోగము నభ్యసించి ధ్యానము నందుండుట వలనను సిద్ధించును. అట్టి వారికి నిత్యమును స్వరూపమగు సత్త్వగుణము కలుగును. వారికి కొరిక అండపు గనుక వారికి కావలసినవి సమూహార్ప జేయుచు భగవంతుడే రక్షించుచుండును.

మంత్రము : సమ స్సహమానాయ స్యాధిన అవ్యాధినాం
పతయే నమః ||

తా|| సహనశీలమైన వ్యభావము కల రుద్రునకు నమస్కారము. నిశ్శేషముగా శత్రుసంహారము చేయువారి కధిపతియైన రుద్రునకు నమస్కారము : అన్ని దిక్కుల యందును శత్రువులు లేకుండ చేయువారిని పాలించు రుద్రునకు నమస్కారము.

టీక : సహమానాయు-సహించునట్టి వానికి [నమస్కారము], నివ్యాధినే = మిగులకుండ కొట్టువానికి, అవ్యాధినీహం = పర్వ దిక్కులందున వ్రహ్మారము చేయునట్టి వానియొక్క, వతయే = పాలకునికి, నమః = నమస్కారము.

విశేషము : 1) సహమానుడు = సహించు వ్యభావము కల వాడు లేక సామర్థ్యముతో మెలగువాడు.

2) నివ్యాధి = నిశ్శేషముగా వ్యధ చేయువాడు. ఇంద్రియములను, మనస్సును అపేక్షించు వ్యామోహాది శత్రువులను మిగులకుండ కొట్టగలవాడు.

3) అవ్యాధినులు = అన్ని దిక్కులయందు యుద్ధమున కొట్టగలవారు. అనగా వ్రతి భావము నందును పోకునట్టి పాప భావముల సేనలను దెబ్బకొట్టునట్టి జ్ఞాన కిరణము అను సేనలు.

మంత్రము : నమః కరుణాయ నిష్కలేతేస్తేనానాం పతియే నమః ।

౩౦

తా|| సంపదకును సౌందర్యమునకును శిఖరమూర్తియైన రుద్రునకు నమస్కారము. శాస్త్రమయమూర్తియైన రుద్రునకు నమస్కారము. ఒరలో నలంకరింపబడిన ఖడ్గము ధరించిన వానికి నమస్కారము. దొంగలను శిక్షించువాని కధిపతికి నమస్కారము.

తీక : కకుభాయ = 1) డిక్కుల నడుమ నున్నవాడు, 2) సొండర్యమునకు, సంపదకు శిఖరమైనవాడు, 3) శాస్త్రమయ స్వరూపుడు.

నిషడ్గీతే = ఒరలోనున్న అర్థము ధరించినవాడు,

స్తైనానాం = దొంగలను దమించు వారియొక్క,

పతయే = వాయకునకు,

నమః = నమస్కారము.

విశేషము : సర్వాంతర్యామియుక్కు సగుణ స్వరూపమే రుద్రుడు. కనుక నతడు సృష్టిలోని నానారూపములుగా పూజింప దగినవాడు. 1) కకుభ స్వరూపుడు అనగా డిక్కుల నడుమ నున్న అంతర్యామి. చోటులో డిక్కుల విభాగము చేయునట్టి వ్రజ్ఞ అతని స్వరూపము. కకుభ మనగా సొండర్యము, సంపద, శిఖరము, శాస్త్రతత్త్వము అనిగూడ అర్థము. ఈ పదమునకు మద్దిచెట్టు అను సామాన్యార్థము సందర్భమును బట్టి అవ్రస్తు తము. 2) స్తైనులు అనగా దొంగలని సామాన్యార్థము. దొంగ లను వట్టువారు, దమించువారు అని విశేషార్థము. ఇటుపైవ తస్కరపదము వేరుగా వాడబడినది గనుక స్తైన శబ్దమునకు దొంగలను దమించువాడను నర్థమే సరియగును.

మంత్రము : సమో నిషడ్గీణ ఇషుధిమతే తస్కరాణాం

34

పతయే నమః ॥

తా॥ బాణము నెక్కుచెట్టులకు వింటిని చేత ధరించిన రుద్రునకు నమస్కారము. అమ్ములహిడిని మూపున ధరించిన

వానికి నమస్కారము. అదవులలో దారులుకాచి కొల్లగొట్టు దొంగల కథివతియైన రుద్రునకు నమస్కారము.

టీక : నిష్కణ్డే - అమ్మ! నెక్కుపెట్టుటకు శేత ధరించిన పిల్లు నిష్కణ్డ మన ఎదును. దానిని ధరించిన వానికి (నమస్కారము), ఇమధికుతే = అమ్మలపాది ధరించినవానికి, తస్కరాదాం = కొల్ల గొట్టు దొంగలయొక్క, వతయే = అధివతియైన నాయకునకు, నమః = నమస్కారము.

విశేషము : వ్రవంచమున మంచివారిలోనేగాక మనము చెడ్డవారని యనుకొను వారిలోగూడ దేవుడున్నాడు. అత డంత ర్యామి గనుక సర్వమునం దున్నాడు. దుష్టసర్పములు, క్రిమి కీటకదులలోగూడ నతడున్నాడు. దారులుగొట్టు దొంగలు మొద లగు పాపవృత్తి జీవనముగల వారియందు గూడ మానవుడుగ దేవుడుండి కలశ్రమమున తన్ను కాను తెలిసికొను వాడుగా పరిణామము చెందుటకు జన్మలెత్తుచున్నాడు. అది భగవంతునకు క్రీడ. కనుకనే పూర్వకర్మకు బద్ధులై వర్తింతుచు తమ తమ స్థితు లలో జన్మలెత్తుచు జీవులు శ్రమముగ వైరాగ్య సంపన్నులై ముముక్షువు లగుచున్నారు. కర్మబద్ధులలో నొకరికొకరు దొంగ లుగా నుందురుగాని ఎవరికి వారు దొంగలు కారు. కొల్లగొట్టబడి నష్టపోవలసిన దుష్కర్మ కలవారిని వారు కొల్లగొట్టగలరు గాని ఎవరూ నితరులను కొల్లగొట్టలేరు.

మంత్రము : నమో వశ్చ తే పరివశ్చ తే

3 2

స్తాయానాం శతయో నమః ।

తా|| పంచన (మోసము) చేయువాడును, = నిని పంచన చేయువాడును అను రూపములుగా గల రుద్రునకు నమస్కారము. రహస్య స్థలములలో దాగియున్న దొంగల రూపమునను, వారిని కనిపెట్టి పట్టుకొనువాని రూపమునను ఉన్న రుద్రునకు నమస్కారము.

టీక : వశ్చతే = పంచన చేయువానికి, వరివశ్చతే = పంచనపై పంచన చేయువానికి, స్తాయూనాం = రహస్యస్థానములలో నున్న దొంగలకు, పతయే = అధివతికి మరియు నాజ్ఞ పెట్టువానికి, నమః = నమస్కారము.

విశేషము : జీవుల సృష్టిలో అధర్మమునకు పంచనకు సుతృప్తి స్థానము ఇంద్రియములకు మనస్సునకు సంబంధించినది. బుద్ధికి ఆత్మకు సంబంధించినది ధర్మమునకు స్థానము. ఈ రెండూను సృష్టియందు వర్తించును గనుక రెండూను రుద్ర రూపములే. అందు మొదటి దానివలన ధర్మము దెబ్బతినుటయు, రెండవ దానివలన ధర్మము స్థాపించబడుటయు భగవంతునియొక్క లీలలు. అందు పంచనకు వ్రతపంచన దొంగలను కనిపెట్టుట, పట్టుకొనుట, శిక్షించుట మున్నగువాని కావశ్యకము. మరియు పూర్వ దుష్కర్మ ఫలితముగ దొంగిలించబడుట, మోసము చేయుటగట, నష్టపోవుటయు శిక్షలుగ ననుభవించబడును. దానిని నిర్మహించుటకు మోసకాండ్ర రూపమునను, వారిని దమించుటకు అధికారుల రూపమునను వర్తించుచున్న రుద్రునకు నమస్కారము.

మంత్రము : నమో నిచేరవే పరివరాయారణ్యానాం

తా॥ ఇండిదొంగ రూపమునను, వానిని కనిపెట్టునట్టివాని ఇండిదొంగ రూపమునను, వేచియుండునట్టి వారి రూపములు గల రుద్రునకు నమస్కారము. నలుదిక్కుల చరించుచు దొంగ తనమున కెక్కడ అవకాశము చిక్కునోయని తిరుగునట్టి వాడును, వానిని కనిపెట్టునట్టివాడును అగు రూపములు ధరించిన రుద్రునకు నమస్కారము. అడవులవెంట పోవువారిని దారులుకాచి కొట్టువాడును, వానిని పట్టువాడును అగు రూపములు ధరించిన రుద్రునకు నమస్కారము.

టీక : నిచేరవే = చరింపకుండ ఒకేకాపున నుండి కనిపెట్టు వానికి, పరిచరాయ = చుట్టుపట్టులయందూ చరించువానికి, అరణ్యానాం = అడవులకు, పతయే = అధిపతికి, నమః = నమస్కారము.

విశేషము : 1) తిరుగకుండ నొకచోట కనిపెట్టుకొని పరిచేరించువాడు నిజేరుపు అనబడును. అతడు దొంగ కావచ్చును, దొంగను పట్టువాడు కావచ్చును. ఇద్దరిలో నంతర్యామిగ నుండి జేవుల కర్మఫలములు సంక్రమింప జేయువాడు రుద్రుడు. అది వరకు దొంగతనము చేసిన వానికి దొంగగను, పుంచివానికి దొంగలను పట్టువాడుగను రుద్రు డందుబాటులో నుండును.

2) నగరమున అంగడులు మొదలగు కాపులందు తిరుగుచు కనిపెట్టువారు పరిచరులు.

3) అడవులయందు చరించువారిపై దృష్టిపెట్టి ఉండు వాడు అరణ్యకుల పతి. వీరు దొంగలు కావచ్చును, దొంగలను పట్టువారు కావచ్చును. ఇన్ని రూపములలో వ్రత్యక్షమగుచున్న రుద్రునకు నమస్కారము.

మంత్రము : నమస్సృకావిభ్యో జిఘాం సద్యో
34 ముష్టతాం పతయే నమః ।

తా|| ఆయుధములు ధరించి దేహములను రక్షించు రుద్ర రూపులకు నమస్కారము. శత్రువులను చంపగోరువట్టి రుద్రులకు నమస్కారము. ధాన్యాదులను దొంగిలించునట్టి దొంగల నాయకులకు, వారిని అణ్ణాపించి దమించువారికిని నమస్కారము.

టీక : స్పృక, అవిభ్యః = వజ్రము మొదలగు నాయుధములచే శరీర రక్షణము చేయువారికి, జిఘాంసద్యోః = చంపగోరినవారికి, ముష్టతాం = దొంగిలించు వారియొక్క, పతయే = అధివతికి, నమః = నమస్కారము.

విశేషము : 1) స్పృక మనగా వజ్రాయుధము. దృఢమైన ఏ ఆయుధమైనను దీనివలన తెలియబడును.

2) జిఘాంసుః = చంపగోరినవాడు. ఇచ్చట హత్యలు చేయువాడును, వానిని శిక్షించు వాడును అని అర్థము.

3) ముష్టతా = అనగా మోసముచేసి దొంగిలించుట. ఇచ్చట దొంగిలించువారి నాయకులును, వారినివట్టి శిక్షించువారును అని అర్థము.

మంత్రము : నమోఽసిమద్యో సక్తశ్చరద్యోః
35 ప్రకృంతానాం పతయే నమః ।

తా|| కర్ణములు ధరించిన రుద్రమూర్తులకు నమస్కారము. రాత్రులయందు తిరుగుచు దొంగలవలన మమ్ము రక్షించు రుద్ర

మూర్తులకు నమస్కారము. అవరాధుల కంఠములను కత్తిరించి శిక్షించువారి పై అధికారులకు నమస్కారము.

టీక : అనిమద్భ్యః = కత్తులు ధరించువారికి, నక్తభృ
రద్యః = రాత్రులయందు తిరుగువారికి, వ్రక్కన్తానాం = కంఠ
ములు కత్తిరించువారియొక్క, వతయే = అధిపతికి, నమః =
నమస్కారము.

విశేషము : 1) ఖడ్గములు ధరించువారు : వీరు మార్గ
మండలి వాటసారులను రక్షించునట్టి అధికారులు. 2) రాత్రుల
యందు చరించువారు అనగా రాత్రులయందు రక్షించు కాపలా
దారులు. 3) కత్తిరించువారు అనగా హత్యలు, దోపిడీలు చేయు
వారిని శిరచ్ఛేదము చేయు నధికారము గలవారు. పీఠందరిలో
వనిచేయునట్టి పంకల్ప స్వప్నాదు భగవంతుడైన రుద్రుడే.
అతడు వ్రభుత్వ శక్తియును రూపమున రక్షణ చేయుచుండును.
అట్టి కావములను న్మరించి నమస్కరించు వారికి పౌర ధర్మ
ముల కావమున రక్షణాత్మకుడైన భగవంతుడు ధర్మస్వ
ప్నై కర్మయోగము మూలమున భక్తియోగమును ప్రసాదించు
చుండును.

మంత్రము : నమ ఉష్ణీషితే గిరిచరాయ కులుఞ్చనాం

36

పతయే నమః ।

తా॥ చక్కని తలపాగ ధరించువాడును, పర్వతముల
యందు చరించువాడును, పంట భూమియందు పంటను కోతకోసి
కుప్పలు వైచువారి కధిపతియు వగు రుద్రునకు నమస్కారము.

టీక : ఉష్ణీషితే = తలపొగ గలవానికి, గిరిచరాయ = వర్ష తముల యందు చరించువానికి, కు + లుచ్చానాం = భూమిపై కోత కోయువారికి, వనయే = అభివృద్ధి యగువానికి, నమః = నమస్కారము.

విశేషము : తలపొగ ధరించువా డనగా నాయకుడు. ఒక వర్షత ప్రాంతమందలి వారిపై నధికారముగల పరిపాలకుడైన కొండజాతివాడు.

2) గిరిచరు డనగా వర్షతముల యందు చరించువాడు. ఇతడు కోయల, చెందుల నాయకుడు కావచ్చును. తవస్సు చేయుచున్న అర్జునునకు పాశుపతము నిచ్చుటకు రు ద్రుడు ప్రత్యక్షమైనది యీ రూపమువనే.

3) కులుంచకులు అనగా భూమిపై నున్న జంతువులను కోయువారు. వంటకు వచ్చిన పొలములను కోసి కుప్పలు పైచు వారని యర్థము.

మంత్రము : నమ ఇషుమద్యోధన్వా విభ్యశ్చవో నమః ।

37

నమ ఆతన్వానేభ్యః ప్రతిదధానేభ్యశ్చవో

నమః ॥

తా॥ ఓ రుద్రసూక్తులారా! అష్టాదిను ధరించి, ధనుస్సులను ధరించిన మీ మూర్తులకు నమస్కారము. సుదీర్ఘముగా ధనుస్సుల వెక్కుపెట్టు వారును, అమ్ములను శత్రువుల వైపునకు గురిపెట్టి నిలుచువారును అగు రుద్రులకు నమస్కారము.

టీక : ఇమమద్యః = బాణములు గలవారు, ధన్వా
నిభ్యః = ధనుస్సులు గలవారు, అతన్వానేభ్యః = తాగుగా విస్త
రింపజేయువారు [అత్తైత్రాదు గద్దీగా లాగి ధనుస్సును పెద్దది
చేసి వట్టువారు], చ = మరియు, వ్రతీదధానేభ్యః = వ్రతీమ
డించి ధరించినవారు [శక్రువుల నెడిరించి విల్లమ్ములు దాల్చిన
వారు అగు], పః = మీకు, నమః = నమస్కారము.

మంత్రము : నమ ఆయచ్చద్యోవ్య విస్సజద్యశ్చవో నమః ||

౩౪

తా : పరిపూర్ణముగా పుష్కలముగా దానము చేయుచున్న
వారికి నమస్కారము. తమ విలువగల వస్తువులను ఇతరులకై
విడిచిపెట్టుచున్న వారికి నమస్కారము.

టీక : నమః + ఆయచ్చద్యః = పూర్తిగా నిచ్చుచున్న
వారికి నమస్కారము, చ = మరియు, విస్సజద్యః, నమః =
విడిచి పెట్టుచున్న వారికి నమస్కారము.

విశేషము : ఇందు దానబుద్ధి, వైరాగ్యబుద్ధి కలవారు
లోకోపకారులైన రుద్రరూపులుగా చెప్పబడిరి.

మంత్రము : సమోఽస్యద్యోవ్య విద్యద్యశ్చవో నమః |

౩౫

నమ ఆసేనభ్య శ్చయాభ్యశ్చవో నమః ||

తా : బాణము పెట్టుపెట్టుచున్న వారును, అమ్ములను
గ్రుచ్చుకొనునట్లు వ్రయోగించువారును అగు మీకు నమస్కా
రము. కూర్చుండిన వారును, వరుండిన వారును అగు మీకు
నమస్కారము.

టీక : అస్పద్యోః = అస్తు అను వేయువారికొరకు, చ = మరియు, విద్యద్యోః = వేదవేయుచున్న వారికొరకు [గ్రుచ్చుచున్నవారికొరకు], అనేనేభ్యః = కూర్చుండిన వారికొరకు, చ = మరియు, శయానేభ్యః = శయనించిన వారికొరకు, పః = మీకొరకు, నమః = నమస్కారము.

విశేషము : 1) జీవులచరించు వనులకు ఫలితములుగా రుద్రుని అమ్మ లెక్కుపెట్టబడును. చెడ్డవనుల ఫలితములుగా వ్యాధి, మృత్యువు మున్నగు దోషములు దేహమునకు గురిపెట్టబడి, గ్రుచ్చబడి, బాధించి, జీవులను సంయమమును నేల్పును.

2) దేహమునందు జీవుడు జన్మ మెత్తబడే కూర్చుండియుండుట. దేహమును విడుచుటయే వండుకొనుట. జనన, మరణముల మార్గమున జీవుని రూపములుగా నటించు రుద్రుడగు నమస్కారమని శాత్రుర్యము.

మంత్రము : నమ స్వపద్యోః జాగ్రద్యోశ్చ వో నమః ।
 40 నమ త్తిష్ఠద్యోః ధావద్యోశ్చ వో నమః ॥

తా॥ నిద్రించుచున్నట్టి, మేల్కాంచుచున్నట్టి, నిలుచుండినట్టి, పరుగెత్తుచున్నట్టి రుద్రమూర్తులగు మీకు నమస్కారము.

టీక : స్వపద్యోః = నిద్రించుచున్న వారికి, జాగ్రద్యోః = మేల్కాంచుచున్న వారికి, తిష్ఠద్యోః = నిలుచున్న వారికి, ధావద్యోః = పరుగెత్తు చున్నవారికి, పః = మీకు, నమః = నమస్కారము.

విశేషము : నిద్రించుట, మేల్కొంచుట మనస్సునకు సంబంధించిన లక్షణములు లేక చిత్తవృత్తులు. నిల్చుండటం, పరుగెత్తుట యమనవి దేహమునకు సంబంధించిన వృత్తులు. వీని సంకల్పములు మనస్సుననే పుట్టి వర్తించును. అక్కలకు వర్తింపవు. ఎనను, క్రీడార్థముగా లోకధర్మములు వర్తించుటకు మనస్సు, కఠిరము రూపమున అక్కయే దిగివచ్చును. రుద్ర మూర్తియైన యాత్మస్వరూపుని నుండి మనస్సు, దేహములు దిగివచ్చుచుండును. ఐ ధి వై భవములతో గూడిన రుద్రమూర్తులకు నమస్కారము.

మంత్రము : నమస్సభాభ్య స్సభాపతిభ్యశ్చ వో నమః ।

41 నమో అశ్వేభ్య అశ్వపతిభ్యశ్చ వో నమః ॥

తా॥ సభల స్వరూపమున, సభాపతుల స్వరూపమున వ్యక్తమగు రుద్రుని రూపములైన మీకు నమస్కారము. అశ్వముల రూపమునను, అశ్వపతుల రూపమునను ప్రత్యక్షమగు మీకు నమస్కారము.

టీక : సభాభ్యః = సభలకు, సభాపతిభ్యః = సభల కధిపతులగు వారికి, వః = మీకు, నమః = నమస్కారము, అశ్వేభ్యః = గుఱ్ఱములకు, అశ్వపతిభ్యః + వ = మరియును అశ్వముల కధిపతులకు, వః = మీకు, నమః = నమస్కారము.

విశేషము : 1) పెద్దల సభలో చేరిన వ్యక్తులందరితో సభ యనబడు సమాహార చైతన్య స్వరూప మేర్పడును. దానివలన సభలో పాల్గొను వారికి, జ్ఞానము వికసించును గనుక రుద్రుడే సమాహార చైతన్య స్వరూపము. సభను నిర్వహించువాడు

సృష్టికి బ్రహ్మవండివాడు. యజ్ఞమున పెద్దలందరు సభగా చేరుచుందురు. దానిని సదస్సు అందురు. అందలి వ్రసంగములను సమన్వయించి నిర్వహించువాడు సభాపతి.

2) ఆశ్వము ప్రాణస్పందనమునకు ౯ పము తొడిగిన సంశేతము. శరీరమున ప్రాణమయకోశము వలన మానవుడు శరీరముతో నడచుచున్నాడు. కనుక శరీరధారిని గుఱ్ఱముపై స్వారిచేయు రౌతుగా పేదము పేర్కొనును. అతడే ఆశ్వపతి.

3) అ + శ్వః అనగా రేవు లేనివాడు, లేక దాచుకొనుట యెరుగని నిత్యనూతనుడైన ఆత్మస్వరూపుడు. వానికి పతియైన వాడు ఆత్మల కాధారుడైన ఈశ్వరుడు. వీరందరును రుద్ర రూపులుగా సమస్కరింపబడు చున్నారు.

మంత్రము : సమ ఆవ్యాధినీభ్యః వివిధ్యంతీభ్యశ్చవో నమః ।

42 సమ ఉగణాభ్యస్తృగ్ంహతీభ్యశ్చవో నమః ॥

తా॥ అన్ని డిక్కులకును వ్యాపించి కొట్టగల శక్తి స్వరూపములగు రుద్రులకు సమస్కారము. విశేష స్థానములలో కొట్టగల శక్తులకు సమస్కారము. ఉన్నతములైన శక్తిగణములకు సమస్కారము. త్రింపగల శక్తి స్వరూపములకు సమస్కారము.

టీక : ఆవ్యాధినీభ్యః = అన్ని డిక్కుల వేటాడు స్త్రీల స్వరూపములకు, వివిధ్యంతీభ్యః = ప్రత్యేక స్థానములందు కొట్టగల స్త్రీ స్వరూపములకు, ఉగణాభ్యః = ఉన్నత గణములుగా నేర్పడిన స్త్రీలకు, తృగ్ంహతీభ్యః = త్రింపగల శక్తిస్వరూపములకు, వో = మీకు, నమః = సమస్కారము.

విశేషము : వేదము నే మంత్రములలో స్త్రీలింగ శబ్దము లన్నియు శక్తిని సూచించును. పులింగ శబ్దము లన్నియు ప్రజ్ఞలను సూచించును. ఈ విధముగా శబ్దములయందు లీనమై ఉచ్చారణమున పలువడు దేవతలు దంపతులు దంపతులుగా నేర్పడుదురు. కనుకనే రుద్రులందరు శివశక్తుల జంటలు.

2) ఆవాధిని అవగా అన్ని దిక్కులకు కొట్టగల వ్యాధస్త్రీ లీక బోయవేటకత్తె. వివిధ్యంబు అనగా గురిచూసి ప్రత్యేక స్థానములలో కొట్టగల వేటకత్తె. ఇందు మెదదీది పంచభూతముల లోని శక్తి. పెండవది జీవులలోని శక్తి.

3) ఉగడ యనగా ఉత్తమ గణముల నేర్పరచు శక్తి. ఇది మనలో ఉకారము నుచ్చరించు వ్రయత్నమున పుట్టును. 'ఉ' యని పిలువబడును. ఈమె పై రాగ్యము నిచ్చు శక్తి. కనుకనే పురాణములలో అలంకారములను తొలగించు ఈశ్వరు నికై తపస్సు చేయుచున్నట్లు వర్ణింపబడెను. తృహంతియనగా త్రుంపునట్టి శక్తి, రాక్షస గణములను త్రుంపునట్టి యోగశక్తి. ఈమెనే దుర్గ, మహిషాసురమర్దిని యందురు. ఈ రూపము లన్నియు జగదంకిక అవతారములు. ఆమె యతని ప్రకృతి కనుక ఆమె రూపములు రుద్రుని రూపములుగనే చెప్పబడినవి.

మంత్రము : సమో గృ శ్చేభ్యో గృత్స హేభ్యశ్చవో నమః ।

43 సమో వ్రా శ్చేభ్యో వ్రాతహేభ్యశ్చవో నమః ॥

తా: ఉకల రూపముననున్న రుద్రులకు నమస్కారము. అశయములు గలివారి రూపములకు నమస్కారము. అనేక తాతులుగా గుంపు చేర్చు రూపములకు నమస్కారము. గుంపుల కధిపతుల రూపములకు నమస్కారము.

టీక : గృత్యేభ్యః = ఆశయముల కొరకు, గృత్పతిభ్యః + చ = మరియు ఆశయములు కలవారి కొరకు, వ్రాతేభ్యః = సమూహముల కొరకు, వ్రాతపతిభ్యః + చ = మరియు సమూహముల కధిపతుల కొరకు, వః = మీ కొరకు, నమః = నమస్కారము.

విశేషము : 1) శలు గలవారు విషయాసక్తులు, ఆశయములు గలవారు బలవత్తరములైన పవిత్ర విషయములయందాసక్తులు. ఇందరును బద్ధులైన సంసార జీవులు. వారి చూపములలో కనుపించి, రుద్రుడు పరస్పరము మోహింపజేసి, ఒకన్నా ఒకముగా తాండవించు చున్నాడు.

2) జీవుడు జీవులను వివిధ జాతులుగా తెలిసికొనుచున్నాడు. నరుడు నరులను కూడ వివిధ జాతులుగా తెలిసికొనుచున్నాడు. గుంపులుగా నేర్పడి, ఒక్కొక్క గుంపునకు ఒక్కొక్క నాయకుడుగా మెలగుచున్నాడు. ఇన్నియు రుద్రుని చూపములే.

సంక్రమము : సమో గణేభ్యో గణపతిభ్యశ్చ వో నమః ।

44 : సో విరూపేభ్యో విశ్వరూపేభ్యశ్చ వో నమః ।

తా॥ రుద్రగణముల మూర్తులు, ఆ గణములకు నధిపతులగు మూర్తులు అగు మీకు నమస్కారము. వివిధ రూపములు గలిగి విశ్వముయొక్క రూపము ధరించిన మీకు నమస్కారము.

టీక : గణేభ్యః = గుంపుల కొరకు, చ = మరియు, గణపతిభ్యః = గుంపుల కధిపతుల కొరకు, వః = అట్టి మీకు, నమః = నమస్కారము, విరూపేభ్యః = వివిధ రూపములు గలవారి కొరకు, చ = మరియు, విశ్వరూపేభ్యః = ఈ స్పష్టియొక్క రూపములు గలవారి కొరకు, వః = మీకొరకు, నమః = నమస్కారము.

విశేషము : 1) గణము అనగా - రుద్రలోక మందలి స్పృందనాత్మకములయిన చైతన్యముల గణములు. వీరు పంచ భూతముల గుంపులుగను, వీరితో నేర్పడు నిండ్రియాదుల శక్తుల సహముగను తిరుగుచుండుట. కనుక భూతగణములని పిలువబడుదురు. దేహములందు జీవుల మనసులను కర్మఫలముల ననుసరించి మోసము చేయుచుండురు. కనుక ప్రమథ గణములని పేరు.

2) ఈ గణముల కధిపతులే గణపతులు. వారు ఉచ్చాప నిశ్వాసాత్మకము లయిన ఉచ్చారణ సహములుగ నుండురు. కనుక శబ్దగణములకు, వాగ్గణములకు, సర్వ విద్యలకు అధిపతులు. వీరి ఉచ్చాప నిశ్వాసాత్మకమైన మార్గమే తొండముగ సావకల్ప నము చేయబడి గజాననులుగ నారాధింపబడుదురు. శ్వాసకు మూలము ఓంకారము గనుక వీరు ప్రణవముయొక్క బాహ్య స్వరూపులు.

3) విరూపు అనగా వివిధములైన రూపములు గలివారు. కనుకనే వికృతములయిన రూపములు, విశిష్టములైన మంచి రూపములు ధరించినవారి మొత్తమని కూడ ఈ పదమున కర్థము.

4) విశ్వరూపులు అనగా విశ్వమందలి వివిధ సృష్టి రూపములు ధరించినవారు. వీరందరితో నంతర్యామి అయిన జగదీశ్వరుడే ఈ విశ్వరూపమును ధరించి యుండును.

మంత్రము : సమో మహాదభ్యో యస్మై కేభ్యశ్చవో నమః ।

తా|| మహిమలు గల మహానుభావుల రూపములతోను మహిమలు లేని అల్పుల రూపములతోను చరించుచున్న రుద్ర మూర్తులకు నమస్కారము. రథములెక్కి చరించువారికిని, రథములు లేక చరించువారికిని నమస్కారము.

టీక : మహాద్యుః = గొప్పవారి కొరకు, చ = మరియు, క్షుల్లకేభ్యః = అల్పుల కొరకు, రథిభ్యః = రథములు గలవారి కొరకు, అరథిభ్యః = రథములు లేనివారి కొరకు అగు, వః = మీ కొరకు, నమః = నమస్కారము.

విశేషము : మహాత్ములు అనగా గొప్పవారు, మహిమలు గల వారును. కొందరు సంపదలు, కొందరు తెలివి, కొందరు విద్య, కొందరు యోగమూలకములై న అజీమాది మహాసిద్ధులు గలవారు. క్షుల్లకులు అనగా అల్పులు. సంపదలు మున్నగు వానిచేత అల్పులు, మరియు బుద్ధి, వివేకము, నీతిలేని పంతుచిత వ్యభావము కలవారు కూడ. ఇందరును ఒకరికొకరు కర్మఫలముల అనుభూతికొరకు సంప్రాప్త మగుచుందురు. కనుక వీరి మొత్తము రుద్రమూర్తులే యని తెలిసి నమస్కారభావము వహించినచో కర్మ విమోచనము కలుగును.

రథములు కలవారు, లేనివారు అనగా ప్రభువులు మొదలు వేదల వరకు సంపన్నులు, సామాన్యులు అందరు రుద్రుని మూర్తులే. మరియు రథములు అనగా దేహములని తత్త్వశాస్త్ర సంకేతము. దేహములలో నున్నవారు, దేహములు విడిచిన వారు, దేహములు లేకుండ చరించు దేవతలు మున్నగువారందరు రుద్రుని రూపములే అని భ్యానింపవలెను.

మంత్రము : సమో రి థేభ్యః రథవతిభ్యశ్చ వో సమో
 46 సమస్సేనాభ్యసేనానిభ్యశ్చ వో । సమో
 సమశ్చ త్తృభ్యసంగ్రహీత్తృభ్యశ్చ వో సమః ॥

తా॥ రథముల, రథవతుల రూపులై న రుద్రులకును, సేనల
 రూపులు సేనానుల రూపుల నగు రుద్రులకు నవ స్థాదము. గాయ
 వడకుండ రక్షించువారును, జీవులను పరిపాలనా విధానములోనికి
 కూర్చు చేయువారును నగు రుద్రులకు నమస్కారము.

టీక : రథేభ్యః = రథములకు, రథవతిభ్యః + చ = రథ
 వతుల కొరకు, మరియు సేనాభ్యః + చ = సేనలకు, మరియు
 సేనానిభ్యః + చ = సేనానుల కొరకు, మరియు క్షత్తృభ్యః + చ
 + క్షతమునుండి రక్షించువారి కొరకు, మరియు సంగ్రహీ
 తృభ్యః, = చ = సంగ్రహణము చేయువారి కొరకు, వః = మీ
 కొరకు, సమః = నమస్కారము.

విశేషము : 1) రథవతి యనగా సేనానాయకుల వడవులలో
 నొకటి. యుద్ధాడులందు ఒక సంఖ్యగల రథములకు బాధ్యుడుగా
 నడిపించువాడు. 2) సేనలు అనగా యోధుల దళములు.
 3) సేనానులు అనగా నొక చిన్న దళమున కధిపతులు. 4) క్షత్త
 యనగా శత్రువును గాయవలచువాడు. తన పక్షమును గాయ
 వడకుండనట్లు రక్షించువాడు, అంగరక్షకుడని యర్థము. 5)
 సంగ్రహీత యనగా సేనలను లెక్కల వ్రకారము దళములుగా
 కూర్చువాడు.

ఈ వడములన్నియు రుద్రుని రూపముల ముద్దేశించినవి
 గనుక విశేషార్థ ద్యోతకములు. రథమనగా శరీరము. రథః

యనగా జీవుడు. సేవ యనగా దేహమున వనిచేయు దేవాది గణము. సేనాని యనగా వానిలో నొక్కొక్క గణమున కధిపతి. పీఠ, ఇంద్రియములు, మనస్సు, బుద్ధి, చిత్తము, అహంకారము మొదలగువారు. క్షత్త్రియ అనగా అంగరక్షకుడు, దేహమును రక్షించు సప్తధాతువులు మొదలగు రూపములవాడు. పంగ్రహిత యనగా పీఠిని తూర్పువాడు లేక ప్రాణము. వీరందరును రుద్రరూపులుగా నమస్కరింప అడుచున్నారు.

మంత్రము : నమస్తక్షభ్యో రథకారేభ్యశ్చవో నమః ।

47

నమః కులారేభ్యః కర్మారేభ్యశ్చవో నమః ॥

కా॥ చెక్కతో శిల్పముచేయు వద్రంగులకు, రథములు చేయువారి రూపముననున్న రుద్రమూర్తులకు నమస్కారము. కుమ్మరులు, కమ్మరులు మొదలగు రూపములతో చరించుచున్న రుద్రమూర్తులకు నమస్కారము.

టీక : తక్షభ్యః = చెక్కపై శిల్పము చేయువారి కొరకు, రథకారేభ్యః = రథములు తయారుచేయువారి కొరకు, చ = మరియు, కులారేభ్యః = కుమ్మరుల కొరకు, కర్మారేభ్యః = కమ్మరుల కొరకు, నమః = నమస్కారము.

విశేషము : 1) తక్షణము అనగా చెక్కపై శిల్పము చేయుట, తక్షకుడనగా వద్రంగి, రథకారుడనగా రథములు చేయు వద్రంగి.

2) ఇందు వివిధ వృత్తులకు సంబంధించినవారు వస్తువుల సృష్టికి కారణమగుచున్నారు. గనుక రుద్రుని రూపములుగా

చెప్పబడిరి. వ. రియు శృష్టిలో భగవంతుడు జీవులుగా దిగి వచ్చినపుడు మోడట వృక్షములను సృష్టించుచు, వాని దేహ ధాతువులగు కొయ్యవదార్థములను నిర్మించి చెట్లరూపములు గలిగించును. అట్లుపైన జంతువుల దేహములను రథములవలె నిర్మాణము చేయును. శరీరము జీవికి రథము వంటిది. శరీరములలోని ధాతువుల కొరకు మట్టిలోని ఖనిజములను, రసాయనిక వదార్థములను స్వీకరించును. ఇట్లు మట్టితో రూపములు చేయును గనుక కుమ్మరివాడు. ఆ ఖనిజములలో లోహములను కూడ భూమియందు పుట్టించి వ. న దేహధాతువులుగా నిర్మించును. ఇట్లు లోహములతో వనిచేసి దేహములను అడకులు పెట్టును గనుక కమ్మరపు వనివాడుగా దేవుడు వర్తించబడెను.

మంత్రము : నమః పుంజిష్ఠేభ్యో నిషాదేభ్యశ్చ^౧ నమః ।
 48 నమ ఇమకృద్భ్యో ధన్వకృద్భ్యశ్చ^౨ నమః॥

తా॥ గణములుగా జనుల నేర్పరచునట్టి రుద్రమూర్తులకు, నిషాదుల రూపమున చరించువానికి నమస్కారము. అమ్ములు చెక్కువారికిని, ధనుస్సులు తయారుచేయు వారికిని నా నమస్కారము.

టీక : పుంజిష్ఠేభ్యః = పుంజములు పుంజములుగా నేర్పరచిన జనసంపద కలవారి కొరకు, నిషాదేభ్యః = నిషాదులను పేరుగల వనచరుల కొరకు, ఇమకృద్భ్యః = అమ్ములను తయారుచేయువారి కొరకు, ధన్వకృద్భ్యః = ధనుస్సులను తయారుచేయువారి కొరకు, (ఇమకృద్భ్యః = అమ్ములు వ్రయోగించువారిని తయారుచేయువారి కొరకు, ధన్వకృద్భ్యః = ధనుర్ధారులను తయారుచేయువారి కొరకు, నమః = నమస్కారము.

విశేషము : 1) పుంజము అనగా గుంపులు. వర్గీకరణము చేయబడిన నరస్సష్టి. దేశములు, రాష్ట్రములు, జాతులు, వర్ణాశ్రమములు మున్నగువాని కధిపతి యిని యర్థము.

2) నిషేధము అనగా అయమగుట, చనిపోవుట. నిషాదుడనగా చంపువాడు, వేటగాడు. దేహధారుల అయమునకు రుద్రుడధిపతి. కనుక నిషాదుడు.

3) జ్ఞానములు ఇంద్రియములకు, సూర్యరక్తులకు నువ లక్షకములు వానిని చెక్కువాడు అనగా మహారూపుడు, సూర్యతేజోరూపుడు అని యర్థము. పూర్వము రుద్రుడు, శాస్త్రముడు, బ్రాహ్మడు, అటలుడు అని వర్ణింపబడినదాని కిది యనుబంధము.

4) ధనుస్సు అనగా సంకల్పము, వ్రణవము అని వేదకవి సమయము. దనుర్ధారి యనగా వ్రణవము పెరిగినవాడు, సంకల్పించువాడు జీవులకు తారకమంత్ర మువదేశించి ధనుర్ధారులుగా తయారు చేయువాడు రుద్రుడని భావము.

మంత్రము : నమో మృగయుభ్య శ్వనిభ్యశ్చ వో నమః ।
 ५१ నమశ్వభ్య శ్వపరిభ్యశ్చ వో నమః ॥

తా॥ మృగములను వేటాడువారు, వేటకుక్కలు, ఆ కుక్కలను పెంచువారు మున్నగు రూపములలో నున్న రుద్రమూర్తులకు నమస్కారము.

టీక : మృగయుభ్యః = జంతువులను వేటాడువారి కొరకు, శ్వనిభ్యః = కుక్కలు గలవారి కొరకు, శ్వభ్యః = కుక్కల కొరకు,

శ్వవతిభ్యః + చ = మరియు కుక్కల గుంపులకు అధివత్యము వహించు వారికొరకు, నమః = నమస్కారము.

విశేషము : కుక్కలు తొలిక దృష్టిలో విశ్వానమునకు చిహ్నములు. సాధకుని దృష్టిలో ఏమయివాటు లేక చీకటిలోని రహస్యముల యెడల మేల్కొనియుండు ప్రజ్ఞలకు చిహ్నములు. కనుకనే తండ్రి గ్రంథములలో వీనిని క్షేత్రపాలకులు [దేహమును పరిపాలించునట్టి నదాచార రూపమైన శక్తులు], శైరవములు [అంతశ్శక్తుల యెడల భీకరమైన శబ్దము చేయునవి], పాతాళశక్తులు [అంతర్యమైన రహస్య ప్రజ్ఞయందు వనిచేయునవి]గా నారాధింపబడును. అభ్యాత్మిక సాధకుడు కుక్కను, కుక్క మాంసము తినువానిని కూడ తొలిక దృష్టిలో చూడక, వీనుగును, గోవును, బ్రాహ్మణుని చూచునట్లే అంజీర్లినమైన వినియోగ శక్తి యొక్క ప్రత్యేకత రూపమున గమనింపవలెనని భగవద్గీత చెప్పుచున్నది. అట్లు చూచుటయే జీవస్వరూపుడు, పెగుడమూర్తి యగు రుద్రరూప వరబ్రహ్మమును చూచుట.

అకాశమున కనిపించు తారకల గుంపులో కుక్క యాకార మొకటి కలదు. అందలి తారకలనుండి సకలదేవధర్మములను ప్రతిపాదించు వెలుగు మనపైకి ప్రసరించునని తారకాశాస్త్రము చెప్పుచున్నది. దానిని బట్టియే ధర్మస్వరూపమగు యమము యముదుగా కుక్కరూపమైన ధర్మరాజు వెంట నడచెనని మహాభారతము చెప్పుచున్నది. ఇట్టి తారకల వెలుగులును, వాని కధివతులును వగు రుద్రమూర్తులకు నమస్కారమని ఇందలి పేదవాడ్డయ కవి పమయము. యోగమున కధిపై వతమగు దత్తమూర్తి వెంట నాలుగు పేదములును కుక్కలుగా తిరుగుట గమనింపదగినది.

మంత్రము : సమో భవాయ చ రుద్రాయ చ సమశ్శర్వాయ చ
 ౨౪ పసుపతయే చ సమో నీలగ్రీవాయ చ ।

తా॥ సృష్టియందు ఉద్భవించు స్వరూపములు గల రుద్రు
 నకు నమస్కారము. శరములను వ్రయోగించువానికి, పశువులైన
 ఇంద్రియముల కధిపతికి నమస్కారము. మరియు నల్లని మెడ
 గల వానికి నమస్కారము.

టీక : భవాయ = ఉద్భవస్వరూపుడు, సంసార స్వరూపుడు
 అగు వానికి, రుద్రాయ = రోదసి యనబడు అంతరిక్షమున కధి
 పతికి, శర్వాయ = శరములను వ్రయోగించువానికి, పశు
 పతయే = పశువులైన ఇంద్రియముల కధిపతికి, నీలగ్రీవాయ =
 నల్లని మెడ గలవానికి, చ = మరియు, సమః = నమస్కారము.

విశేషము : భవము అనగా పుట్టుట మరియు పుట్టుటకు
 కారణమగు సంసారబంధము. ఈ రెండింటి యందును రుద్రుని
 అంతర్యామిత్వమును భావింప వలెనని అర్థము. భావించినచో
 సంసారబంధము తొలగును.

శర్వుడనగా శరములను లేక అమ్ములను వ్రయోగించు
 వాడు. భావములే అమ్ములుగా దేవుని భావించి యింద్రియ
 ముల వ్రవృత్తులపై వ్రయోగించినచో నింద్రియముల పశు
 త్వము అదుపులో నుండును.

పశువులనగా నింద్రియములు. తన ధ్యానమున నింద్రి
 యములను బంధింపగలడు కనుక పశుపతి అనబడును.

నీలగిరిపుడనగా నల్లని గొంతు గలవాడు. అమృత మధన మున హోలాహలము పుట్టగా దానిని భక్షించుట వలన శివుని గొంతున నల్లతన మేర్పడినది.

మంత్రము : శిలి కంఠాయ చ నమః కవర్దినేచ

5 | వ్యుత్త కేశాయ చ ॥

తా॥ తెల్లని కంఠము గలవానికి నమస్కారము. జటా జూటము గలవానికి నమస్కారము. కేశములు తీయించుకొనిన రుద్రునకు నమస్కారము.

టీక : శిలికంఠాయ చ = తెల్లని కంఠము గలవాని కొర కును, కవర్దినేచ = జడలచుట్ట ధరించిన వాని కొరకును, వ్యుత్త కేశాయచ = కేశములు తీయించుకొనిన వాని కొరకును, నమః = నమస్కారము.

విశేషము : శిలికంఠుడు : హోలాహలము భక్షించుటవలన కంఠమున నల్లనిచుక్క ఏర్పడినది. మిగిలిన కంఠమురంగు దేహము వలెనే తెల్లగా నుండును. జీవుల వికర్తి చక్రమున కంఠమునందు స్వరపీఠిక కలుట వలననే నాదస్వరూపుడుగా రుద్రుడు జగత్తుయొక్క రూపమై వ్యాఖ్యానము చెందుచున్నాడు.

2) కవర్ది : శిరస్సునందు పుట్టిన తపోమయములైన కేశస్సులే జడలచుట్టులుగా వర్ణింపబడును.

3) వ్యుత్తపేణుడు : మరల మరల మొలుచునట్టి సంసార . జీవుల అభిప్రాయములే శిరస్సున మొలుచు కేశములుగా పోల్చ

బడినవి. యోగ సాధనయందు వైరాగ్యము సిద్ధించునపుడు ఈ అభిప్రాయము లన్నియు తొలగింపబడును. కనుక అప్పటి స్థితిని కేశములు గొరిగించుకొనిన రుద్రమూర్తిగా వర్ణించుచున్నారు. ఇట్లు జరిగినవారికి మాత్రమే సన్న్యాస స్థితియును, దానికి లక్షణమయిన శిరోముండనము సార్థకములు.

మంత్రము : సమస్సహస్రాయాచ శతధన్వ చ ।

52

తా॥ పేయి కన్ములు గలవానికి, నూరు ధనుస్సులు గలవానికి సమస్కారము.

టీక : సహస్రాయాచ + చ = పేయి కన్ములు గలవానికి మరియు, శతధన్వ నే = నూరు ధనుస్సులు గలవానికిని.

విశేషము : 1) పేయి కన్ములు గలవాడు ఇంద్రుడు. పేఘముల నుండి మెఱపుల రూపములైన కన్ములతో చూచువాడు. ఇంద్రుడు రుద్రుని పూర్తులలో నొకడుగా చెప్పబడినది. అంతేకాక కండికి నాధాకమైన సూర్యకిరణము కన్ముగా వర్ణింపబడుట వేదపురాణ కవిసమయము. ఈ యర్థమున సహస్రస్థుడనగా సూర్యుడు, పేయి కిరణములు గలవాడు. ఈ యర్థముననే ఇంద్రుడు అహల్యాజారుడని పేదములయందు కీర్తింపబడెను. అహస్సు లీనమగునట్టి రాత్రి అహల్య అనబడును. ఆమెను జరింప చేయువాడు అనగా కనుపింపకుండ చేయువాడు ఉదయ సూర్యుడు. మరియు సంవత్సర చక్రమున దక్షిణాయనమున వ్రవేశించు వర్షాకాలపు సూర్యుడనియు నర్థము. హల్య అనగా నాగలి పెట్టుటకు తగిన భూమి. అహల్య అనగా నాగలికి ఇంకను తగులని పేసవికలపు భూమి. ఆమెను జరింప

చేయువాడు వచ్చాకాలమున మేఘములను కూర్చుకొను సూర్యుడు. కనుకనే ఇంద్రుడు మేఘములపరియని వర్షింపబడెను. ఈ మంత్రార్థమే వేదార్థ ప్రతిపాదకమైన ఇతిహాసముగ రామాయణమున కీర్తింపబడెను. ఎట్లనగా, సూర్యకిరణము నుండి దిగివచ్చు సంవత్సర సృష్టిదేవతలు భూమిపై జీవులను పరిపాలించుటకు వచ్చిన సూర్యవంశజ రాజులుగా చెప్పబడెను. అందు మేఘము నీలదేహుడగు రాముడుగా రూపింపబడెను. వేపవికారిపు భూమి అహర్నిశగా, అచేతన స్థితిలో నుండగా రామ పాదస్పర్శ విహితము కల్గించి ఆమెను హఠాత్తుగా మార్చినది. అనగా నాగలి కనుకూలముగా పాకము తెచ్చినది. అట్లుపైన సీతాకల్యాణమున కీత యనగా నాగదీచాలు. అందుదున్నుట జనమిడు చేయు యజ్ఞముగా, నాగదీచాక్కయందు మేఘము వర్షించుట సీతాకల్యాణముగా, ఇంద్రధనుస్సు శివధనుస్సుగా రూపింప బడినది. ఇన్ని దీక్షిని సార్థకమగు నామమే సహస్రార్థము.

2) సూర్యు ధనుస్సులు కలివాడనగా నొకేమారు సూర్యు ధనుస్సుల యంత వ్రయోగముతో దుష్టసంహారము చేయువాడు. మరియు అక్షము, ధనుస్సు అను పదములకు సంకేతార్థమున్నది. చక్రాకారమైన ఆరాళపరిధికి సూర్యుడు కేంద్రము. కేంద్రము నుండి పరిధికి వ్రసరించు కిరణముల దారులు అక్షములు (Spokes). సూర్యుని చుట్టును గ్రహదులు తిరుగుట కేర్పడిన మార్గములు ధనుస్సులు. వేదవ్యాసమున ధనుస్సు, ధన్వ అను పదములు పరిధి భాగములకు (Arcs) వర్ణాయములుగ వాడబడినవి. సూర్యుడు వేల కిరణములతో అక్షములుగా దారు లేర్పరచి చక్రాకారమైన తారాత్మక సృష్టిని సంవత్సరములకిగ తీర్చుచున్నాడని భావము.

మంత్రము : నమో గిరిశాయ చ శిపివిష్టాయ చ ।

53

శా॥ వర్చతము నందు శయనించినవాడును, జలము లను పానము చేయుచు జీవులయం దంతర్యామిగ ప్రకాశించు వాడును అగు రుద్రుని మూర్తికి నమస్కారము.

టీక : నమః + గిరిశాయ + చ = గిరియందు శయనించు వానికి నమస్కారము, శిపివిష్టాయచ = జలములను పానము చేయు కిరణములయందు ప్రకాశించువానికి నమస్కారము.

విశేషము : 1) గిరియందు శయనించువాడనా నైలా నము నివాసముగ కలవాడు, మరియు వాక్కునందు శయనించు వాడు లేక శక్తార్థముల తాత్పర్యరూపము కలవాడు అని అర్థము.

2) జలములను పానము చేయునవి సూర్యకిరణములు. వానియందు అంతర్యామిగ ప్రకాశించి భూమికి జీవుల రూప మున దిగివచ్చి మరియు దప్పికరూపమున జలములను పానము చేయు వివిధ మూర్తులు కలవాడు. ఇచ్చట వృష్టి స్థితి లయము లలో స్థితి కరణుడైన అంతర్యామి లేక విష్ణుమూర్తి అని యర్థము. కనుకనే శిపివిష్టుడు అనగా విష్ణువని పురాణములు కీర్తించును. నారాయణుడు అను వదమున కిది వాఖ్యానము. సారములవగా జలములు. జలములే తమ అయనములు లేక మార్గములుగ కలవాడు నారాయణుడు. ఈ అయనములు ఉత్తరాయనము, దక్షిణాయనము అని రెండు విధములు.

మంత్రము : నమో మీశుష్టనూయ చేషుమశేచ ।

54

తా॥ మేఘము రూపమున పుష్కలముగా వర్షించు మూర్తికి నమస్కారము. అనేకములైన అమ్మలు కలవానికి నమస్కారము.

టీక : నమః పుష్కలమాయచ = పుష్కలముగ వర్షించు మేఘరూపుడైన వానికి నమస్కారము, అమమతేచ = అమ్మలు కలవానికి నమస్కారము.

విశేషము : ఇచ్చట వర్షామూర్తియైన ఇంద్ర రుద్రుడు మరల వర్షించుటెను. ఇందు చెప్పబడిన దాదములు వానజల్లుల కుపమానములు.

సంక్రమము : నమో హ్రస్వాయచ వామనాయచ ।

55

తా॥ స్వల్పకాలమే కనుపించి మాయమగువానికి నమస్కారము. పొట్టివాని రూపముగల రుద్రుని నమస్కారము.

టీక : నమః + హ్రస్వాయచ = అల్పమైన కాలవరిమాణము కలవానికి నమస్కారము, వామనాయ + చ = పొట్టివానికి నమస్కారము.

విశేషము : భగవంతుడు భౌతిక దేహబద్ధుడుగా జీవుని రూపము ధరించినపుడు వాని యస్థిత్వము జనన మరణముల నడుమ హ్రస్వమగును. భౌతిక దేహము పరిమిత పరిమాణము కలిగి వామనమగును.

సంక్రమము : నమో బృహత్తేచ వర్షీయతేచ ।

6

తా॥ పెరిగిన శరీరముగల రుద్రునకు నమస్కారము.
సంవత్సరముల తరబడి పెరిగిన శరీరమూర్తికి నమస్కారము.

టీక : నమః + బృహతే + చ = పెరిగి పెద్దవాడైన మూర్తికి
నమస్కారము, వర్షీయసే + చ = వర్షములు (సంవత్సరములు)
నిండినవానికి నమస్కారము.

విశేషము : జీవుడుగా దేహబద్ధుడైన మూర్తి పుట్టినపుడు
వామనుడుగా నుండి క్రమముగా దేహము పెరుగును. మొదట
చిన్నవాడుగ నుండి సంవత్సరముల వరికామమున ముసలి
శరీరమును ధరించును. ఇట్టి రూపము లభినయించుచున్న
నటరాజమూర్తియగు జీవపాత్రధారికి నమస్కారమవి ఛావము.

మంత్రము : నమో వృద్ధాయచ సంవృద్ధ్యేచ ।

57

తా॥ గుణములచే వృద్ధిచెందినవానికి, వయస్సుచే
ముసలితనము చెందినవానికి నమస్కారము. జ్ఞానముచే వేద
ముచే సంపూర్ణత యననకు వృద్ధి పొందినవానికి నమస్కారము.

టీక : నమః + వృద్ధాయ + చ = వృద్ధిచెందిన వానికిని,
ముసలితనము చెందిన వానికిని నమస్కారము, సంవృద్ధ్యేనే + చ
= సంపూర్ణతయను వృద్ధిపొందినవానికి నమస్కారము.

విశేషము : ఇవియును దేహధారిగా నటించు రుద్రుని లీలలే.

మంత్రము : నమో అగ్రీణాయచ ప్రథమాయచ ।

తా॥ కొట్టకొననున్న మూర్తికి నమస్కారము. మొట్ట
మొదటనున్న మూర్తికి నమస్కారము.

టీక : నమః + అగ్రియాయ + చ = అగ్రమునందు నిల్చిన వానికి నమస్కారము, వశ్రధమాయచ = మొదట నిలిచిన వానికి నమస్కారము.

విశేషము : అగ్రమునగా అదికి ముందున్న భాగముగాని అంతమునకు చివరనున్న భాగముగాని, జననమునకు ముందు, మరణమునకు తరువాత కూడ నున్న జనన మరణాతీత శాశ్వత మూర్తియని అర్థము. అట్లే సృష్టికిముందు ప్రళయమునకు తరువాత గలవాడని యర్థము. సృష్టిజీవులలో పుట్టినకు తండ్రిగా, తండ్రికి పుత్రుడుగా కనిపించు మూర్తియని చమత్కారము.

వశ్రధముడు అనగా - దట పుట్టినవాడు, సృష్టిలో చతుర్థు యని మూర్తి. భూతసృష్టిలో అనగా వంచనాతములలో మొదటి వాడు అకాశ మూర్తి. ఇతడు సర్వాంతర్యామికి ప్రత్యక్షరూపము. భగవంతుడు అకాశ శరీరుడని తైత్తిరీయము చెప్పుచున్నది. అన్ని లోకముల ముందును మొదట పుట్టినవాడు అగ్ని. అగ్రము నందు నీయమానుడు లేక మొదటగా సృష్టిలోనికి కొనిరాబడిన వాడు కనుక అగ్నియని పేరు వచ్చినదని వేద నిర్వచనము.

మంత్రము : నమ అశవే చాజిరాయచ ।

౪౪

తా॥ శీఘ్రగమనము గల మూర్తికి నమస్కారము. మొక్త వోవని సామర్థ్యము గలవానికి నమస్కారము.

టీక : నమః + అశవే + చ = అశవు లేక వేగ గమనము గల వానికి నమస్కారము. అజిరాయచ = జీర్ణత్వము లేక మొక్కచోపుట లేనివానికి నమస్కారము.

విశేషము : వేగ గమనమనగా వస్తువుల గమనమునందు అంతర్యామిగ నున్న వేగ మనబడు గుణము. ఇది రుద్రుని అవ్యక్తములైన రూపములలో నొకటి. వస్తువులు వేగవంతములై యుండగా వానియందు మరుగుపడి వేగమను గుణముండును. అది కాలస్వరూపము. సామర్థ్యము కలవాడనగా సమర్థత గల వారిలో మరుగుపడియున్న సామర్థ్యమనబడు గుణము.

మంత్రము : నమశ్శీఘ్రియాయ చ శీఘ్రాయ చ ।

59 తా|| గమనమున శీఘ్రత గల మూర్తికి నమస్కారము. గమనమున వ్రవాహలక్షణము గల మూర్తికి నమస్కారము.

టీక : నమః + శీఘ్రియాయ + చ = శీఘ్రమైన గమనము గల వానికి నమస్కారము, శీఘ్రాయ + చ = వ్రవాహరూపమైన గమనము గలవానికి నమస్కారము.

విశేషము : శీఘ్రగమనము దేహధారులకు గల గుణము. వ్రవాహ గమనము రక్త వ్రసారాదులకు గల గుణము. ఈ రెండింటి యందు మరుగుపడియున్న గమనరూపధై న రుద్రు నకు నమస్కారము.

మంత్రము : నమ ఉచ్చాయ చావస్వన్యాయ చ ।

60 తా|| అలల రూపమైన గమనము గలవానికి నమస్కారము. నిశ్శబ్దమైన గమనము గలవానికి నమస్కారము.

టీక : నమః + ఉచ్చాయచ = అలల రూపము గలవానికి నమస్కారము, ఆవస్వన్యాయచ = శబ్దము లేని రూపము గల వానికి నమస్కారము.

విశేషము : శబ్ద స్పర్శ రూప రస గంధములు తరంగ రూపములై జీవునియందు గమనము చేయును. మనస్సు నిశ్శబ్ద రూపమై భావమయ తరంగములుగ గమనము చేయును. ఇచ్చట మంత్రములలో జేగ గమనము, శీఘ్ర గమనము, వశ్రవాహరూప గమనము, తరంగరూప గమనము, మనోమయ రూప గమనము అను గమనముల పేరములు రుద్దుని మూర్తులుగ నారాధింపబడినవి.

మంత్రము : నమస్తోతస్యాయ చ ద్వీప్యాయ చ ।

తా॥ నదీవశ్రవాహముల కధిపతి యగు రుద్దునకు నమస్తా రము. నదుల మధ్య నేర్పడు ద్వీపముల కధిపతికి నమస్తారము.

టీక : నమః + స్తోతస్యాయ + చ = స్తోతస్సులు (వశ్రవాహములు) కలవానికి నమస్కారము. ద్వీప్యాయ + చ = ద్వీపములు కలవానికి నమస్కారము.

విశేషము : ప్రోతిస్ఫులనగా దేహమందలి రక్తనాళములు. ద్వీపములనగా నడుమ నడుమ నేర్పడు శరీర గ్రంథులు. దాహ్యవశ్రవంచమున విరాట్స్వరుమనకు నివియే నడులు. ద్వీపములుగా మొదట నేర్పడును. మన దేహములలో రక్తనాళములుగా, గ్రంథులుగా నేర్పడును. ఈ మంత్రము నుపాసించుట వలన నదులలోని నీరు, ద్వీపములలో సారవంతమైన కృషి చక్కగా లాభించును. మరియు వ్యాధిగ్రస్తులకు రక్తనాళముల వ్యాధులు, గ్రంథుల వ్యాధులు తొలగును.

మంత్రము : నమో శ్రీష్ఠాయ చ కశ్యపాయ చ ।

తా|| మొట్టమొదట చెప్పదగిన మూర్తికి నమస్కారము.
చిట్టచివర చెప్పదగిన మూర్తికి నమస్కారము.

టీక : నమః + జ్యేష్ఠాయ + చ = గుణములు, సామర్థ్యము,
విద్య మున్నగు వానిచే మొట్టమొదట లెక్కింప దగినవానికి నమ
స్కారము, కనిష్ఠాయ + చ = అల్పముగా నున్న లక్షణములతో
చిట్టచివర లెక్కింప దగినవానికి నమస్కారము.

విశేషము : విద్యా వినయాదులలో పెద్దలైన వారిని
మాత్రమే దైవరూపములుగ చూచినచో ముక్తిరాదు. తనకన్న
తక్కువవారుగా కనుపించు వ్యక్తులను గూడ దేవుని మూర్తులుగ
భావించవలెను.

మంత్రము : నమః పూర్వజాయ చాపరజాయ చ ।

63

తా|| ముందు పుట్టినవానికి నమస్కారము. వెనుక పుట్టిన
వానికి నమస్కారము.

టీక : నమః + పూర్వజాయ + చ = పూర్వమునందు
పుట్టినవానికి నమస్కారము, అపరజాయచ = తరువాత పుట్టిన
వానికి నమస్కారము.

విశేషము : పూర్వమున పుట్టినవాడనగా విరాట్ అనబడు
హిరణ్య గర్భాండ రూపము గలవాడు. చివర పుట్టినవాడనగా
ప్రళయము రూపమైనవాడు. అంతేకాక తనకన్న ముందు పుట్టిన
వారిని, తరువాత పుట్టినవారిని గూడ రుద్రుని రూపములుగ
దర్శించినపుడే అంతర్యామి సాధన పూర్తియగును.

మంత్రము : నమో మధ్యమాయ చావగల్భాయ చ ।

తా॥ మధ్యముదైన మూర్తికి నమస్కారము. మాటాడుట మున్నగునవి అంతయు చేతగాని శిశువు రూపమైన వానికి నమస్కారము.

టీక : నమః + మధ్యమాయ + చ = మధ్యమునకు నమస్కారము, అవగల్భాయచ = మాటాడుట మున్నగునవి రానివానికి నమస్కారము.

విశేషము : 1) మధ్యముదనగా ఉత్తమ గుణ సంపన్నుడు గాని హిసగుణములు గలవాడుగాని కాక సామాన్యుడుగ జీవించువాడు. మరియు మధ్యమలోకము అనబడు భూలోకమున దేహధారియై తిరుగువాడు. నరదేహ స్వరూపుడని యిట్టము. హృదయ మధ్యమమున ఈశ్వరుని రూపుడై యుండి ఇంద్రియాదులను నడిపించువాడు.

2) మాటాడుట నేర్చుకొనని శిశువునందు గూడ దైవ మూర్తిని ద్యానింపవలెను.

మంత్రము : నమో జఘన్యాయ చ బుద్ధియాయ చ ।

64 తా॥ దేహము వెనుక తాగమునుండి పుట్టిన చతుష్పాత్తుల రూపముగల రుద్రునికి నమస్కారము. వేళ్ళు నాటుకొని పైకి మొలిచిన వృక్షముల రూపుడైన రుద్రునికి నమస్కారము.

టీక : నమః + జఘన్యాయ + చ = జఘనముల వైపు నుండి జననము గల వానికి నమస్కారము, బుద్ధియాయచ = మూలము నందు పుట్టిన వానికి నమస్కారము.

విశేషము : ఆశున్యము అనగా చతుష్పాత్తుల వంటి వశు వ్రవృత్తులుగల స్వభావమని గూడ నర్థము. అర్థి నీచ ప్రవర్తనులతో మెలగు చున్నవడు గూడ క్రోధ ద్వేషాదులకు గురి కాకుండుటకై వారిని రుద్రుని కవట మూర్తులుగ ధ్యానింపవలెను.

మంత్రము : నమస్సోభ్యాయచ ప్రతిసర్వాయచ ।

65

తా॥ ఉభయములైన ప్రవర్తనల యందును కీర్తించు మూర్తికి నమస్కారము. వేతికి రక్షాబంధము ధరించిన మూర్తికి నమస్కారము.

టీక : నమః + సోభ్యాయ + చ = ఉభయ వ్రవర్తనలతో కూడిన వానికి నమస్కారము, వ్రతిసర్వాయచ = వ్రతిసరము (రక్షాబంధనము) గలవానికి నమస్కారము.

విశేషము : 1) ఉభయ వ్రవర్తనలనగా దివ్య ప్రవర్తనము, మానుష ప్రవర్తనము మరియు దైవ స్వభావము, అనుర స్వభావము. ఈ మున మంచివారును చెడ్డవారును వేరువేరుగా నుండరు. మంచిచెడ్డలు కలసిన స్వభావము గలవారుందురు. వారందరిని రుద్రుని మూర్తులుగా జ్ఞప్తి యుంచుకొనవలెను.

2) రక్షాబంధనము ధరించువారనగా వివిధ దీక్షలలో కాలమును సద్వినియోగము చేయువారు.

మంత్రము : నమో యామ్యాయచ క్షేమ్యాయచ ।

66

తా॥ యమముకల మూర్తులకు నమస్కారము. క్షేమము వనుభవించు గీతికులలైన మూర్తులకు నమస్కారము.

టీక : నమః + యామ్యాయ + చ = యమమునకు సంబంధించిన వారికి నమస్కారము.

విశేషము : యమము యోగమందలి అష్టాంగములలో మొదటిది. అహింస, సత్యము, దాంఠ్యము, తేజుండుట, ఓర్పు మొదలగు గుణముల వలనవచ్చుకొను క్రమశిక్షణము, శాస్త్రమున నిది నిర్వచింపబడినది. క్షేమమనగా నిర్మితి, సకల బంధమోచన మైన స్థితి.

వాంఠము : నమ ఉర్వరాయ చ ఖల్యాయ చ ।

67

తా॥ ధాన్యములు పండునట్టి పంటపొలము రూపమైన మూర్తికి నమస్కారము. ధాన్యమును నూర్చిడిచేయు కళ్ళము రూపమైన మూర్తికి నమస్కారము.

టీక : నమః + ఉర్వరాయ + చ = నమస్త ధాన్యములు పండునట్టి పొలమునకు నమస్కారము, ఖల్యాయ + చ = చువ్వు నూర్చిడిచేయు కళ్ళమునకు నమస్కారము.

విశేషము : పొలము వండుట చివర క్రికిని, కళ్ళమున నూర్చుట మనుష్య ప్రయత్నమునకును సంకేతము. ఈ రెండును కలిసినచోట మాత్రమే కన్నము పుట్టుట జరుగును.

వాంఠము : నమశ్శ్లోకాయ చావసాన్యాయ చ ।

68

తా॥ శ్లోకములచే స్తుతింపబడు మూర్తికి నమస్కారము. శ్లోకము లెవోయినవనుక ప్రశంసించబడు మూర్తికి నమస్కారము.

టీక : నమః + శ్లోకాయ + చ = శ్లోకములచే స్తుతింపబడు వానికి నమస్కారము, అవసాన్యాయ + చ = శ్లోకముల అవసానమున స్తుతింపబడువానికి నమస్కారము.

విశేషము : శ్లోకము లనగా వేద మంత్రములు. అవసానము లనగా వేదముల అంతముగా చేప్పబడిన ఉపనిషత్తులు. మరియు వాక్కులచే స్తుతింపబడు మూర్తికిని, వాక్కులు, మనస్సు నిలబిటోయిన వెమక ధ్యానింపబడు మూర్తికిని నమస్కారమని భావము.

మంత్రము : సమో వన్యాయన కశ్యాయచ !

69

కా॥ వనములందు పెరిగిన వృక్షదుల రూపములు ధరించినవానికి నమస్కారము. దడికట్టి దొడ్లలో పెంచబడిన రూపములు గలవానికి నమస్కారము.

టీక : నమః + వన్యాయ + చ = వనమున పెరిగిన మహా వృక్షముల రూపము గలవానికి నమస్కారము, కశ్యాయచ = దడులు అడ్డముకట్టి పెంచబడిన లతలు మున్నగువానికి నమస్కారము.

విశేషము : అప్రయత్నముగా అడవులలో పెరిగిన వానికి, ప్రయత్నముచేత పెంచబడిన వానికిని నమస్కారమని యర్థము. పురుష ప్రయత్నమునకు లొంగిన సంపద, దాని కతీతమైన సంపద యని భావము.

మంత్రము : సమ శ్రవాయ చ ప్రతిశ్రవాయచ !

70

తా॥ వినబడునట్టి శబ్దస్వరూపునకు నమస్కారము, ప్రతి
ధ్వని చేయు శబ్ద స్వరూపునకు నమస్కారము.

టీక : నమః + శ్రవాయ + చ = వినబడు శబ్దమునకు నమ
స్కారము, ప్రతిశ్రవాయచ - ప్రతిధ్వనిగ వినబడు శబ్దము
నకు నమస్కారము.

విశేషము : వినబడు శబ్దము అనాహత మనబడు అంత
ర్లీన శబ్దము లేక ప్రణవము. ఇదికాక చెవులకు వినిపించునది
శబ్ద తరంగముల ప్రతిధ్వని. ఈ రెండు విధములైన రుద్ర
మూర్తులు చెప్పబడినవి. అంతేకాక పలుకుచున్నవాని రూపము
నకును బదులు పలుకుచు సుభాషించు చున్నవాని రూపము
ధరించిన రుద్రునకు నమస్కారము.

మంత్రము : నమ ఆశుషేషాయ చాశురీధాయచ ।

71

తా॥ వేగ గమనము గల సేనలను నడిపించువానికి నమ
స్కారము. వేగవంతములైన రథములు గలవానికి నమస్కారము.

టీక : నమ + ఆశుషేషాయ + చ = అశువైన గమనము
గల సేనల కధిపతికి నమస్కారము, ఆశురధాయచ = వేగ గమ
నము గల రథములు గలవానికి నమస్కారము.

విశేషము : యుద్ధము చేసి రక్షణ చేయునట్టి సేనాధి
పతులు, మహారథులు అగు క్షత్రియుల మూర్తులకు నమస్కారము.

మంత్రము : నమ శ్శూరాయ చాపభిష్టహేచ ।

72

తా|| యుద్ధశూరులైన రూపులకు నమస్కారము. శత్రువుల వ్యూహములను భేదించు మూర్తులకు నమస్కారము.

టీక : నమః + శూరాయ + చ = శూరునకు నమస్కారము, అవభివృద్ధేచ = వ్యూహములను భేదించువానికి నమస్కారము.

మంత్రము : : మో వర్మి నేచ వరూధినేచ ।

73 తా|| మంచి కవచము ధరించిన మూర్తికి నమస్కారము. మంచి చర్మపు కవచము ధరించినవానికి నమస్కారము.

టీక : నమః + వర్మి దే + చ = లోహమయమైన చర్మము ధరించిన వానికి నమస్కారము. వరూధినేచ = చర్మమయ కవచము ధరించిన వానికి నమస్కారము.

విశేషము : వర్మ యనగా ఛాతియందు ధరించు లోహమయ కవచము, వరూధమనగా ఉడుము చర్మము మున్నగు జంతుచర్మములచే చేయబడి చేతులకు కాళ్ళకు తొడుగునట్టి కవచము.

మంత్రము : : నమో బిల్వీ నేచ కవచినేచే ।

74 తా|| కన్నములుగల తిప్ప కవచమును శిరస్సునకు తొడిగివ వానికి నమస్కారము. మంత్రమయ కవచమును ధరించినవానికి నమస్కారము.

టీక : నమః + బిల్వీ నే + చ = బిలములుగల తలతిప్ప ధరించిన వానికి నమస్కారము, కవచినేచ = మంత్రాక్షరమయమైన రక్షణము ధరించిన వానికి నమస్కారము.

విశేషము : మంత్రాక్షరములను శరీర భాగములయందు జ్యోతిర్మయములుగా ధ్యానించుటవలన అన్ని యరిష్టముల నుండి కాపాడునట్టి కవచ మేర్పడును. ఉదా : నారాయణ కవచము, శివ కవచము.

మంత్రము : నమ స్కృతాయ చ శ్రుతసేనాయ ॥

75 తా|| కీర్తి ప్రతిష్ఠలు కలవానికి నమస్కారము. కీర్తి ప్రతిష్ఠలుగల సేనలు కలవానికి నమస్కారము.

టీక : నమ + స్కృతాయ + చ = శ్రుతము లేక కీర్తి గల వానికి నమస్కారము, శ్రుతసేనాయచ = కీర్తిచుంతులైన ఊరులు సేనలుగా గలవానికి నమస్కారము.

మంత్రము : నమో దుండుభ్యాయ చాహనన్యాయచ ॥

76 తా|| యుద్ధమున రణభేరి మ్రోగించు మూర్తికి నమస్కారము. రణభేరి మ్రోగించు పిడికెల్ల రూపమైన మూర్తికి నమస్కారము.

టీక : నమః + దుండుభ్యాయ + చ = దుండుభి మ్రోగించు వానికి నమస్కారము. అహనన్యాయచ = దుండుభిపై దెబ్బకొట్టు పిడికెల్ల రూపమైన వానికి నమస్కారము.

మంత్రము : నమో భృష్టవేన ప్రమృశాయచ ॥

77 తా|| యుద్ధమున శత్రువులను భయపెట్టు మూర్తికి నమస్కారము. బలాబలములను విమర్శించు కొనగల మూర్తికి నమస్కారము.

టీక : నమః + ధృష్టవే + చ = యుద్ధమున ధర్మదాతేయుట లేక భయపెట్టుట తెలిసినవానికి నమస్కారము, ప్రభుకాయచ = ప్రకృష్టముగా విమర్శ చేయగలవానికి నమస్కారము.

మంత్రము : నమో దూతాయ చ ప్రహితాయ చ ।

78

తా॥ దూతగా వంపదగిన వారికి నమస్కారము. ప్రభువుచే హితము గోరి వంపబడు రాయబారి దూతమైన వానికి నమస్కారము.

టీక : నమః + దూతాయ + చ = దూతదూతమైన వానికి నమస్కారము, ప్రహితాయ + చ = ప్రభువుచే వంపబడు వారికి నమస్కారము.

విశేషము : దూత యనగా వృత్తాంతమును గ్రహించి వచ్చినట్టి నేర్పరి. ప్రహితుడనగా సంధికిగాని, ఇరువక్షముల హితమునకుగాని సంప్రతిండుటకై ప్రభువులచే వంపబడువాడు.

మంత్రము : నమో నిష్కలే చక్షుధిమతేచ ।

79

తా॥ ఒరయందు కత్తి ధరించినవానికి, అమ్ముల పొదులు ధరించిన వానికి నమస్కారము.

టీక : నమః + నిష్కలిదే + చ = ఒరలో బద్ధము గల వానికి నమస్కారము, ఇమధిమతే + చ = అమ్ములపొది కలవానికి నమస్కారము.

మంత్రము : నమస్తీక్ష్ణేవవే చాయుధినేచ ।

80

తా|| వాడియైన బాణములు ధరించిన వానికిని, వివిధ యుధములు ధరించిన వానికిని నమస్కారము.

టీక : నమః + తీక్షణనే + చ = తీక్షణములైన బాణములు ధరించిన వానికి నమస్కారము, ఆయుధినేచ = ఆయుధము లన్నిటిని ధరించిన వానికి నమస్కారము.

మంత్రము : నమస్స్వాయుధాయ చ సుధన్వనే చ ।

౪ ।

తా|| మంచి ఆయుధములు, మంచి ధనుస్సు ధరించిన వానికి నమస్కారము.

టీక : నమః + సు + ఆయుధాయ + చ = మంచి ఆయుధ ములు ధరించినవానికి నమస్కారము, సుధన్వనేచ = మంచి ధనుస్సు ధరించినవానికి నమస్కారము.

విశేషము : ఈ మట్టమున మంత్రధర్మము రాజుగా, సేనా నాయకుడుగా, సేనానిగా, ఆయుధములుగా, కవచములు భేరి మున్నగు యుద్ధ సన్నాహములుగా దుష్టసంహార మూర్తియై వ్రజాధర్మమును రక్షించు మూర్తియైన రుద్రుడు వ్రతంసించ బడెను.

మంత్రము : నమస్స్సత్వాయ చ పశ్యాయ చ ।

౪ ౨

తా|| కాలిదారి వెంట నడచువానికి నమస్కారము. మహా పశ్యము వెంట నడచువానికి నమస్కారము.

టీక : నమః + స్రుత్యాయ + చ = అంతకుముందు నథ చిన వారి పాదముల వలన నేర్పడిన దారివెంట నడుచువానికి నమస్కారము, పథ్యాయచ = రహదారియైన మహావధములవెంట నడుచువానికి నమస్కారము.

విశేషము : శ్రుతి యనగా పాదముల ప్రసారమువలన నేర్పడిన దారి. అది యిటు లేర్పరచిన సంప్రదాయమని యర్థము. వధమనగా రథములు మున్నగునవి ప్రయాణము చేయుటకై విశాలముగా తీర్చబడిన బాట. నాగరికు లేర్పరచు కొనిన లౌకిక వ్యవహార మార్గములని భావము. ఈ రెండు మార్గముల యందును నరరూపుడైన రుద్రుడు జీవయాత్ర నటించును.

మంత్రము : నమః కాట్యాయచ నీప్యాయచ ।

౪౩

తా॥ నదులనుండి పాయలుగా నేర్పడిన కాలువల వెంట ప్రయాణము చేయువానికి నమస్కారము. కొండల నుండి దుముకుచున్న సెలయేళ్ళ మార్గమున ప్రయాణము చేయు వానికి నమస్కారము.

టీక : నమః + కాట్యాయ + చ = కాలువల ప్రవాహమున పయనించు వానికి నమస్కారము, నీప్యాయ + చ = సెలయేళ్ళ మార్గమున ప్రయాణము చేయువానికి నమస్కారము.

విశేషము : కాటమనగా నీటివసతి యేర్పరువబడిన నది, కాలువ. ఉదాహరణము : కృష్ణకాలువ, గోదావరి కాలువ. నీవ మనగా ఎత్తైన ప్రదేశమునుండి వదునట్టి జలప్రవాహము.

సౌమ్యమైన సాధన చేయువాడు, తీవ్రమైన సాధన చేయువాడు అని భావము.

మంత్రము : నమ సూక్ష్మాయాచ సరస్వాయాచ ।

శ్లో 4

తా|| బురద ప్రదేశములలో నడచువానికి నమస్కారము.
కొలనియందు చరించువానికి నమస్కారము.

టీక : నమః + సూక్ష్మాయ + చ = బురద ప్రదేశమున
నడచువానికి నమస్కారము, సరస్వాయాచ = సరస్సునందు
విహరించువానికి నమస్కారము.

విశేషము : బురదలో నడచువాడనగా కామక్రోధాదులలో
విగబడిన సంసారబద్ధుడు. సరస్సున తిరుగువాడనగా మానసము
నందు విహరించు హంస వండివాడు లేక పరమహంస స్వరూపుడు.

మంత్రము : నమో నాద్యాయాచ వైశ్వాతాయాచ ।

శ్లో 5

తా|| నదియందు విహరించువానికి నమస్కారము. చిన్న
నీటి వడియలయందు విహరించువానికి నమస్కారము.

టీక : నమః + నాద్యాయ + చ = నదియందు విహరించు
వానికి నమస్కారము, వైశ్వాతాయాచ = చిన్నదొరువులందు విహ
రించువానికి నమస్కారము.

విశేషము : నదియందు ప్రవహించు జలస్వరూపుడు,
దొరువుల యందు నిలిచియున్న జలస్వరూపుడు అగు రుద్రునకు

నమస్కారము. మార్పులతో కూడిన జీవితము కలవారు, నిశ్చలత్వము చెందినవారు అని అర్థము.

మంత్రము : నమః కూప్యాయ చావట్యాయచ ।

౪౬

తా॥ నూతిలోనున్న నీడిరూపము గలవానికి నమస్కారము. : ల్లమున నిలిచిన నీడిరూపము గలవానికి నమస్కారము.

టీక : నమః + కూప్యాయ + చ = కూవమునందున్న జలమూర్తికి నమస్కారము, అవట్యాయ + చ = అవటమునందున్న జలస్వరూపునకు నమస్కారము.

విశేషము : కూవమునగా నుయ్యి. అవటమునగా నీరు వల్లమునకు పారిన గుంట. నిర్మలమూర్తికిని, మలినమైన మూర్తి గలవానికిని నమస్కారమని యర్థము.

మంత్రము : నమో వర్షాయ చావర్షాయచ ।

౪౭

తా॥ వర్షించిన : యము రూపము గలవానికి నమస్కారము. వర్షించని జలము రూపమున నున్న వానికి నమస్కారము.

టీక : నమః + వర్షాయ + చ = వర్షపు నీడిరూపము వానికి నమస్కారము, అవర్షాయ + చ = వర్షించని నీడిరూపము గలవానికి నమస్కారము.

విశేషము : వర్షించిన జలమునగా నదులు, కాలువలు, సముద్రములు, నూతులు. వర్షించని జలమునగా కొబ్బరికాయల

లోను, వందలలోని రసములోను, జీవుల రక్తాదులలోను గల జలస్వరూపము.

మంత్రము : సమో మేఘాయాచ విద్యుత్తాయాచ ।

౪౪

తా॥ మేఘము నందున్న జలస్వరూపనకు నమస్కారము. మెరపు తీగెలతో కూడిన జలస్వరూపనకు నమస్కారము.

టీక : నమః + మేఘాయ + చ = మేఘము నందున్న నీటి రూపము వానికి నమస్కారము, విద్యుత్తాయ + చ = విద్యుత్తు లందున్న జలమూర్తికి నమస్కారము.

మంత్రము : సమ ఉద్ధియాయా చాతప్యాయాచ ।

౪౫

తా॥ వ్రకశించునట్టి మేఘము నందున్న వానికి నమస్కారము. ఎండపొడ వదుచున్న మేఘమందలి జలమూర్తికి నమస్కారము.

టీక : నమః ఉ + ద్ధియాయ + చ = నిర్మలముగా వ్రకశించునట్టి మేఘము రూపమునకు నమస్కారము, ఆతప్యాయ + చ = ఆతపముతో కూడిన మేఘము నందలి జలమూర్తికి నమస్కారము.

విశేషము : వ్రకశించుచున్న మేఘమనగా శరదృతుపు నందలి మబ్బు. ఆతప్యమనగా ఎండపొడలో వర్షించుచున్న మబ్బు.

మంత్రము : సమో విద్యుత్తాయాచ రేష్మిన్తాయాచ ।

౪౬

తా॥ సుడిగాలితో తిరుగుచున్న మబ్బు రూపమువానికి నమ స్కారము. వడగండ్లు కురియుచున్న మేఘము రూపము వానికి నమస్కారము.

టీక : నమః + వాత్యాయ + చ = సుడిగాలిలో తిరుగు చున్న మబ్బు రూపము వానికి నమస్కారము, రేష్మియాయ + చ = వడగండ్లు వడు మేఘమునందున్న జలస్వరూపునకు నమ స్కారము.

విశేషము : ఇందు వరుసగా పర్వణుకువులోని వివిధ ధర్మ ములు రుద్రనూర్తులుగా నారాధింప బడినవి.

సంక్రమము : నమో వాస్తవ్యాయచ వాస్తుపాయచ ।

91

తా॥ ఏ వస్తువునకు తగిన వాస్తవ్యత, ఏ వ్యక్తికి తగిన వాస్తవ్యత అర్హతను బట్టి ఏర్పడు వసతి రూపమైన మూర్తికి నమస్కారము. గృహములు నిర్మాణముచేయు వ్రదేశమును రక్షించువానికి నమస్కారము.

టీక : నమః + వాస్తవ్యాయ + చ = వాస్తవ్యుడగు (వసతి స్వరూపుడగు) మూర్తికి నమస్కారము. వాస్తుపాయచ = వాస్తును రక్షించు మూర్తికి నమస్కారము.

విశేషము : వాస్తవ్యుడనగా ఆకారము, నామము, రూపము, దేహములు మొదలగు నుపాధులుగా నుండువాడు. వాస్తువనగా గృహ నిర్మాణము, దానిని రక్షించువాడు వాస్తు పురుషుడు లేక వాస్తోష్పతి. కట్టించుకొను గృహము యొక్క

వధకము తొమ్మను తన దేహమందలి అవయవములుగా దాల్చి
యతడు భూమిపై వెల్లకిల వరుండి యుండునని వాస్తుశాస్త్రము
చెప్పును. ఈశాన్యమున ముఖము, నైఋత్యందు మలమూత్రా
వయవములు, మొదలగు దేహభాగములతో నితడు శయనించి
యుండును.

అంతేకాక జీవులకు దేహనిర్మాణము వాస్తువు లేక పురము
అనబడును. అందలి పాంచభౌతికమైన ద్రవ్యము పురీషము
(పుర నిర్మాణమునకి కోరబడినది) గా నుండును. దీనినే
ఉచ్చిష్టము (దేహవలకు మిగిలిపోవునది) అనియు దీనితో దేహ
మనబడు దేవాలయ నిర్మాణము విశ్వకర్మచే పూహము చేయ
బడి మయునిచే నిర్మింపబడు ననియు అభర్వణ పేదము, మహా
భారతము చెప్పుచున్నవి.

మంత్రము : నమస్సోమాయ చ రుద్రాయ చ ।

92

తా॥ సోముని హవము ధరించిన రుద్రునకు నమస్కారము.

టీక : నమః + సోమాయ + చ = సోమునకు నమస్కా
రము, రుద్రాయ + చ = రుద్రునకు నమస్కారము.

విశేషము : సోముడనగా గంధర్వుడు. ఇతడు సంగీత
విద్య కధివతి. ఇతడు సాధకుని శరస్సున సోమకందము, సోమ
గ్రంథియను తావున మండును. దీనినే ఇంద్రగ్రంథి యనియు,
ఇంద్ర యోని అనియు పేదములు కీర్తించును. దీనియందు
సంగీతవిద్యకు తావరిసిన లయ యనబడు కాలవిభాగ రూపమగు
తాళజ్ఞాన ముండును. మరియు నాదోద్భవమైన సర్వజ్ఞాన

ముందును. ఇది యోగికి వ్రక్కతి పురుషుల సంగమ స్థావము అనబడు సహస్రదళ వద్మము. ఇందు శక్తి శివునియందు సంగమించి యుండును. కనుకనే నోముడు అనగా స + త్తము (తామా దేవితో కూడినవాడు) అని యర్థము.

రుద్రుడనగా రోదసి యనబడు అంశరిక్షమున కదివతి. ఇతడు స్పందన స్వరూపుడు. ఇతని నుండి దిగివచ్చిన స్పందన ములే వది ఇంద్రియములు, మనస్సు అనబడు ఏకదళ మూర్తులుగా ప్రాణమయ కోశము జీర్ణచేత దేహమున కంటిపెట్టుకొని యుండును. వాని మహిమ చేతనే శ్వాస ప్రారంభమునకై అప్పుడే పుట్టిన శిశువు రోదనము చేయును. రోదించుచుండువాడు కనుక రుద్రుడని శబ్దార్థము. మరియు జీవుడు దేహము విడుచు వేళ పీనిని దేహధాతువుల నుండి వెనుకకు పెల్లగించుచుండగా అంధుమిత్రాదులు రోదనము చేయుదురు గనుక రుద్రుడు. దీనికి కవిసమయముగనే యితడు శ్మశానవాసి యని పురాణములు చెప్పుచున్నవి.

మంత్రము : నమస్త్రమాయ చారుణాయచ ।

93

తా॥ రాగిరంగు గలవానికి, ఎఱ్ఱరంగు గలవానికి నమస్కారము.

టీక : నమః + తామ్రమాయ + చ = రాగిరంగు గలవానికి నమస్కారము, అరుదాయ + చ = ఎఱ్ఱరంగు గలవానికి నమస్కారము.

విశేషము : సూర్యుని రూపుడైన రుద్రమూర్తికి అస్త

మయ కాలమున నిజ్జరంగు, ఉదయకాలమున రాగిరంగు చెప్పబడినవి. సంధ్యావటనము చేయుచున్న నాట్యశాండవ స్వరూపుడైన రుద్రుడు చెప్పబడెను.

మంత్రము : నమశ్శక్తాయ చ పశుపతయే చ ।

94

తా|| సుఖమునకు గమ్యమైన మూర్తికి నమస్కారము. పశువులను పాలించు మూర్తికి నమస్కారము.

టీక : నమః + శంగాయ + చ = సుఖమునకు గమ్యమైన మూర్తికి నమస్కారము, పశుపతయే + చ = పశువులను పాలించువానికి నమస్కారము.

విశేషము : శం అనగా సుఖము, శాంతి (భావములు మాయమైన వెనుక విలిచిన తన రూపము లేక ఆత్మస్వరూపము). పశువులనగా త్రాటిచే గుంజకు కట్టబడినవి. ఇంద్రియ ప్రవృత్తిలు ఆభ్యాసమును గుంజకు బంధింపబడి దానిచుట్టును తిరుగుచుండునని భావము.

మంత్రము : నమ ఉగ్రాయ చ భీమాయ చ ।

95

తా|| భయంకరుడైన కోవమూర్తికి నమస్కారము.

టీక : నమః + ఉగ్రాయ + చ = కోవమూర్తికి నమస్కారము, భీమాయ + చ = భయమును కలిగించు మూర్తికి నమస్కారము.

విశేషము : కోవము భయమును కలిగించును. కోపిం

చిన వారిని జూచి భయపడుదురు.

మంత్రము : నమో అగ్రేవధాయ చ మాశేవధాయ చ ।

96

తా॥ ఎదుటనున్న వానిని చంపగలవానికి నమస్కారము. దూరమున నున్నవానిని చంపగలవానికి నమస్కారము.

టీక : నమః + అగ్రేవధాయ + చ = అగ్రమునందు వధ చేయగల వానికి నమస్కారము, దూరేవధాయ + చ = దూరమున నున్నవానిని వధింపగలవానికి నమస్కారము.

విశేషము : యుద్ధమున గద, ఖడ్గము మున్నగు నాయుధములతో నెదుట నున్నవారిని చంపుదురు. అమ్ములతో, అత్తములతో, దూరమున నున్నవారిని చంపుదురు.

మంత్రము : నమో హస్తే చ హనీయసేచ ।

97

తా॥ చంపునట్టివానికి నమస్కారము. అంతకన్న పెక్కువగా చంపునట్టివానికి నమస్కారము (చంపగలవారిని చంపునట్టివానికి అని యర్థము).

టీక : నమః + హస్తే + చ = హంతకు నమస్కారము, హనీయసే + చ = హంతను చంపువానికి నమస్కారము.

విశేషము : జీవులను చంపువాడు మృత్యువు. వానిని చంపువాడు మృత్యుంజయుడు. ఇచ్చట మార్కండీయుని కొరకు యముని పొడద్రోవినవాడని భావము.

మంత్రము : నమో వృక్షేభ్యో హరికేశేభ్యః ।

౧౪

తా|| అకువచ్చని జాట్టుగల వృక్షముల మూర్తులకు నమస్కారము.

టీక : నమః + వృక్షేభ్యః = వృక్షములకు నమస్కారము, హరికేశేభ్యః = అకువచ్చని రంగు కేశములు గలవానికి నమస్కారము.

విశేషము : కేశములనగా అకుల గుబుర్లు.

మంత్రము : నమస్తారాయ నమశ్శూర్భవేచ మయోధవేచ ।

౧౫

తా|| తారకాస్వరూపునకు నమస్కారము. తారమను పేరు గలది అగు ఓంకార రూపునకు నమస్కారము. సుఖశాంతులను కలిగించువానికి నమస్కారము. ఇంద్రియాదులకు తృప్తిని, సంతోషమును కలిగించువానికి నమస్కారము.

టీక : నమః + తారాయ = తారాస్వరూపునకు నమస్కారము. నమః + శంభవే + చ = సుఖశాంతులను కలిగించువానికి నమస్తారము, మయోధవేచ = ఇంద్రియానందాదులు కలిగించువానికి నమస్కారము.

విశేషము : 1) “తారణాత్ తరణోపాయాత్ తారం వ్రణవముచ్యతే” అను మంత్రజ్ఞాని ఘంటపు వ్రణమాణమునుబట్టి తరణోపాయము నిచ్చు వ్రణవము తార మనబడును.

2) శం + భవ = శాంతిని పుట్టించువాడు, కనుక శంభువని పేరు.

2) మయస్ + భవ అనగా సంబరవడునట్లు ఇంద్రియ సంతోషము పుట్టించువాడు.

మంత్రము : నమశ్శంకరాయ చ మయస్కరాయ చ ।

100

తా॥ శాంతిని కలిగించువానికిని, సంతోషము కలిగించు వానికిని నమస్కారము.

టీక : నమః + శంకరాయ + చ = శం అవబడు మోక్ష స్వరూపమగు శాంతిని పుట్టించువానికి నమస్కారము, మయస్కరాయ + చ = సంతోషమును, ఇంద్రియాదుల పరితృప్తిని కలిగించువానికి నమస్కారము.

మంత్రము : నమశ్శివాయ చ శివతరాయ చ ।

101

తా॥ శుభము లిచ్చువానికి నమస్కారము. శుభములను మించిన శుభమగు కాశ్వతస్థితి నిచ్చువానికి నమస్కారము.

టీక : నమః + శివాయ + చ = శివస్వరూపునకు నమస్కారము, శివతరాయ + చ = మిక్కిలి శివములు కలిగించువానికి నమస్కారము.

విశేషము : శివమనగా మంగళకరము. శివతరమనగా కాశ్వతానందము. “నమశ్శివాయ” అను పంచాక్షరీ మంత్రమున కిదియే మూలము.

మంత్రము : నమస్తీర్థాయ చ కూల్యాయ చ ।

102

తా॥ పుణ్యతీర్థస్వరూపునకు నమస్కారము. నదీ కూలము లందున్న వానికి నమస్కారము.

టీక : నమః + తీర్థాయ + చ = పుణ్యతీర్థ స్వరూపమునకు నమస్కారము, కూల్యాచ = నదీతీరముల రూపము వానికి నమస్కారము.

విశేషము : పుణ్యతీర్థములు భగవత్స్వరూపములు. వాని కూలములయందు పుణ్యక్షేత్రములు, శివలింగాదులు, వ్రతిష్ఠ చేయబడును గనుక దైవస్వరూపములు.

మంత్రము : నమః పార్యాయ చానార్యాయ చ ।

103

తా॥ ఆపలి యొడ్డున నున్నవానికి నమస్కారము. ఈపలి యొడ్డున నున్నవానికి నమస్కారము.

టీక : నమః + పార్యాయ + చ = పారము నందున్న వానికి నమస్కారము, ఆవర్యాయచ = ఆవారము నందున్న వానికి నమస్కారము.

విశేషము : పారమనగా ఆపలియొడ్డు, ఆవారమనగా నీవలియొడ్డు. పారావారమనగా రెండు కూలముల నడుమ ప్రవాహము. ఆపార పారావారమనగా సముద్రము.

మంత్రము : నమః ప్రతరణాయ చోత్తరణాయ చ ।

104

తా॥ తరింపజేయు మూర్తికి నమస్కారము. మునిగిన వారిని తీరముజేర్చు వానికి నమస్కారము.

టీక : నమః + ప్రతరణాయ + చ = ప్రతరణము చేయించు వానికి నమస్కారము, ఉత్ + తరణాయ + చ = పైకి నుద్ధరించు వానికి నమస్కారము.

విశేషము : ప్రతరణ మనగా నొక. ఉత్తరణ మనగా నీట మునిగిన వస్తువులను పైకెత్తు గాలమువంటియంత్రము. అందు మొదటిది దేహమునకును, రెండవది వివేకమునకును సంకేత ములు. దేహము ఆయుః ప్రవాహమును దాదించును, వివేకము సంసారమునుండి యుద్ధరించును.

మంత్రము : నమ ఆతార్యాయ చాలాద్యాయచ ।

104

తా॥ సంపూర్ణముగా తరింపజేయువానికి నమస్కారము. కొక్కెమువంటి గాలము రూపమైన వానికి నమస్కారము.

టీక : నమః + ఆతార్యాయ + చ = సంపూర్ణముగా తరింప జేయు వానికి నమస్కారము, ఆలాద్యాయచ = కొక్కెమువంటి గాలము రూపమైన వానికి నమస్కారము.

విశేషము : ఈ రెండును వరుసగా హెక్ష స్థితిని, సంసార సాగరకృతరణమును తెలుపును.

తా॥ (అర్చనా)

మంత్రము : నమశ్శిష్యావ్యయచ ఘ్నేనాయచ ।

105

తా॥ లేక వచ్చిక రూపమునకు నమస్కారము. నీటిపై మడుగు రూపమునకు నమస్కారము.

టీక : నమః + శిష్యా + యచ = బాల తృణముల కోకు

నమస్కారము, ఫేన్యాయచ=ఫేనము రూపమునకు నమస్కారము.

విశేషము : లేతగడ్డి జీవుల కర్మలు మొలకెత్తుటకును, నీటి నురుగు మాయారూపమైన నృప్తి వ్యాప్తికిని సంకేతములు.

మంత్రము : నమస్సికత్యాయచ ప్రవాహ్యాయచ ।

107

తా॥ ఇసుక తిన్నెలపై నున్న వానికి నమస్కారము. ప్రవాహముపై నున్న వానికి నమస్కారము.

టీక : నమః + సికత్యాయ + చ = సైకతములందున్న వానికి నమస్కారము, ప్రవాహ్యాయచ = ప్రవాహమున నున్న వానికి నమస్కారము.

విశేషము : ఇసుక తిన్నెల పైనను జలప్రవాహము పైనను తానున్న గుర్తులను తరంగ రూపమున ముద్రించు వాడు వాయువు. వాయురూపమైన రుద్రునకు నమస్కారమని యర్థము.

మంత్రము : నమ ఇరిగ్ఞాయచ ప్రవథాయచ ।

108

తా॥ తేమ వేల యందున్న వానికి నమస్కారము. జన సంకులమైన మార్గమున నున్న వానికి నమస్కారము.

టీక : నమః + ఇరిగ్ఞాయ + చ = తడివేల యందున్న వానికి నమస్కారము, ప్రవథాయచ = ప్రవథము నంద న్న వానికి నమస్కారము.

విశేషము : ఇర అనగా జలము. ఇరిదీ అనగా తడిసిన నేల. ప్రవథము అనగా జనులతో నిండియున్న మార్గము.

మంత్రము : నమః కిం శిలానుచ త్తయజాయచ ।

109 తా|| సన్నని గులకరాళ్ళ; ప్రదేశము రూపమైన వానికి నమస్కారము. వాసయోగ్యమైన ప్రదేశము గల వానికి నమస్కారము.

టీక : నమః + కింశిలాయ + చ = సన్నని శిలలుగల ప్రదేశ రూపమునకు నమస్కారము, క్షయదాయ + చ = వాసయోగ్యమైన ప్రదేశము గలవానికి నమస్కారము.

విశేషము : ఇంతవరకు రుద్రుడు అనేక విధముల ప్రదేశముల రూపమున నంతర్యామిగా వర్ణించబడెను.

మంత్రము : నమః కవర్ధినే చ పులస్తయేచ ।

110 తా|| జడలచుట్ట గలవానికి నమస్కారము. భక్తుల యెదుట నిలబడువానికి నమస్కారము.

టీక : నమః + కవర్ధినే + చ = కవర్ధము (జటాజూటము) గల వానికి నమస్కారము, పులస్తయే + చ = పురస్థితి (ఎదుట నిలబడుట) కలవానికి నమస్కారము.

మంత్రము : నమో గోష్ఠ్యాయచ గృహ్యాయచ ।

111 తా|| గొడ్లపాకలలో నుండువానికి, గృహములలో నుండువానికి నమస్కారము.

టీక : నమః + గోష్ఠ్యాయ + చ = గోష్ఠము నందున్న వానికి నమస్కారము, గృహ్యాయ + చ = గృహమునందున్న వానికి నమస్కారము.

మంత్రము : నమస్తల్పాయ చ గేహ్యాయ చ ।

|| 2

తా॥ పాన్పుపైన వవళించిన మూర్తికి నమస్కారము. మేడలో నివసించు మూర్తికి నమస్కారము.

టీక : నమః + తల్పాయచ = తల్పమునందున్న వానికి నమస్కారము, గేహ్యాయచ = గేహమునందున్న వానికి నమస్కారము.

మంత్రము : నమః కాట్యాయచ గహ్వరేష్ఠాయ చ ।

|| 3

తా॥ ముండ్రబొదల యందు తిరుగుచున్న మూర్తికి నమస్కారము. కొండగుహలు మున్నగు ప్రదేశములందు తిరుగుచున్న మూర్తికి నమస్కారము.

టీక : నమః + కాట్యాయ + చ = ముండ్రబొదలందున్న వానికి నమస్కారము, గహ్వరేష్ఠాయ + చ = గుహలతో నిండిన ప్రదేశము లందుండువానికి నమస్కారము.

విశేషము : ఇందు ముండ్రతీగెల నడుమ నివసించు క్రిమి కీటకాదుల రూపములును, గుహలయందు నివసించు పులులు, సింహములు మొదలగు రూపములును ధ్యానింపఁదినవి.

మంత్రము : నమో హ్రదయాయ చ నివేష్యాయ చ ।

|| 4

తా॥ లోతైన మడుగులో నున్నవానికి నమస్కారము.
మంచునీటి యందున్న మూర్తికి నమస్కారము.

టీక : నమః + హ్రదయ్యాదు + చ = లోతైన మడుగు
యందున్న వానికి నమస్కారము, నిచేష్ఠ్యాదు + చ = మంచు
నీటి యందున్న వానికి నమస్కారము.

విశేషము : ఇందు వరుసగా చేవలును, మంచుతో నిండిన
నము ద్రములయం దీదు మహాజలచరములును స్తుతింపబడినవి.

మంత్రము : నమః పాంసవ్యాయ చ రజస్వాయ చ ।

115

తా॥ మెత్తని ధూళియందున్న జీవుల రూపమునకు నమ
స్కారము. గరుతైన దుమ్మునందుండు రూపములకు నమ
స్కారము.

టీక : నమః + పాంసవ్యాయ + చ = పాంసువుల
యందున్న జీవులకు నమస్కారము, రజస్వాయ + చ = రజస్సుల
యందున్న జీవులకు నమస్కారము.

విశేషము : పాంసువు అనగా మెత్తని ధూళి. అందుండు
నవి నూక్ష్ణజీవులు. రజస్సు అనగా స్థూలరేణువులు. వాని
యందు స్థూలములైన క్రిములుండును. మరియు అనేక ఇని
జములు, రసాయనిక వదార్థములు, పీని ధర్మములు ఇందు
స్మరింపబడిన మూర్తులు.

మంత్రము : నమః సుష్మాకాయ చ హరిత్యాయ చ ।

116

తా॥ ఎండిపోయిన గడ్డి ప్రదేశముల కధివతికి నమస్కారము. వచ్చు వచ్చుగా పెరిగిన వచ్చికబయళ్ళ కధివతికి నమస్కారము.

టీక : నమః + శుష్కాయ + చ = శుష్కించిన వస్తువుల కధివతికి నమస్కారము, హరిత్యాయ + చ = హరితవర్ణము (ఆకు వచ్చరంగు) గల జీవుల కధివతికి నమస్కారము.

విశేషము : ఎండుగడ్డిని, వచ్చుగడ్డిని గూడ వశవుల కాహరముగా నేర్పరచు రుద్రునకు నమస్కారము. మరియు నెండిన కాయలు, వండ్లు, విత్తనములు కొందరి కాహర మగుచున్నవి. ఆకులు, వచ్చికాయలు, వండ్లరసములు కొందరి కాహర మగుచున్నవి. ఇన్నిటిని నిర్వహించు ఓషధీస్వరూపనకు నమస్కారము.

మంత్రము : నమో లోప్యాయ చోలప్యాయ చ ।

117

తా॥ ఏమియు మొలువని కఠిన ప్రదేశములం దంతర్యామికి నమస్కారము. గడ్డి మొదలైనవి మొలుచు మృదు ప్రదేశములకు నమస్కారము.

టీక : నమః + లోప్యాయ + చ = కఠినములైన బండల ప్రదేశమునకు నమస్కారము, చోలప్యాయచ = గడ్డి మొలుచు ప్రదేశములకు నమస్కారము.

మంత్రము : నమ ఊర్జాయ చ సూర్జాయ చ ।

118

తా॥ అలలతో కూడిన ప్రదేశములకు నమస్కారము. పెద్ద తరంగములతో నిండిన ప్రదేశములకు నమస్కారము.

టీక : నమః + ఉర్భాయ + చ = అరిరితో నిండిన నదులు మొదలగు మూర్తులకు నమస్కారము, సు + ఉర్భాయచ = పెద్ద అరిరితోనిండిన నముద్రము మొదలగు మూర్తులకు నమస్కారము.

మంత్రము : నమః పణ్డ్యాయచ పర్ణశద్యాయచ ।

119 తా॥ చెట్ల యాకుల రూపమునకు నమస్కారము. ఆకుల గుబురుల రూపమునకు నమస్కారము.

టీక : నమః + వర్షాయ + చ = ఆకుల రూపములకు నమస్కారము, వర్ణశద్యాయ + చ = ఆకుల గుబురుల రూపమునకు నమస్కారము.

మంత్రము : నమోఽవగురమాదాయ చాభిష్ణు తేచ ।

120 తా॥ ఆయుధముల నెక్కుపెట్టుచున్న రూపములకు నమస్కారము. శత్రువులను చంపుచున్న రూపమునకు నమస్కారము.

టీక : నమః + అవగురమాదాయ + చ = ఆయుధములెక్కుపెట్టుచున్న వానికి నమస్కారము, అభిష్ణుతేచ = అభిముఖుడై శత్రువులను చంపుచున్నవానికి నమస్కారము.

మంత్రము : నమ అశ్విదతేచ ప్రశ్విదతేచ ।

121 తా॥ శ్రమ వదువాని రూపమునకు నమస్కారము. శ్రమ పెట్టువాని రూపమునకు నమస్కారము.

టీక : నమః + అశ్విదతే + చ = శ్రమవదువానికి నమ

స్కారము, ప్రతిదతే + చ = శ్రమపెట్టువానికి నమస్కారము.

మంత్రము : నమో వః కిరికేభ్యో దేవానాం హృదయేభ్యః ।
122

తా॥ సంవదలను పెదజిల్లువారును, దేవతలకు హృదయ స్వరూపమైనవారును అగు మీకు నమస్కారము.

టీక : నమః + వః కిరికేభ్యః = సంవదలను పెదజిల్లు మీకు నమస్కారము, దేవానాం హృదయేభ్యః = దేవతల హృదయముల స్వరూపమైన మీకు నమస్కారము.

విశేషము : దేవతలు మంత్రాత్మకులనియు, వరోక్షప్రియులనియు పేదము చెప్పుచున్నది. దేవతా హృదయములనగా మంత్ర స్వరూపముగై న, ఉచ్చారణ స్వరూపములైన స్తుతి రూపములు. ఉదాహరణ : ఆదిత్య హృదయము, లక్ష్మీ హృదయము మున్నగునవి.

మంత్రము : నమో విక్షీణ కేభ్యో నమో విచిన్వ క్షేభ్యః ।
123

తా॥ తరుగకుండ పుట్టుచుండు రూపములకు నమస్కారము. సంవదలను కూడబెట్టునట్టి నూర్తులకు నమస్కారము.

టీక : నమః + విక్షీణకేభ్యః = క్షీణము లేనివారికి నమస్కారము, నమః + విచిన్వ క్షేభ్యః = విశేషముగా సంచయము చేయువారికి నమస్కారము.

విశేషము : జీవుల దేహములు క్షీణించుచున్నను అందు

వనిచేయు దేవతలు నశింపరు. కనుక తరుగనివారు. కూడజెట్టు నట్టి దేవతామూర్తులనగా దేహాది ధాతువులను కల్పించువారు.

మంత్రము : నమ ఆనిర్హతేభ్యో నమ ఆమీవశ్కేభ్యః ।

124

తా॥ పావములను నిశ్శేషముగ పోగొట్టువారికి నమ స్కారము. కౌలతల కందని రూపములు గలవారికి నమస్కారము.

టీక : నమః + ఆనిర్హతేభ్యః = పావములను నిశ్శేషముగ హతము చేయువారికి నమస్కారము, నమః + ఆమీవశ్కేభ్యః = అమేయ మూర్తులైన వారికి నమస్కారము.

విశేషము : పావము పోగొట్టువారు బుద్ధి, వివేకము మున్నగు మూర్తులు. వీరికి తౌతిక కక్ష్యలోని వరిమాదాదు లుండవు.

(ఫలశ్రుతి రూప మంత్రములు)

మంత్రము : ద్రాపే అంధసన్నతే దరిద్రస్నీ లలోహిత ।

125

తా॥ రాక్షసులను నశింప జేయువాడా : అహారమున కధి పతి అయినవాడా : నీదియని యేమియు లేనివాడా : నల్లని యెఱ్ఱని రూపములు కలవాడా :

టీక : ద్రాపే = ద్రవింప జేయువాడా (రాక్షసులను రక్తపు తేరులుగ చేయువాడా), అంధసన్నతే = అహారమున కధి పతియైనవాడా : దరిద్రస్ = నీదియని ఏదియు లేనివాడా : నీల లోహిత = నీలము లోహితము అగు రంగులు కలవాడా :

విశేషము : అన్నమున కధివతి యనగా నొకజీవి నింకొక జీవికి ఆహారముగా నేర్పరచుటకై ఆ జీవుల హవము ధరించు వాడు. మరియు ఆహారము జీర్ణమగుట పుష్టి నిచ్చుటకు కారణములైన ధర్మములను సృష్టియందు స్థాపించువాడు. “అన్నము బ్రహ్మమని తెలియవలెను” అని వేదము చెప్పుచున్నది. “నేను వైశ్యానరు డనఁబడు జరరాగ్ని స్వరూపముగా జీవుల దేహము నాశ్రయించి ప్రాణాపానముల సంయోగ మూర్తియై నాలుగు విధములైన అన్నములను పాకమునకు తెచ్చుచున్నాను” అని భగవద్గీతలో చెప్పబడెను.

మంత్రము : ఏషాం పురుషాణాం ఏషాం పశూనాం మాథే
 1 శ్రీ రామోమో ఏషాం కించనామమత్ ।

తా॥ ఈ జీవులను, ఈ వశువులను మృత్యువుతోను, రోగముతోను భయపెట్టక, విడిచించక కాపాడుము.

టీక : ఏషాం = ఏరికి, పురుషాణాం = జీవులకు, పశూనాం = వశువులకు, మా అరః = నాశము కలిగించకుము, మా ఆనుమత్ = రోగము కలుగనీయకుము, మాథేః = భయపెట్టకుము, మా రో = రోదించ జేయకుము.

విశేషము : ఇచట పురుషులనగా జీవులు. పురము లేక దేహము ధరించువారు. స్త్రీలు కాక పురుషులని యర్థము కాదు. జీవులుకాక వశువులు పేరుగా చెప్పబడుటచే పాశములచే బంధింపబడిన ఇంద్రియములు, వాని వ్రవృత్తులు అని యర్థము. ఆకాల మరణములు, వ్యాధులు కలుగునట్టి మార్గమునను,

భయము దుఃఖము కలుగునట్టి మార్గమునను బోసేయక కాపాడు
మని యర్థము.

మంత్రము : యాశేరుద్రశివా తనూశ్శివా విశ్వాహ ఛేషజీ |
127 శివారుద్రస్య ఛేషజీ తమిగానో హృద జీవసే ||

తా|| మంగళకరమైన నీ రూపము మాకు అన్ని దినముల
యందును సర్వరోగ హరమగును గాక : అశుభములను తొల
గించు వైద్యమైన నీ రూపముచే మమ్ములను జీవింపజేసి
సుఖింప జేయుము.

టీక : రుద్ర = రుద్రుడా : శివా = శుభకరమైనది, విశ్వాహ
ఛేషజీ = అన్ని దినముల యందును రోగహరమైనది, రుద్రస్య
శివా ఛేషజీ = రుద్రుని మంగళకరమైన శక్తి రూపమైన వైద్య
ముగా, తే = నీ యొక్క, యా తనుః = ఏ దేహము గలదో,
తయా = ఆ విశ్వరూపమైన మూర్తిచే, నః = మమ్ము, జీవసే =
జీవింప జేయుటకై, హృద = సుఖింపజేయుము.

విశేషము : మంగళకరమైన శివుని రూపమనగా పైన
వర్ణింపబడిన రూపము అన్నింటికిని స్థానమగు విశ్వరూపము.
రుద్రుని శక్తియనగా పై జెప్పబడిన మూర్తులలో వ్రాడియులు,
చేష్టలు మున్నగు ప్రవర్తనముల నిచ్చు శక్తి. విశ్వమందలి
సర్వరూపములను రుద్రుని సగుణ పరబ్రహ్మ రూపములుగా
ధ్యానించుట వలన సంతోషము, సుఖము, ఆయురారోగ్యాదులు
కలుగునని యర్థము.

మంత్రము : ఇమాగ్ం రుద్రాయ తవసే కషర్దిశీ
128 క్షయద్వీరాయ ప్రభరామసే మతిమ్ |

యథా న శ్శమాన ద్విపదే చతుష్పదే
విశ్వం పుష్టం గ్రామే అస్మిన్న నాతుమ్ ॥

తా॥ రెండు పాదములు ధరించిన మనుష్యులకు, నాలుగు పాదములు ధరించిన జంతువులకు శాంతి కలుగునట్లును గ్రహింపుము. ఈ గ్రామము నందు నమస్త ప్రాణులకును చక్కని పుష్టియు, అవదలు లేని జీవితమును అనుగ్రహింపుము. మమ్మిట్లును గ్రహించుట కొరకు నమర్థదపు, జటాజూటధారివి, శత్రునాశంకరుడవు అయిన నిమ్మరు ద్రమూర్తిని బుద్ధియందు నిలిపి నిరంతరము ధారణ చేయుదుము.

టీక : యథా = ఏ విధముగ, నః = మాకు, ద్విపదే = రెండు పాదములుగల నరులకు, చతుష్పదే = చతుష్పాదులకు, శం + అసత్ = శాంతి కలుగనో, అస్మిన్ + గ్రామే = ఈ గ్రామము నందు, విశ్వం = సర్వ జీవరాసుల సమూహము, పుష్టం = పోషింపబడినదిగా, అనాతురమ్ = అవదలు లేనిదిగా, అసత్ = కలుగనో, తథా = ఆ విధమున, వయం = మేము, తవ సే = సమర్థత గలుగువాని కొరకు, కపర్ధినే = జటాజూటము గలవాని కొరకు, క్షయక్ + దీరాయ = శత్రునాశము చేయువానికొరకు, రుద్రాయ = రుద్రుని కొరకు, ఇమాం మతిం = ఈ బుద్ధి బలమును, వ్రభరామహే = ధరించుచున్నాము.

విశేషము : రుద్రుని కొరకు బుద్ధిబలమును ధరించుట యనగా బుద్ధియందు రుద్రుని నిలిపి ధారణ చేయుట.

వాంఛిము : శృడానో రుద్రోఽనో నాయస్కృధి
129 శ్శయద్వీరాయ సమసా విధేమహే ।

యచ్చంచ యోశ్చ మను రాయ జే పితా
తదశ్యామ తవ రుద్ర ప్రణీతో ॥

తా॥ ఓ రుద్రనూర్తి : మాకు సుఖానుభూతి నిమ్ము,
పరియు ఆనందానుభూతి కూడ కలుగజేయుము. శత్రు
నాశంకరుడవగు నీకు నమస్కరించెదము. మాకు తండ్రివి, పరి
పాలకుడవుగా నుండి దుఃఖము లేని సుఖమును యజ్ఞార్థ జీవితము
నందు కలిగింపుము. నీ నీతి పథమునందు మేము సుఖ మనుభ
వింతుము గాక :

టీక : రుద్ర = రుద్రుడా : వః = మమ్ములను, మ్మద =
సుఖ పెట్టుము, ఉత = మరియు, నః = మాకు, మయః = ఆనంద
పారవశ్యమును, కృధి = కలిగింపుము, క్షయిత్ + వీరాయు =
శత్రువులు నశించు రూపమైన, తే = నీకు, నమసా = నమస్కార
ముచే, విధేమ = విధి విధానము లాచరించెదము, పితా = పాల
కుడు, తండ్రి, మనుః = ప్రజావతి, యః + చ + శం + చ = శాంతి
అను పేరుగల వస్తువేడి కలదో, తత్ = దానిని, ఆయజే = పరిపూర్ణ
యజ్ఞ స్వరూపమున, తవ = నీయొక్క, ప్రణీతో = చక్కని నీతి
పథమునందు, అశ్యామ = అనుభవింతుముగాక :

విశేషము : సుఖపెట్టట, ఆనంద మనుభవించ జేయుట
పేరుగా చెప్పబడినవి. ఇహలోక సుఖము, మోక్షానందము అని
యర్థము.

మంత్రము : మానో మహాస్తమతమానో అర్భకం ।

130

మాన ఉక్తస్తమరిమాన ఉక్తిరిమే ।

మానోవధీః పితరం మోత మాతరిం ।

ప్రియామానస్తనువో రుద్రరీరషః ॥

తా॥ రుద్రా ! మా పెద్దవారిని, మాలో పిన్నులను, దుర్బలులను, యువక వయస్సువారిని, గర్భస్థులగు శిశువులను బాధ లేకుండునట్లు కాపాడుము. మా తల్లిడండ్రులను మాకు ప్రేమ పాత్రులను, ధృఢ శరీరులను చేసి కాపాడుము.

టీక : రుద్ర = రుద్రుడా ! నః = మా యొక్క, మహాన్తం = పెద్దవారిని, ఇత = మరియు, నః అర్చకం = మా శిశువును, నః ఉత్తం = మా యువక వయస్సువారిని, ఇతఉత్తతం = మరియు గర్భస్థ శిశువును, నః పితరం = మా తండ్రుని, ఇత మాతరం = మా తల్లిని, నః ప్రియాః = మా ప్రియజనులను, మావధీః = వధింపకుము, తనువః = శరీరములను, మారీరషః = హింసలు హిందచేయకుము.

విశేషము : వధింపకుము అనగా అకాల మరణములపాలు చేయకుము. హింసింపకుము అనగా రోగాదులు కలుగ నీయకుము.

మంత్రము : మానోవధీ తనవో మాన ఆయుషి

131

మానో గోషుమానో అశ్వేషు రీరిషః ।

పీరాన్మానో రుద్రభామితో

వక్త్రోవిష్మన్తో నమసా విధేమహే ॥

తా॥ మా పాత్రులను, రాక్షసు తరములను కాపాడుము. ఆయుర్దాయములను కాపాడుము. గోవులను, అశ్వములను

బాధింపకుము, నీకు మేము కోవము కలిగించు వనులు చేసి నను మా గణములను బాధింపకుము. మేము నీకు హవిస్సుల నర్పించి నమస్కరించెదము.

టీక : నః తోకే - మా ముందు తరములయెడల, తనయే = సంతతియెడల, నః ఆయుషి = మా ఆయుర్దాయ విషయమున, నః గోషు = మా గోవుల విషయమున, నః అశ్వేషు = మా గుఱ్ఱముల విషయమున, మా రీరిషః = హింసను తలపెట్టకుము, భామితః = ప్రకాశించిన కోవము గలవాడనై, నః వీరాన్ = మా వీరులను, మా రీరిషః = హింసించకుము, హవిష్మంతః = హవిస్సులు గలవారమై, వయం = మేము, నమసా = నమస్కారముచే, తే విధేమ = నీకు విధేయుల మయ్యెదము.

విశేషము : హవిస్సులనగా యజ్ఞ ద్రవ్యములు.

మంత్రము : ఆరాఘో గోఘ్న ఉతపూరుషఘ్న
132 త్వియ ద్వీరాయ సుమ్న మస్మేత అస్తు ।
రక్షాచనో అధిప దేవ బ్రూహ్య
ధాచన శృర్మ యచ్ఛ ద్విబహ్వాః ॥

తా॥ గోవులను, మనుష్యులను, పరివారమును సంహారము చేయు నీ భయంకర రూపము మమ్ము సమీపించ కుండును గాక ; నీ శాంత స్వరూపమే మా కభిముఖమై కాపాడు గాక ; మేము అధికులమని కీర్తి వహించునట్లు చేయుము. ఇహ వరలోకముల యందలి సౌఖ్యములను మాకు కలుగజేయుము.

టీక : గోఘ్ని = గోవులను చంపువానియెడల, ఈశ = మరియు, పూరుషఘ్ని = మనుష్యులను చంపువాని యెడల, క్షయ ద్వీరాయ = పరివారమును చంపువాని యెడల, తేరూపం = అట్టి నీ రూపము, ఆరాత్ = దూరదూరముగా, అస్తు = అగుగాక : తేసుమ్నం = నీ సుఖకరమైన స్వరూపము, అస్మే అస్తు = మాయందుండు గాక : నః రక్ష = మమ్ము కాపాడుము, అధిబ్రూహి = మే మధికులమని చాటి వలెకెడవు గాక : అధిచ = మరియు, నధికముగా, ద్విబర్హాః = రెండు విభాగముల యందు (రెండు లోకముల యందును), శర్మ = శాంతియుతమైన సుఖమును, త్వం నః = నీవు మాకు, యచ్ఛ = దానము చేయుము.

సంక్రమము : స్త్రీహస్తాంతం గర్తనదం యువానమ్ ।

133

మృగ న్నభీమ ముపహత్ను ముగ్రమ్ ॥

తా॥ వినబడునట్టి ప్రభావము గలవానిని (ప్రసిద్ధుడగు వానిని), గోతిలో దాగియున్నట్లు అంతర్లీనుడై అప్రసిద్ధుడైనట్లున్న వానిని (అంతర్యామిని, హృదయము నందున్న వానిని), నిత్యము యువకుడై యున్న వానిని సంహరించుట యందు భయం కరుని, మృగరాజగు సింహమువంటి రుద్రుని స్తుతింపుము.

టీక : క్షతమ్ = వినబడు వానిని, గర్తనదం = గోతిలో కూర్చున్న వానిని, యువానమ్ = యౌవన వయస్సు కలవానిని, మృగమ్ + న + భీమమ్ = సింగమువలె భీకరుని, ఉపహత్నుమ్ = చంపుటకు, ఉగ్రమ్ = భయంకరాకారము దాక్కిన వానిని, స్తుహి = స్తుతింపుము (ప్రస్తావింపుము).

విశేషము : శ్రుతుడు అనగా వినబడవాహ, శబ్దబ్రహ్మ స్వరూపుడు. గర్తనదుడు అనగా చోటలో ప్రతి బిందువునందును అవ్యక్తముగా దాగియున్నవాడు. మరియు హృదయము లందు దాగియున్నవాడు. సింహమువలె భయంకరుడనగా వరాక్రమాదుల స్వరూపము. చంపుట యందు ఈ గ్రుడు అనగా మృత్యువు యొక్క స్వరూపము. ఈ మంత్రము వలన శత్రువులపై జయము, మృత్యుభీతి తొలగుట, గుండె జబ్బులు, చెవి జబ్బులు తొలగుట జరుగును. స్తుతింపమని రుద్రుని సంబోధించుట వలన భక్తుడు గూడ రుద్రరూపుడుగా భావించబడుచున్నాడు.

సాంత్రము : వృడా జరిత్రే రుద్రస్తవానో

134 అన్యంఠే అస్మన్ని వపస్త సేనాః ।

ఓ రుద్రా : మాచే స్తుతింపబడువాడవై ఈ యశాశ్వత మైన శరీరమునందు సుఖ స్వరూపుడవై వసింపుము. నీ సేనలు మాయందు అన్యథావనగల శత్రువులను ఖండింతురు గాక :

టీక : రుద్ర = రుద్రుడా : స్తవానః = స్తుతింపబడుచున్న వాడవై, జరిత్రే = జీర్ణమైపోవు లక్షణముగల మా అస్త్రీశ్వమందు (అశాశ్వతమైన శరీరమందు), మృద = సుఖముగా నుండుము, ఠే సేనాః = నీ సేనలు, అస్మత్ = మాకన్న, అన్యమ్ = ఇతరుని, వివపస్త = నరికివేయుదురు గాక :

విశేషము : పాంచభౌతికమైన దేహము అశాశ్వతము. అందున్న జీవుడు రుద్రుని స్తుతించుచున్నచో రుద్రుడే అందు సొన్నిధ్యము చేసి జీవితమును సుఖవంశముగా చేయును.

అతనికన్న పేరొకటి యున్నదను భావములే శత్రువులు. వాని నతడు ఖండించును.

సంక్రమము : పూర్వ రుద్రస్య హేతిర్వృణక్తుః ।

135 పరివేషస్య దుర్మతి రఘాయోః ॥

తా॥ రుద్రుని ఆయుధము మమ్ములను అన్నిదిక్కుల యందును వ్రవయోగించును గాక : కోపించువాడును, పాపబుద్ధియు, హింసాబుద్ధియు, దుర్బుద్ధియు అగు రూపములు గూడ మాకు రుద్రుని రూపములే : కనుక అద్దీ రుద్రుడు మమ్ములను విడిచి పెట్టును గాక : (హింసాది దుర్బుద్ధులు కలవారితో మాకు సంబంధము కలుగకుండును గాక !)

టీక : రుద్రస్య = రుద్రునియొక్క, హేతిః = ఆయుధము, నః = మమ్ములను, పరివృణక్తుః = అంతటను విడిచిపెట్టును గాక : వేషస్య = ద్వేషించిన వానియొక్క, అఘాయోః = పాపబుద్ధి గలవానియొక్క, రుద్రస్య = రుద్రునియొక్క, దుర్మతిః = చెడ్డ సంకల్పము, నః = మమ్ము, పరివృణక్తుః = అంతటను విడిచి పెట్టును గాక :

విశేషము : లోకమున పాపబుద్ధి గలవారు, క్రూరులు, హింసాత్ములు కలరు కదా : వారును రుద్రుని ఆయుధములవంటి రూపములే : వారివలన రుద్రోపాసకులకు కామక్రోధముల పరీక్షలు జరుగును. వారిని గూడ రుద్రరూపములుగా ద్యానించుట వలన ఆ రూపములతో మర్షణ కలుగకుండ వారికి దూరముగా మా జీవితములు గడుచుగాక :

మంత్రము : అవస్థిరా మఘవద్యభ్య స్త్రుష్య ।

136 మీఠ్యస్థోకాయ తనయాను స్మదయ ।

తా॥ నీకు యజ్ఞార్థములను సమర్పించు మాయందు నీ యుగ్ర సంకల్పమును ప్రసరింప జేయుకుము. మాకును, మా పుత్రులకును, వారి పుత్రులకును సంతోష మొసగి కోరికలు తీర్చుము.

టీక : స్థిరా = స్థిరమైనది (రుద్రసంకల్పము), తామ్ = దానిని, మఘవద్యభ్యః = యజ్ఞార్థముగా అన్నపానీయాదుల పేర సమర్పించు హవిస్సులు కలవారినుండి, అవతిసుష్య = తొలగింపుము, స్మిచ్చః = కోరికల యావమున ఆహారాదులకై వర్షించువాడా : తోకాయు = ముందు తరముల కొరకు, తనయాయు = వారి సంతతికొరకు, మ్పదయ = సుఖము నొసగుము.

విశేషము : జీవులను రుద్రరూపములుగా అర్చించువారు ఇతరులకు దయతో అన్న పానీయాదుల నొసగుదురు. యజ్ఞార్థముగా సమర్పింతురు. కనుక అవియే హవిస్సులు. భుజించువారి ఆకలియే అగ్నిహోత్రుడు. జీవులే రుద్రరూపులు. అట్లు అన్నదానాది యజ్ఞములు చేయువారియెడల రుద్రుడు తన ఉగ్ర సంకల్పములను ప్రసరింపజేయు కుండుగాక : మేము అట్టి యజ్ఞములు చేయువారము అగుదుముగాక : దానికొరకై అన్నపానీయాదులు అవశ్యకము గనుక సేపు చక్కగా వర్షింతువు గాక : మేము తరతరములుగా ఈ రుద్రదీక్షను నిర్వహించు చున్నంత వరకు మా బిడ్డలను, వారి బిడ్డలను ఈ దీక్షకొరకై కాపాడుదువు గాక : ఈ మంత్రముతో జప, ధ్యాన పారాయణము చేయుట

వలన సకల వర్ణములు, సంతతి లేనివారికి సంతతి, వంటలు లేనివారికి వంటలు కలుగును. ఈ ఫలము చక్కగా సిద్ధించుటకు అన్నదానము వ్రతముగా చేయవలెను.

మంత్రము : మీఠంష్టమ శివతమ శివోనస్సమనా భవ ।

137

తా॥ మేఘరూపుడవై కోరికలను మించిన ఫలములను వర్షించువాడా : మంగళ వ్యరూపుడా : మాయందు నీవు కుభ కరుడవు, మంచి మనస్సు గలవాడవు కమ్ము.

టీక : మీఠంష్టమ = మిక్కిలిగా వర్షించువాడా : , శివతమ = శుక్తమ కుభవ్యరూపుడా : , నః = మాకు, శివః = కుభకరుడవు, నుమనాః = మంచి మనస్సుగలవాడవు, భవ = అగుము.

విశేషము : మేఘముల రూపమున రుద్రుడు సకల వర్ణము లిచ్చుటవలన వంటలు పుష్కలమై వ్రజల కోరికలు ఇతోధికముగా తీరును. వారి శాంతి జీవనమే తన సర్వాంతర్యామి త్వముగా శివుడందరిలో వసించును. ఒకరియం దొకరు స్నేహ భావముల నుపాసించు చున్నంత వరకు రుద్రుడు స్నేహస్వరూపుడై సన్నిధి చేయును.

మంత్రము : పరమే వృక్ష ఆయుధం విధాయ కృత్తిం వసాన

138

ఆచర పినాకం బిభ్రదాగహి ॥

తా॥ నీ ఆయుధములను చెట్టుపైన నుంచి చర్మాంబర ధారివై అందరిలో సంచరింపుము. పినాకధారివై మాయందు నడచుచుందుము.

టీక : ఆయుధమ్ = ఆయుధమును, వరమే = మిక్కిలి
యున్నతమైన, వృక్షే = చెట్టునందు, నిధాయ = ఉంచి, కృత్తిమ్ =
చర్మమును (పులిచర్మమునో, ఏనుగుచర్మమునో), వసానః =
వస్త్రముగా ధరించి, ఆ + చర = విస్తారముగా సంచారము
చేయుము, పినాకమ్ = నీ ధనుస్సు, బిభ్రత్ = ధరించుచు, అగహి
= రమ్ము.

విశేషము : శాంతి కాముకులమైన మాలో నీవు అంత
ర్యామివై చరించుచున్నపుడు నీ ఆయుధములను ఉపయోగించ
కుము. ఉత్తమాదర్శము అను చెట్టుమీద ఆయుధములను దాచు
కొని మాలో శాంతుడవై విహరింపుము. ఎవరై నా మత్తైదిరించి
నచో నీ పినాకమును ధరించి మాలో ముందు నడుపుము.

మంత్రము : వికిరిద విలోహిత నమస్తే అస్తు భగవః । యాస్తే
139 సహస్రగం హేతయాన్యమస్మన్నివవస్తుతాః॥

తా॥ విశేషముగా సంపదలను వెదజల్లుచు నిష్ఠుడనముతో
నొవ్వువాడవై యున్న నీకు నమస్కారము. వేనవేల సంఖ్యలో
నున్న నీ ఆయుధములు అన్యులను ఖండించును గాక :

టీక : వికిరిద = విశేషముగా సంపదలను వెదజల్లి దానము
చేయువాడా, విలోహిత = విచిత్రములైన ఎఱ్ఱని రంగులుగల
సంధ్యా స్వరూపుడా, భగవః = ఐశ్వర్యాది మహిమలు గల
వాడా, స్మష్టి స్థితి లయముల కధిపతీ, తే = నీకు, సహస్రమ్ =
వేల సంఖ్యగల, హేతయః = ఆయుధములు, యాః = వీవి కలవో,
తాః = అవి, అస్మత్ + అన్యమ్ = మా కితరులను, నివవస్తు = ఖండిం
చును గాక :

విశేషము : ఈ భయ సంధ్యాస్వరూపుడై, కాలాత్మకుడైన రుద్రుడు జీవులకు దినచర్యల, వృత్తుల రూపమున సంపదలను గుప్పిళ్ళతో వెదజల్లుచున్నాడు. వర్షాది ఋతువుల రూపమున సస్యాది సంపదలను పంచి పెట్టుచున్నాడు. అట్టి రుద్రుని సూర్యాత్మకములైన కిరణములు మాలోని అవ్యబుద్ధులు అను క్రతువులను నశంపదేయునుగాఁ : ఈ మంత్రానుష్ఠానము వలన అన్నపానాది సంపదలు, వృత్తి ఉద్యోగాదులు సులభ సాధ్యము లగును. బంధుమిత్రాదులను వేరుగా చూచు నీచబుద్ధు లొలగును.

మంత్రము : సహస్రణి సహస్రధా బాహునో స్తవ హేతయః |
140 తాసామీశానో భగవః పరాచీనా ముఖాకృధి ||

తా|| ఓ భగవంతుడా : నీ ఆయుధములు వేనవేలుగా వేల విధములుగా నొప్పుచున్నవి. వాని వాడియైన మొనలు మా వైపునకు రాకుండ తొరిగిపోవునట్లు చేయుము.

టీక : భగవః = భగవానుడా, తవ = నీ యొక్క, బాహువోః = చేతులయందు, హేతయః = ఆయుధములు, సహస్రధా = వేన వేలు విధములుగా, సహస్రణి = వేన వేలు సంఖ్యలుగా నున్నవి, తాసామ్ = వానియొక్క, ముఖాః = మొనలను, పరాచీనాః = మరియొక దిక్కునకు తిరిగినవిగా, కృధి = చేయుము.

విశేషము : కాలరూపుడైన రుద్రుని ఆయుధములు అనేక సంకల్పములుగా జీవులలో వేనవేలుగా పుట్టుచుండును. సూర్య స్వరూపుడైన రుద్రుని బాహువులు వేనవేలు కిరణములుగా జీవుల రూపమున పుట్టుచుండును. ఒక్కొక్కనికి కలుగు సంకల్పము

లన్నియు వాని చుట్టును ఆయుధములై యుండును. ఒకరి సంకల్పము తొకరికి బాధాకరములై గ్రుచ్చుకొనకుండునట్లు అనుగ్రహింపుము. ఈ మంత్రమున 'సహస్ర' అను పదము జీవులలో సంకల్పములు ధరించిన రుద్రమూర్తిగా నవదేశింపబడినది. అందు 'సహ, హస' అనునవి ఉచ్ఛ్వాస, నిశ్వాసముల సంకల్పములై సోహం, హంసో అను మంత్రములుగా దేవుని స్తుతించుచుండును. రేఫము అగ్ని స్వరూపుడుగ ప్రాణమై వర్తించును, కంఠనాదముగా వెలువడును. పురుషసూక్తము ఈ మంత్రోపదేశముతో ప్రారంభమగును. మంత్రతత్వజ్ఞులు దీనిని సుదర్శన మంత్రమందురు. దీని అంతులు స్వ, వర బుద్ధిగల వారి నదును నొకరి సంకల్పములుగా నింకొకరిని బాధించును. కనుక అన్యబుద్ధి లేకుండుటచే ఈ అంతులు గ్రుచ్చుకొనక తప్పిపోవును.

మంత్రము : సహస్రాణి సహస్రశోమే రుద్రా అధిభూమ్యామ్ |
141 తేషాం సహస్రయోజనవధన్వాని తన్మసి ||

తా|| ఈ భూమి నాశ్రయించి రుద్రమూర్తులు సహస్ర సంఖ్యలు గలవారై యున్నారు. వేల విధములుగా తిరుగుచున్నారు. వారివారి ధనుస్సులను నీవు వేల వేల యోజనములు గల ప్రదేశమునందు అల్లెత్రాడు వదలించి యుంచుచున్నావు.

టీక : సహస్రాణి = వేల సంఖ్య గలవారు, సహస్రశః = వేల విధములుగా నున్నవారు, యే రుద్రాః = ఏ రుద్రులు (కలలో), తేషాం = వారియొక్క, ధన్వాని = ధనుస్సులను, సహస్రయోజనే = వేయి అమడల వరకు, అవతన్మసి = అల్లెత్రాడు విడిచిపించి యుంచుచున్నాము.

విశేషము : భూమి మీద రుద్రులు వేసిన వేల రూపములతో నున్నారు. (జీవుల రూపముతో నున్నారు) వేసినవేలు తరగతులతో నున్నారు (కొందరు నాయకులు, కొందరు రక్షకభటులు, కొందరు వివిధ వృత్తులలో సుఖించు ప్రజలుగా నున్నారు. నాయకులకు అధిదేవతలుగా గణపతులను ప్రమథులున్నారు. రక్షకాధికారుల కధిదేవతలుగా భయంకరములైన భూత గణములున్నారు. వృత్తులలో సుఖించువారి కధిదేవతలుగా నందీశ్వరుని గణములున్నారు) వారందరును రుద్రుని మూర్తులే. వారి వారి సంకల్పములు వారి ధనుస్సులుగా నున్నవి. ఆ ధనుస్సులను మేము అల్లెత్రాడు తొలగించి యుంచెదము, అనగా నొకరి సంకల్పము తొకరిని బాధింపకుండ నట్లు జీవించెదము. ఈ యుపాసన చేయువాడొక్కడే తన చుట్టును సహస్రయోజనముల వరకునిల్లిన రుద్రుల ధనుస్సుల అల్లెత్రాళ్ళను తొలగించి యుంచునుగాక :

మంత్రము : అస్మిన్నహత్యన్త్యేన్ద్రక్షే భవా అధి ।

142 నీలగ్రీవా శ్చితికంపాశ్చిర్వా అధః క్షమాచరః॥

తా॥ ఈ గొప్ప మహాసముద్రము అంతరిక్షమునందు నది స్థించి ఏయే రుద్రులు కలరో వారి ధనుస్సుల అల్లెత్రాళ్ళను తొలగించి యుంచెదము. నల్లని కండములు గలవారు, తెల్లని కండములు గలవారు, భూమి కడుగున చరించువారు అగు ఏయే రుద్రులు కలరో వారి వారి ధనుస్సుల అల్లెత్రాళ్ళను తొలగించి యుంచెదము.

టీక : అస్మిన్=దీనియందు, మహతి = గొప్పదీయైన,

అర్థవే = సము ద్రమునందు, అంతరిక్షే = అంతరిక్షమునందు, అధి
= అధిష్ఠించి, భవాః = రుద్రులు (ఎవరో కలరు), నీలగ్రీవాః =
నల్లని కంఠములు గలవారు, శీతికంఠాః = తెల్లని కంఠములు కల
వారు, అధః క్షమాచరాః = భూమి కడుగున చరించువారు, శర్వాః
= రుద్రులు (ఎవరు కలరో వారి యల్లైతాళము పడలించి
యుంచెదము).

విశేషము : మహాసముద్రము నందును, అంతకన్న పెద్ద
సముద్రమైన అంతరిక్షమునందును, భూమి అడుగునను పుట్టు
చున్న నానాజీవుల రూపులై, నల్లని తెల్లని కంఠములతో నొప్పు
రుద్రమూర్తులకు కోపాయుధము వ్రయోగించు నవకాశము
లేకుండ మేము వ్రవర్తింతుముగాక : ఈ మంత్రము నుపాసించి
నచో తనపై కోపము గలవారు కాంతింతురు.

మంత్రము : నీలగ్రీవా శ్శీతికంఠా దివం రుద్రాణిపశ్రితాః।

143

చేవృ క్షేషు సస్పిజ్జరా నీలగ్రీవా విలోహితాః।

తా॥ నల్లని తెల్లని కంఠములతో స్వర్గమునుండి మమ్ము
సమీపించు రుద్రమూర్తులకును, వృక్షముల యందును, గడ్డి
మొక్కలకుచ్చుల రూపముల యందును విహరించు రుద్రమూర్తు
లకును గల ధనుస్సుల అల్లైతాళము కాలగించి యుంచెదము.

టీక : నీలగ్రీవాః = నల్లని కంఠములు గలవారు, శీతి
కంఠాః = తెల్లని కంఠములు గలవారు, దివం = స్వర్గమును, ఉప
శ్రితాః = సమీపించి యున్నవారు, వృక్షేషు = వృక్షముల
యందు, సస్పిజ్జరాః = గడ్డికుచ్చుల రూపమువారు, నీలగ్రీవాః =
నల్లని కంఠములవారు, విలోహితాః = మిక్కిలి యెఱ్ఱని దేహముల

వారు, యే = ఎవరు కలరో (వారి అల్లెత్రాళ్ళను సడలింపుదురు గాక!)

విశేషము : దీవము అనగా స్వర్గమేకాక వగడివేళయని కూడ అర్థము. వగడివేళ నాశ్రయించిన నీలగ్రీవులు ఆకాశ రూపమువారు, శీతీకంఠులు సూర్యుని వెలుగు రూపమువారు. వృక్షముల యందుండువారు, అకువచ్చని రూపములవారు, గడ్డి కుచ్చుల యందుండువారు, ఆకాశ కేంద్రమునుండి వదిలి కుక్కలకు పెదజల్లు రూపము గలవారు. రాత్రుల యందు నీలగ్రీవులు చీకటి రూపములవారు, విశోహితులు సంద్యల యందు మిక్కిలి యెఱ్ఱుని రూపములవారు. ఇన్ని రూపముల రుద్రులకును కోపము కలుగకుండునట్లు ప్రవర్తించుము.

వాంత్రిము : రో భూతానాం నాధిపతయో విశిఖానః కవర్దినః ।

144 రో అన్నము వివిధ్యంతి పాత్రేషుపిబతోజనాన్ ।

తా॥ జీవులయందు ఆధిపత్యము వహించియున్న రుద్ర మూర్తులలో పితృకలు లేనివారు, జుట్టుముదులు కలవారు అనేక విధములుగా నున్నారు. మరియు ఆహార పదార్థముల నాశ్రయించుకొని కొండలన్నారు. వీరు తినువారిని, త్రాగువారిని విశేషముగ బాధించుచుండురు. వీరి అల్లెత్రాళ్ళను గూడ సడలించెదము.

టీక : యే = ఎవరు, భూతానాం అధిపతయః = జీవుల ఆధిపతులలో, విశిఖానః = పితృకలు లేనివారో, కవర్దినః = జుట్టుముదులు కలవారో, రో = ఎవరు, అన్నేషు = ఆహార పదార్థముల యందు, పాత్రేషు = ఆహార వాశ్రయందు, పిబతో = త్రాగు

చున్న, జనాన్ = జనులను, వివిధ్యన్తి = విశేషముగా బాధించు చున్నారో.

విశేషము : జీవుల కధివతులు అనగా సూక్ష్మ శరీరములు. ఇవి కొండలు, రాళ్ళు మొదలగు వానికి గూడ నుండును. అట్టివి నునుపుతేలి అంచులు లేకుండును. కనుక వారు పిలకలు లేని వారు. చెట్లకు, గడ్డి మొక్కలకు, వానుమ్యలకు గల సూక్ష్మ దేహములు గ్రంథులు కలిగి యుండును గనుక జలాబంధములు కలవారు. ఆహారవదార్థములను, పాత్రలను ఆశ్రయించుకొని సూక్ష్మజీవులుండును. అవి వ్యాధులను కల్గించును. కనుక వారి కోపాయుధమునకు కూడ మెము గురి కాటండుము గాక యని అర్థము. ఈ మంత్రము నుపాసించుటవలన చరాచర జీవులపై అధికారము కలుగును. వ్యాధులను హరించు శక్తి యుంబును.

మంత్రము : యే పథాం పరక్షయ విలబ్బదాయవృధః ।
145 యే తీర్థాని ప్రచరన్తి సృకావన్తో నిషణ్ణిణః ॥

కా॥ మార్గములను రక్షించు రుద్రమూర్తులు కలరు. ఆహార వదార్థములను పుట్టించి పెంచువారలు కలరు. శత్రువులతో యుద్ధము చేయువారు కలరు. చురకత్తులను ధరించి ఖడ్గములను ధరించి తీర్థప్రదేశములను రక్షించుటకు కాపాడు రుద్రమూర్తులు కలరు. వారి ధనుస్సుల అల్లెకాళ్ళనుగూడ సడలించెదము.

టీక : పథాం = మార్గముయొక్క, పరిరక్షయః = మార్గ రక్షకులు, విలబ్బదాయ = ఆహారము పుట్టిల్ల జేయువారు, యవృధః = శత్రువులతో యుద్ధము చేయువారు, సృకావన్తో = చురకత్తులు కలవారు, నిషణ్ణిణః = పెద్ద ఖడ్గములు కలవారు, తీర్థాని = తీర్థ

ప్రదేశములయందు, ప్రచర ని = చరించుచున్నారు. యే = ఎవరుగలరో.

విశేషము : మార్గములను రక్షించువారనగా ద్వారపాలకులు. బాటసారుల రక్షణకై నిలుచు నధికారులు మొదలగువాడు, మరియు సదృశ్య చరులగు పేదధర్మ సంప్రదాయ మార్గ రక్షకులు. వీరే అచార్యులుగా దిగి వచ్చుచుందురు. శత్రువులతో పోరాడువారు అనగా సైన్యాధిపతులు, సేనలు, రక్షకభటులు. వీరు ఖడ్గములను చురకత్తులను ధరించి తిరుగుచుందురు. వీరు రక్షించునది ప్రజాధ్యము గనుక అదియే తీర్థము లేక తరుణోపాయము.

మంత్రము : య ఏతావ నశ్చ భూయాగ్ం సశ్చ దిశో
146 రుద్రావిత్థో | హేమాగ్ం సహస్రయోజన్,
ఋషభన్వాని తన్మసి ||

తా|| ఈ చెప్పబడిన వారును, ఇంతకన్న అధికులు, చెప్పబడిన సంఖ్యలకన్న అధిక సంఖ్యలు గలవారు, అన్ని దిక్కులయందు అధికారము దాల్చియున్నవారు అగు రుద్రులెవ్వరెవ్వరు గలరో వారి వారి అల్లెత్రాళ్ళను విడదీసి ఒక్కొక్కని చుట్టును పేయి యోజనముల వరకు శాంతి కలుగునట్లు ప్రవర్తించెదము.

టీక : యే = ఎవరు, ఏతావన్తః + చ = ఈ చెప్పబడిన వారును, చెప్పబడినంతయు మరియు, భూయాగ్ం సః + చ = మిగిలినవారును ఇంతకన్న అధికులును, అధిక సంఖ్యగల వారును మరియు, దిశః = దిక్కులలో, విత్తస్థితే = విశేషించి

యున్నారో, తేషాం = వారియొక్క, ధన్వాని = ధనుస్సులను, సహస్రయోః సే = వేయి ఆమడల వరకు, అవతవ్యసి = అల్లె త్రాళ్ళను పడలించెదము.

విశేషము : ఇందు ది క్ష తు లు, ఇంద్రాదిదేవతలు, మువ్వది మూడు దేవగణములు, ఇరువది నాలుగు తత్త్వములు, వ్రజావతి, వ్రణవము, బ్రహ్మాండ గోళము, దాని కధిపతులు నుద్దేశింపబడిరి.

వంత్రిము : సమో రుద్రేభ్యో యే పృథివ్యాం యేఽస్తరిక్షే
 147 యే దివి యేషా మన్నంవాతో వర్షమిషవః ।
 భ్యో దశ ప్రాచీన్దశ దక్షిణా దశప్రతీకీన్
 దశోదీనీ ర్దశోధ్వాస్తే భ్యో నమస్తే ।
 నో మృడయంతు తేయం ద్విష్కో
 యశ్చనో ద్వేష్టి తం వో జన్యే దధామి ॥

తా॥ ఈ ధామి యందును, అంతరిక్షము నందును, దివము నందును రుద్రమూర్తి లెవ్వలెవ్వరు కలరో, ఎవరికి అన్నము, గాలి, వర్షము, ఆయుధములో అట్టి రుద్రరూపములకు నమస్కారము. నా యీ పదివేళ్ళతో తూర్పునకు, దక్షిణమునకు, వశ్చిమమునకు, ఉత్తరమునకు, ఉర్ధ్వమునకు, పదివది నమస్కారములు. ఆ రుద్రులు మమ్ము సుఖింప జేయుదురు గాక ! ఈ జ్ఞానముతో జీవించు మేమెవ్వరిని ద్వేషించవలసి వచ్చునో, ఎవడు మమ్ము ద్వేషించునో అట్టి వానిని తెరచియున్న రుద్రుని నోటియందు నమర్పించు చున్నాను.

దీక : యే = ఎవరు, వృథివ్యాం = వృథివియందు, అంతరిక్షే = అంతరిక్షమునందు, దివి = స్వర్గమునందు (కలరో), రుద్రేభ్యః నమః = అట్టి రుద్రునినకు నమస్కారము, విషామన్నం వాకో వర్షమ్ = ఎవరికి అన్నము, గాలి, వర్షము, ఇషవః = ఆయుధముతో, తేభ్యః = వారికి నమస్కారము, ప్రిచీః = రూర్పున, దశ = వది, దక్షిణా = దక్షిణమున, దశ = వది, ప్రితీచిః = వచ్చిమమున, దశ = వది, ఉదీచీః = ఉత్తరమున, దశ = వది, ఉర్ధ్వాః = ఉర్ధ్వమున, దశ = వది, నమః = నమస్కారములు, తే = వారు, నః = మమ్ములను, మృడయంతు = సుఖింప జేయుదురు గాక, యం = ఎవనిని, దిష్ణుః = ద్వేషించుట, యః + చ = మరియు చెవడు, నః ద్వేష్టి = మమ్ములను ద్వేషించునో, తం = వానిని, పః = నీయొక్క, జంభే = తెరచియున్న నోటియందు, దధామి = ఉంచుచున్నాను.

విశేషము : దివము, వృథివి, అంతరిక్షములందు దేవగణములుగా రుద్రులున్నారు, వారు వేరుగా నాయుధములు ధరింపరు. అన్నము, గాలి, వర్షము వారి ఆయుధములు. అసగా అనాచారము చేయువారికి ఆహారమువలన అజీర్ణాది వ్యాధులును, గాలివలన సూక్ష్మజీవుల వ్యాధులును, వానవలన ఉబ్బసము మొదలగు వ్యాధులును కలుగుచున్నవి. వానినే ఆయుధములుగా ధరించి ఈ రుద్రులు అవరాధులను శిక్షించుచున్నారు. అట్టి రుద్రుల యనుగ్రహము కొరకై వమస్కరించుట యనగా అనాచారములు చేయక వేద ధర్మము నవలంబించుట, అట్లు జీవించుచున్న సుకొండరు తమకు కొవము కలుగునట్లు ప్రవర్తింపవచ్చును. మరికొండరు తమ్ము ద్వేషించవచ్చును. వారందరిని రుద్రమూర్తి యొక్క తెరచిన నోటి

యందు సమర్పణ చేయుట యనగా రుద్రాక్షముగా నిర్మి
పుడై యుండుట. దానితో మారగలవారు మారుదురు, లేనివారు
రుద్రునిలో కలసిపోవుదురు. ఈ మంత్రమును అనుష్ఠించుట
వలన కత్తుభీతి తొలగిపోవును.

మంత్రము : త్ర్యంబకం యజామహే సుగంధిం పుష్టివర్ధనమ్ |
148 ఉర్వారుకమివ బంధనాన్మృత్యోర్ముక్షీయ
మామృతాత్ |

తా॥ పుష్టిని వృద్ధి చేయునట్టి, మంచి సువాసన కలుగ జేయు
నట్టి నూర్తియగు త్రినేత్రుని, మేము ఆరాధించుచున్నాము.
వాడు వండిన దోసవండును తొడిమనుండి పేరు చేసినట్లు మమ్ము
మృత్యువునుండి పేరుచేసి అమృతత్వమునకు చేర్చును గాక :

టీక : త్ర్యంబకం = మూడు కన్నులవానిని, సుగంధిం
= మంచి సువాసన కలవానిని, పుష్టివర్ధనం = పుష్టిని పెంచువానిని,
యజామహే = ఆరాధించుచున్నాము, ఉర్వారుకం = దోస
వండును, బంధనాత్ + ఇవ = తొడిమనుండివలె, మృత్యోః =
మృత్యువునుండి, మా = నన్ను, అమృతాత్ = అమృతము
వరకు, ముక్షీయ = విమోచనము కలుగజేయును గాక :

విశేషము : మూడు కన్నులవాడు అనగా కొబ్బరికాయ
రూపమున నున్న రుద్రుడు. సుగంధి యనగా ఆ పేరుగల
ఓషధి (సుగంధపాళ Sarsaparilla) . పుష్టివర్ధనం అనగా
క్షీరము. రుద్రుని ఆరాధించువారు ఈ ద్రవ్యములను, దోస
వండును ప్రకాశరముగా స్వీకరింపవలెను. దీనితో రోగాదులు

కొలగి అకొల మృత్యువు దూరమగును. అమృతత్వ మనందు
ఆనందము సిద్ధించును.

మంత్రము : యోరుద్రో అగ్నో యో అప్సయ ఓషధీషు ।

149 యోరుద్రో విశ్వాభువనా వివేశ తస్మై రుద్రాయ
నమో అస్తు ॥

తా॥ అగ్నియందు, జలములందు, ఓషధుల యందు,
సర్వ లోకముల సృష్టియందు ప్రవేశించి అంతర్యామిగా నున్న
రుద్రునకు మా నమస్కారము.

టీక : యః రుద్రః = ఏ రుద్రుడు, అగ్నో = అగ్ని
యందు, అప్స = జలములందు, ఓషధీషు = ఓషధులయందు,
విశ్వాభువనా = సర్వ లోకములయందు, వివేశ = ప్రవేశించి
యున్నాడో, తస్మై = అతని కొరకు, రుద్రాయ = రుద్రుని కొరకు,
నమః + అస్తు = నమస్కార మగుగాక :

విశేషము : అగ్నియందు అనగా సూర్యుని రూపమున,
నిప్పు రూపమున, జీవులలో వేడిమి రూపమున ఉన్నవాని
యందు, జలములు అనగా నదుల రూపమున, మేఘముల
రూపమున, చెరువులు మున్నగు వాని రూపమున, ఓషధులనగా
వంటకు వచ్చినంతనే చనిపోవు మొక్కలు - అనగా ధాన్యా
దులు, దుంపలు, అరటి మొదలగునవి ("ఓషధ్యః ఫలపా
కాంతః" అని నిర్వచనము).

—: ఓం శాంతి శాంతి శాంతి :—

కులపతి ఎక్కిరాల కృష్ణమాచార్య

సవయుగమున నరజాతికి సన్మార్గమును, సేవా ఆర్య
 క్రమముల రూపమున క్రమశిక్షణమును మాస్టర్ E. K. బోధిం
 చిరి. నిస్వార్థబుద్ధితో, విశ్వప్రేమతో నడచి, కొన్ని వేలమందిని
 నడిపించిరి. అక్కజ్ఞానమును ప్రసాదించి అమయాయులను
 కార్యోన్ముఖులుగా తయారుచేసిరి. మానవజాతి కళ్యాణార్థమై వేద
 విద్య, యోగ విద్యలతోపాటు వైద్యవిద్యను కూడ వంచిపెట్టిరి.
 మానవధర్మమును ప్రబోధించిరి. మాస్టర్ హోమియో వైద్య
 లయములను నెలకొల్పిరి. దేశ విదేశములలో వైద్యసేవను
 ఉచితముగా చేసి, కారీరక, మానసిక ఆరోగ్యములను కొన్ని
 వేలమందికి ప్రసాదించిరి. అనేక ప్రాంతములు పర్యటించి
 ఆధ్యాత్మిక తత్త్వశాస్త్రములతోపాటు, హోమియో తత్త్వపార
 మును జీజ్ఞాసువులకు ఉపదేశించిరి. ప్రాక్-వశ్చిమ ఆధ్యాత్మిక
 సమన్వయమును సాధించుటకై “ది వరల్డ్ డీవర్ ట్రస్ట్”
 (జగద్గురు పీఠము) ను 1971లో స్థాపించిరి. ఏడు పర్యాయములు
 వశ్చిమ ఖండములలో ఆధ్యాత్మిక ఉద్దీపన యాత్ర జేసిరి.
 మాస్టర్ E. K. 1926వ సం॥ ఆగస్టు 11వ తేదీన భౌతిక దేహమును
 దరించి, 1984వ సం॥ మార్చి 17వ తేదీన దేహమును చాలించిరి.